

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Liisa Jääskeläinen och Tarja Repo (red.)

SKOLAN MÖTER VÄRLDEN

Vilket kunnande behöver världsmedborgaren?

Guider och handböcker 2011:7

Liisa Jääskeläinen och Tarja Repo (red.)

SKOLAN MÖTER VÄRLDEN

Vilket kunnande behöver världsmedborgaren?

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

ULKOASIAINMINISTERIÖ
UTRIKESMINISTERIET

Redaktion Liisa Jääskeläinen
Irmeli Halinen
Mikko Hartikainen
Lea Houtsonen
Erja-Outi Heino
Tarja Repo

Layout och ombrytning Katja Särkkä

Tryckning Kopijyvä, Kuopio, 2011

Guider och handböcker 2011:7

ISBN 978-952-13-4932-4 (hft.)

ISBN 978-952-13-4933-1 (pdf)

ISSN-L 1798-906X

ISSN 1798-906X (tryckt)

ISSN 1798-9078 (online)

Utbildningsstyrelsen
www.oph.fi/publications

© Utbildningsstyrelsen och skribenterna

ÄRADE LÄSARE

Globaliseringen förändrar världen och för den föränderliga världen med sina glädjeämnen och problem närmare oss. Avstånden har minskat på många sätt och platser som tidigare var så fjärran är mera bekanta för allt fler människor. Teknologins utveckling har möjliggjort snabb informationsförmedling – vi får i realtid veta vad som händer på andra sidan jordklotet. I en global värld är näringslivets bindningar allt fastare och medför både nya möjligheter och hot. Allas vår vardag har på olika sätt samband med globala förändringar och omvälvningar.

Projektet Världsmedborgare i Finland har genomförts som ett samarbetsprojekt med snabb tidtabell. Genom ett utmärkt samarbete med flera aktörer har man definierat världsmedborgarens kompetenser och samtidigt berett sig för den förestående förnyelsen av grunderna för läroplanen för den allmänna utbildningen. I projektet har man också samlat god praxis som de deltagande skolorna har utvecklat i sitt eget arbete. En viktig del av arbetet har varit att reflektera över den teoretiska bakgrunden som hänför sig till global fostran i samarbete med universitetsforskare och att dela erfarenheter med olika länder.

Utbildningsstyrelsen koordinerade projektet Världsmedborgare i Finland som finansierades av utrikesministeriet. Viktiga aktörer vid sidan om Utbildningsstyrelsens tjänstemän har varit informatör Erja-Outi Heino från utrikesministeriet samt rektorerna och lärarna vid de 15 projektskolor som deltog. Största delen av arbetet skedde i skolorna. Vid de seminarier som

Utbildningsstyrelsen arrangerade delade man erfarenheter, handledde och samlade skolornas arbeten. På Hanaholmen hölls ett internationellt symposium *Becoming a Global Citizen*. Arrangörer var Utbildningsstyrelsen, Global Education Network Europe (GENE), utrikesministeriet, undervisnings- och kulturministeriet samt Kulturcentret för Sverige och Finland på Hanaholmen.

Jag vill framföra mitt tack till alla de skolor som deltagit i projektet och deras personal för ett utmärkt arbete. Jag tackar också alla samarbetspartner och särskilt utrikesministeriet för att projektet möjliggjordes. Arbetet har krävt mycket kunskande och att man delat med sig av sina åsikter och sin entusiasm. Alla dessa behövs för att främja världsmedborgarskap.

Jag hoppas att projektmaterialen som nu publiceras är till nytta för alla lärare i den grundläggande utbildningen och i gymnasiet samt för dem som utvecklar undervisningen på nationell nivå i sitt eget arbete. På basis av processen och erfarenheterna i Finland är det också möjligt att genomföra liknande projekt i vilket annat land som helst.

Jorma Kauppinen
Direktör
Utbildningsstyrelsen

SKOLAN MÖTER VÄRLDEN

Vilket kunnande behöver världsmedborgaren?

3 Till läsaren **Jorma Kauppinen**

6 Hur projektet Världsmedborgare i Finland genomfördes **Liisa Jääskeläinen**

I Skolorna antog uppgiften

Tarja Repo

14 **Hållbar utveckling hör till alla**

Eleverna vid Jokikunnan alakoulu (årskurs 1-6) i Vichtis jämförde skolgång och trädgårdsskötsel med barn från Ecuador, skickade Keke-dockor ut i världen och fick eT-winning-kompisar från Polen.

20 **På jakt efter ett gott liv**

Vad allt hör till ett gott liv och världsmedborgarskap, frågade man sig vid Riihenmäen yläkoulu (årskurs 7-9) i Mäntsälä i ett ämnesöverskridande projekt där man utgår från eleverna.

28 **Skolans utvecklingsarbete fick igång en folkrörelse**

Vesilahden yläaste (årskurs 7-9) i Birkaland är på många sätt och på riktigt en internationell skola även om det är långt till världens metropoler.

36 **Jämlikt samarbete som mål**

Kasavuoren koulu (årskurs 7-9) i Grankulla skickar största delen av sina dagsverken till sin vänskola i Afrika, men skolan vill utveckla partnerskapet till ett mera ömsesidigt kulturutbyte.

42 **En tvåspråkig skola är en rikedom**

Helsingin suomalais-venäläinen koulu (finsk-ryska grundskola och gymnasium i Helsingfors) började ta fram dolda resurser hos eleverna som lever mellan två kulturer.

48 **Lärarna förenade sina krafter över ämnesgränserna**

Seinäjoen lukio (gymnasium) samlade spridda teman i global fostran till en sex veckors studieperiod och skrev en guide om perioden också för andra skolor.

56 **Alla har ett gemensamt bo**

Lapinlahden lukio (gymnasium) ja Kuvataidelukio (konstgymnasium) i Norra Savolax satte sin egen och andra läroanstalters fostran till internationalism under kritisk lupp.

62 **Från gymnasiet öppnar sig hela världen**

Studentutbyte och andra direkta kontakter utomlands erbjuder kunskap och upplevelser för de studerande vid Ekenäs gymnasium i Raseborg.

68 **Ytterligare sju portar ut i världen**

Sju olika skolor i olika delar av Finland begav sig ut på äventyr på vårt gemensamma jordklot, var och en på sitt eget sätt.

II Vad kunde vara kompetenser för en världsmedborgare?

- 76 **Kompetenstänkandet och dess inverkan på pedagogiken**
Irmeli Halinen
Framtidens breda kunnande bör synas i läroplanerna och undervisningen. Arbetsätt som grundar sig på kompetenser är intellektuellt utmanande och stöder social gemenskap.
- 82 **Världsmedborgarens etik**
Pekka Elo ja Hoda Shabrokh
Rättvisa, mod och måttlighet stöder ett gott liv.
- 85 **Interkulturell kompetens**
Mikko Hartikainen ja Paula Mattila
Interkulturell kompetens är färdighet och vilja att kommunicera på ett uppbyggande sätt med människor med olika kulturell bakgrund.
- 90 **Hållbar livsstil**
Lea Houtsonen ja Liisa Jääskeläinen
En livskraftig och mångformig biosfär är grunden till människans utkomst och välbefinnande. Låt oss värna om den!
- 96 **Världsmedborgarens ekonomiska kompetens**
Pauli Arola
Det är viktigt att fundera på de globala förändringarna i ekonomin och vilka ekonomiska färdigheter unga medborgare behöver för att kunna möta världen.
- 100 **Världsmedborgarens samhälleliga kompetens**
Kristina Kaihari ja Arja Virta
De unga är i nyckelställning när det gäller att skapa nya metoder för medborgar- och global påverkan och ny politisk kultur.
- 105 **Globalt ansvar och partnerskap för utveckling**
Erja-Outi Heino ja Lea Houtsonen
Det globala ansvaret byggs upp i partnerskap – både i den lokala vardagen och globalt.

III Framåt på lärstigar

- 112 **Världsmedborgarskap – en utmaning i tiden och för skolan**
Gun Jakobsson
Vasa övningsskola tog till sin uppgift att fundera på hur fostran till världsmedborgarskap lyfts fram som hela skolans strategiska val.
- 119 **Global fostran – teoretisk bakgrund och nya perspektiv**
Liisa Jääskeläinen
”... på lärstigar vars gränser ingen har märkt ut på förhand.”

Hur projektet *Världsmedborgare i Finland* genomfördes

Utgångsläge

Utbildningsstyrelsen har tillsammans med utrikesministeriets utvecklingskommunikation för utvecklingssamarbete, ett läroanstaltsnät och flera experter genomfört utvecklingsprojektet i global fostran *Världsmedborgare i Finland*. Syftet med projektet har varit att samla en syn på de centrala utgångspunkterna, utmaningarna och möjligheterna för växande till världsmedborgarskap i en globaliserad värld. I projektet har man sökt och utvecklat arbetsätt som är lämpliga för barnens och de ungas upplevelsevärld och som ger möjlighet att delta i byggandet av en värld som är rättvisare och mera hållbar än dagens. Man har särskilt funderat på vilket kunnande världsmedborgaren borde ha och hur dessa kompetensbehov möjligen kunde formuleras i den kommande läroplansreformen inom den allmänbildande utbildningen.

Projektet är en fortsättning på Utbildningsstyrelsens och utrikesministeriets samarbete i fostran till internationalism som inleddes år 1995. Från början av 2000-talet har man använt termen global fostran. Projektet har också tjänat verkställandet av undervisningsministeriets program *Fostran till internationalism 2010*. Till programmets tillkomst bidrog centralt GENE:s (Global Education Network Europe) jämförande utvärdering år 2004 och de vidare åtgärder den ledde till.

Global fostran i Maastricht-anda

Global fostran är enligt Maastricht-deklarationen (2002) fostran som ”öppnar människornas ögon och sinne för

världens realiteter och väcker dem till handling för en rättvisare och mera hållbar värld”. I projektet beslöt man betona – på det sätt som utrikesministeriet avsåg – utvecklingsfostran, som grundar sig på FN:s millenniemål.

Projektet inleddes hösten 2010 och avslutades i slutet av år 2011. Det var på många sätt aktuellt i samband med Utbildningsstyrelsen interna beredning av den nya läroplanen samt på regionala och nationella utbildningsdagar. Vad allt ingick i året egentligen?

Hur projektets organiserades

I november 2011 fick Utbildningsstyrelsen ett anslag om 195 000 euro från utrikesministeriet för att genomföra projektet *Världsmedborgare i Finland*. Till ordförande för projektets koordineringsgrupp kallade Utbildningsstyrelsen direktör Jorma Kauppinen från Utbildningsstyrelsen samt till medlemmar informatör Erja-Outi Heino från utrikesministeriet och undervisningsrådet Liisa Jääskeläinen (viceordförande), undervisningsrådet Pekka Elo, undervisningsrådet Mikko Hartikainen, undervisningsrådet Lea Houtsonen, undervisningsrådet Kristina Kaihari, undervisningsrådet Katarina Rejman samt undervisningsrådet Paula Mattila från Utbildningsstyrelsen.

Som arbetsgruppens sekreterare fungerade till en början assistent Paula Paronen som efterträddes av assistent Helen Ala-Seppälä, projektassistent Hoda Shabrokh och till slut direktörens sekreterare Merja Väänänen. Arbetsgruppens ekonomiförvaltning har skötts av sekreterare Inkeri Gröhn som också ansvar för utarbetandet

och uppdateringen av webbsidorna.

Utöver den egentliga koordineringsgruppen har projektet dessutom haft en särskild arbetsgrupp som förberett ett internationellt symposium och som ansvarar för att denna publikation blir gjord. Till publiceringsgruppen kallades också läraren i bildkonst Katja Särkkä som ansvarar för hela projektets grafiska design samt redaktör Tarja Repo vars centrala uppgift blev att sammanställa kapitel I i denna publikation.

Ett läroanstaltsnät bildas

I projektet ville man från första början göra skolornas röst hörd och lyfta fram god undervisningspraxis. På grund av en snäv tidtabell inbjöd Utbildningsstyrelsen med sitt brev 15.1.2010 sådana skolor att delta i projektet som redan hade särskilt kunnande åtminstone på något delområde inom global fostran. De inbjudna skolorna har varit med i nätverk eller projekt som har haft likartade mål. Sådana projekt har varit *Världsmedborgaren och medierna* (ett projekt som undervisningsministeriet finansierat som en del av programmet *Fostran till internationalism 2010*), ENSI-skolnätverket (*Environment and School Initiatives*) samt Unesco-skolorna. Bland de inbjudna fanns också skolor som i övrigt är särskilt aktiva när det gäller skolans internationalisering.

När man valde skolorna för nätverket såg man till att få med elever i olika åldrar från de yngsta eleverna till gymnasisterna. Nätverket var mångsidigt både språkligt och regionalt. Förutom finsk- och svenskspråkiga skolor inbjöd vi också den finskryska skolan och den fransk-finska skolan i Helsingfors samt normalskolor vid universitet att delta. Av normalskolorna deltog den svenskspråkiga övningsskolan i Vasa, Vasa övningsskola.

Alla skolor uppgjorde en projektplan och en därtill hörande ekonomiplan. Utbildningsstyrelsens utvärderingsgrupp utvärderade den innehållsliga överensstämmelsen och projektkunskandet i varje projekt. Viktiga dimensioner i kunnandet var nätverksbildning, effektivitet, lärmiljöer, alster och förankring av resultat. Man ansåg det vara särskilt viktigt att den globala fostran lyfts till nivån för hela verksamhetskulturen i skolan.

Utbildningsstyrelsen ingick ett avtal om varje skolprojekt med varje skolas utbildningsanordnare. Den skolvisa projektfinansieringen varierade mellan 900 € och 5000 €. Med projektmedlen finansierades de merkostnader som projektet förorsakade. Skolorna kunde också skicka lärare till seminarierna, eftersom man kunde ersätta resekostnader och eventuella inkomstbortfall med projektmedel.

Efter förberedelseskedet bestod projekt nätverket av 15 skolor, av vilka två är svenskspråkiga.

Seminarier

Ett **inledningsseminarium** ordnades 4.2.2011 vid Utbildningsstyrelsen. I seminariet diskuterade man projektets mål och utgångspunkter, analyserade begreppet världsmedborgare samt funderade i grupper ledda av koordineringsgruppens medlemmar på projektidéer med särskild betoning på betydelsen av färdigheter. Chefen för ämneslärarutbildningen vid Helsingfors universitet Hannele Cantell höll en föreläsning om fenomenbaserad pedagogik. Läraren i filosofi och livsåskådningskunskap Olli Hakala från Töölön yhteiskoulu berättade om världsmedborgarens etik. Undervisningsråd Liisa Jääskeläinen berättade om en process som genomförts i Holland där man funderat på samma saker och som resulterat

i publikationen *Windows on the World – Canon for Global Citizenship Committee*.¹ Vid inledningsseminariet presenterades dessutom ett preliminärt utkast om vad världsmedborgarens kompetenser kunde vara och man kom överens om gemensamma vidare åtgärder. Centrala åtgärder efter seminariet var att uppgöra skolvisa projektplaner, utvärdera planerna vid Utbildningsstyrelsen och ge respons till skolorna, eventuellt vidareutveckla planerna samt ingå projektavtal med varje utbildningsordnare.

Ett **arbetsseminarium** i anslutning till projektet *Världsmedborgare i Finland* ordnades 13.5.2011 vid Utbildningsstyrelsen. Arbetsseminariet förlades till samma dag som Forumet för barn och unga, vars deltagare denna gång inbjöds från projektskolorna. Arbetsseminariet hörde barnens och de ungas tankar om vad global fostran kunde vara, på vilket sätt de kan delta i projektet och på vilka sätt de kunde påverka också när det gäller globala frågor. Det framkom att projektet inte ännu hade kommit igång på riktigt i en del skolor eller att åtminstone inte eleverna hade fått komma med i planeringen av projektet. Vi hörde också att de unga är mera bekymrade över rasismen hos vuxna än hos deras jämnåriga.

I arbetsseminariet beskrev undervisningsrådet Liisa Jääskeläinen projektets aktuella läge och belyste med hjälp av tilläggsmaterial hur världsmedborgarskap kan förstås. Dessutom framförde hon synpunkter som Vanessa de Oliveira Andreotti, professor i global fostran vid Uleåborgs universitet, kommit till, om hur olika slags referensramar inverkar på vår känslighet att observera globala

förändringar och hur de samtidigt på ett avgörande sätt inverkar på hurdana fostrings- och utbildningsmetoder vi anser vara kloka sätt att reagera på globaliseringen.

Chefen för läroplansenheten, undervisningsrådet Irmeli Halinen berättade om behovet att förnya den grundläggande utbildningen samt om kompetenstänkandet som en central utgångspunkt i förnyandet av läroplansgrunderna. Rektor Antti Jokikokko från Lapinlahden kuvataidelukio talade om projektet vid sitt gymnasium som fokuserade på att stärka interkulturell kompetens. I grupperna som leddes av koordineringsgruppens medlemmar vidareutvecklade man skolprojekten genom att särskilt tänka på hur projekten skulle stöda förtydligandet av världsmedborgarens kompetenser och hurdan pedagogik och verksamhetskultur man kunde använda i detta identitetsarbete.

I början av höstterminen skickade Utbildningsstyrelsen en hösthälsning till alla projektskolor där man påminde om projekttidtabellen samt gav anvisningar bl.a. om kvaliteten på bildmaterial som läggs ut på projektets webbsidor.

Projektets avslutningsseminarium hölls 13.10.2011 i kongresshotellet Paasivuori. I början av seminariet redogjorde undervisningsrådet Liisa Jääskeläinen i korthet för projektets nuläge och undervisningsrådet Irmeli Halinen återkallade i minnet kompetensernas dimensioner och deras inverkan på läroplanen. Vid avslutningsseminariet var det en stor glädje att höra och se projektskolornas presentationer om hur de hade genomfört sina projekt och vilka resultat de hade åstadkommit.

Under presentationerna funderade deltagarna på världsmedborgarens kom-

¹ www.venstersopdewereld.nl

petenser, dvs. vilka kunskaper, färdigheter, attityder, värderingar eller hurdan vilja varje kompetens innehåller. Mellan presentationerna skrev seminariedeltagarna sina tankar om den globala medborgarens viktiga kompetenser på papperslappar som sedan sammanställdes på blädderblock enligt kompetens. Koordineringsgruppens medlemmar diskuterade de framkomna tankarna med deltagarna och ordnade idéerna på lapparna. Materialet som åstadkoms på detta sätt sammanställdes till en promemoria som skickades till dem som skrev artiklarna om de olika kompetenserna. Deltagarna på avslutningsseminariet fick också höra om de synpunkter som presenterades vid symposiet *Becoming a Global Citizen*, som också behandlas i kapitel 3.

Kapitel 1 i denna publikation ger en mångsidig bild av projektskolornas arbete och samtidigt också av avslutningsseminariets skörd. Mera material som producerats i projektet finns på Utbildningsstyrelsens webbsidor på adressen http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/maailmankansalaisena_suomessa, där det också finns doktorandstuderande PeM Anna-Leena Riitaojas artiklar som belyser den teoretiska bakgrunden till global fostran.

Fostrans uppgift i en osäker värld?

Ur projektets synvinkel är den postkolonialistiska tolkningen av globaliseringen som Vanessa de Oliveira Andreotti, professor i global fostran vid Uleåborgs universitet, kommit till särskilt intressant och därför vill jag ännu avslutningsvis hänvisa till den. Denna tolkning grundar sig på en kritik av den modernitet som länge ställts som ideal för samhällelig utveckling och särskilt för utvecklingssamarbete. Idag erkänner man i regel att utvecklingen är osäker. Då är fostrans uppgift att lära ifrå-

gasätta, bygga upp kunskap i växelverkan, öppna mångahanda synvinklar, möta osäkerhet samt agera etiskt.

Under vårt korta projekt fick vi höra allvarliga nyheter från världen. Här några av dem.

- tsunami och kärnkraftverksolycka i Japan i slutet av år 2010
- kampen för demokrati i arabländerna, den arabiska våren 2011
- ekonomikriserna i Europa och i världen – bankkris, eurokris eller moralkris?
- arbetsplatserna i Nokia minskar – ekonomins globalisering medför smärta i Finland
- Osama bin Ladens död i Pakistan – tar kriget mot terrorism slut
- massmordet på Utöya och norr-männens reaktion på tragedin
- världens befolkning överskred 7 miljarder

Om varje nyhet på listan kunde man bygga upp en mångsidig studiehelhet, med hjälp av vilken man kunde handleda eleverna och de studerande att fundera t.ex. på hur man kan möta osäkerhet eller vad man kan grunda sina egna etiska beslut på. I vårt seminarium var vi dock eniga om att man borde ha mera tid för behandling av aktuella frågor.

Projektet *Världsmédborgare i Finland* började utreda hurdant kunnande världsmédborgaren behöver. I följande kapitel försöker vi besvara detta.

Liisa Jääskeläinen

Undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

→ http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/maailmankansalaisena_suomessa

- ↘ Klass 8b vid Vasa övningskola i arbete med begreppet världsmedborgare.
FOTO Carina Storthors

- ↓ Temadagen med Afrika-tema piggade upp hösten i Kasavuoren koulu. Till programmet hörde bl.a. en frågesport om mat.
FOTO Marjo Kekki

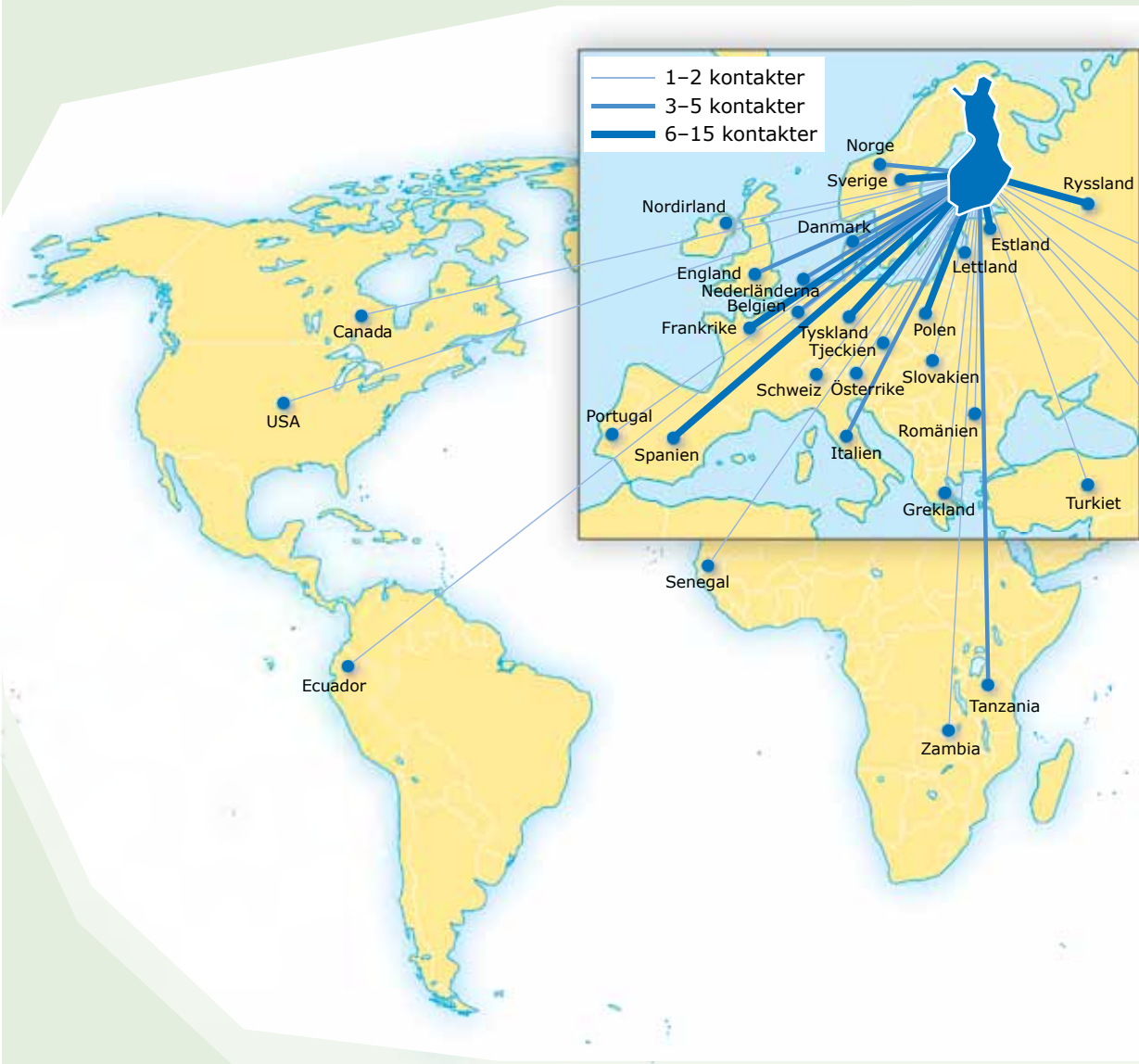

I Skolorna antog uppgiften

De deltagande skolornas internationella kontakter i projektet

- I utvecklingsprojektet Världsmedborgare i Finland i global fostran deltog 15 grundskolor och gymnasier.
- Skolorna som deltog i projektet hade sammanlagt över hundra etablerade internationella kontakter.
- Största delen av skolornas internationella kontakter var vän- och samarbetskolor i andra länder.
- I det internationella samarbetet ingick bl.a. elevutbyte samt olika projekt t.ex. i eTwinning-portalen.
- Allmänna mål för samarbetet var bl.a. att utöka språkkunskaper och kulturkännedom samt skaffa socialt kapital.
- Kontakterna utomlands är en naturlig och viktig del av verksamhetskulturen i de skolor som deltog i projektet.

DELTAGANDE SKOLOR

Ekenäs gymnasium, Raseborg

Helsingin ranskalais-suomalainen koulu (fransk-finsk grundskola och gymnasium i Helsingfors)

Jokelan koulu (årskurs 1-6), Brahestad

Jokikunnan koulu (årskurs 1-6), Vichtis

Kasavuoren koulu (årskurs 7-9), Grankulla

Kauhajoen lukio (gymnasium i Kauhajoki)

Kuninkaanhaan koulu (årskurs 7-9), Björneborg

Lapinlahden lukio ja Kuvataidelukio (gymnasium och konstgymnasium i Lapinlahti)

Mäntymäen koulu (årskurs 1-6), Grankulla

Pispalan koulu (årskurs 1-6), Tammerfors

Riihenmäen koulu (årskurs 7-9), Mäntsälä

Seinäjoen lukio (gymnasium i Seinäjoki)

Helsingin suomalais-venäläinen koulu (finsk-rysk grundskola och gymnasium i Helsingfors)

Vasa övningsskola

Vesilahden yläaste (årskurs 7-9 i Vesilahti)

FOTO Niina Skutnabb

HÅLLBAR UTVECKLING ANGÅR ALLA

Jokikunnan koulu (lågstadieskola)

Världsmedborgaren i trädgården

– vår gemensamma natur

- **Projektet fostrar** skolans elever att ta ett globalt ansvar.
- **I den hemliga trädgården** odlar eleverna växter och jämför trädgårdsskötsel med barn från Ecuador.
- Med hjälp av Keke-dockor gjorda av återvinningsmaterial sprider man kunskap om hållbar livsstil i världen.
- **I nätbloggen** kekedoll.blogspot.com kan var och en berätta sin egen Keke-berättelse.
- På eTwinning-sajten skriver man brev på engelska till **en partnerskola i Polen**.
- **Eleverna får personlig erfarenhet** av internationell verksamhet och kunskap om andra kulturer.
- **Språkprogram:** A1-språk engelska
- **Kompetensmål** är särskilt hållbar livsstil.
- <http://peda.net/vera/veraja/vihti/jokikunta>

- ← Eleverna i Jokikunnan koulu har jämfört sin skolgång med elever från en partnerskola i Ecuador. En skillnad är den att i Sydamerika är det så varmt att man kan ha lektioner också utomhus.

Keke-dockorna (kestävä kehitys= hållbar utveckling) sprider budskapet från eleverna i Jokikunnan koulu i Vichtis runt hela världen. Miljöfrågorna är en central del av livet i byskolan. T.o.m. ända borta i Ecuador talar man om skolans hemliga trädgård.

Jokikunnan koulu i Nyland har profilerat sig i mediefostran. Man talar också mycket om hållbar livsstil i skolan där det finns tre lärare och drygt 60 elever på årskurserna 1- 6.

I skolan har man redan i några års tid genomfört ett eget projekt i miljöfostran med ett namn som väcker speciella läsminnen särskilt hos äldre personer: Den hemliga trädgården. Skolans trädgård är en del av kommunens program för hållbar utveckling som kallas **Vichtis-modellen**.

Skötsel av trädgårdslandet, naturkunskap och miljöfrågor hör till barnens liv redan från första klassen. I den hemliga trädgården sköter man skolans blomrabatt gemensamt. På skolans gård finns också ett trädgårdsland som har anlagts på lärarnas gamla odlingslotter. I skötseln av trädgården får man hjälp av Jokikunnan Martat och 4H-föreningen i Vichtis.

Man försöker sträva till att låta läsåret kulminera i en skördefest på hösten. Då belönar man också elever som lyckats odla de största pumporna. Den största pumpan har vägt nästan 70 kg.

Man måste ha rötter

Som huvudtema för läsåret 2011-2012 valde man i Jokikunnan koulu världsmedborgarskap. Impulsen till att genom-

föra projektet fick man från skolans egna odlingslotter.

– Idén var att människan måste ha rötter för att hennes vingar ska kunna växa. Det är bra att känna sin egen bygemenskap och kultur så att man kan vara en världsmedborgare också i Finland. Då kan man se sig själv också i en stor stad, men ändå känna till sitt eget ursprung, beskriver rektor **Veli-Matti Hurskainen**.

I Jokikunnan koulu grundar sig elevernas rötter på miljömedvetenhet. Det var utgångspunkten när man ville sprida idén om hållbar utveckling ut i världen.

I projektet fick eleverna uppgifter som lämpade sig för varje årskursnivå. Eleverna i åk 1-2 lärde sig grundläggande fakta om hållbar utveckling och återvinning genom pyssel. Trädgården sköttes huvudsakligen av eleverna i åk 3-4. De fick lära sig mera om vad som inverkar på växtplatsen och växternas tillväxt. Förutom pumpor planterade eleverna också ärter och blommor i rabatterna.

– Avsikten var också att utbyta växtfrön mellan länderna, men tullen ingrep. Vi har alltså kommunicerat bara med hjälp av foton. Vi har fått foton av ecuadorianernas trädgårdsland och deras grisuppfödning, och vi har skickat foton av vårt eget trädgårdsland till dem, berättar rektorn.

I projektet fick alla elever i åk 3-4 en möjlighet att bekanta sig med en främmande kultur genom sin egen verksamhet. Också på åk 5-6 lärde sig eleverna mera om en annan kulturs levnadssätt och om hur primärproduktionen i många länder är viktigare än i Finland.

Dockor skickades med brev

Eleverna i de två lägsta klasserna gjorde Keke-dockor av återvinningsmaterial. I ett skrev man om idén med dockan och om hållbar utveckling.

Hösten 2011 gjordes ett tiotal dockor som postades till skolor i olika delar av världen. Idén är att också den mottagande skolan skickar sin docka till följande skola och klass med ett eget följbrev.

– Vi har sökt lämpliga skolor som man kunde skicka dockor till genom grupparbete. Vi prövade oss fram.

För att barnen i olika delar av världen skulle få kontakt med varandra gjorde man en egen blogg för dockorna. Där kan var och en skriva sin egen Keke-berättelse.

Eleverna i åk 5-6 fick i uppgift att

posta dockorna. Eleverna förberedde sig på uppgiften genom att bekanta sig med andra länder och städer i olika läroämnen.

Ecuadorianerna blev intresserade

En av dockorna skickades till en samskolaskola i Ecuador som eleverna i Jokikunnan koulu har delat erfarenheter med särskilt om trädgårdsskötsel.

Partnerskolan hittades av **Niina Skutnabb** som är ledare för eftermiddagsklubben och skolbiträde. En bekant till henne leder ett skolcentrum i nordvästra Ecuador. Centret heter Educativa Rural San Francisco del Cabo och består av fem skolor. Skutnabb berättade om Jokikuntaskolans planer för ecuadorianerna som blev mycket intresserade.

↪ Med sin förtjänst av djuruppfödning har ecuadorianerna köpt datorer som är de enda i hela regionens skolor.

↑ Trädgårdsskötsel förenar eleverna på två kontinenter. Finländarna fick lära sig hur man sköter trädgården i en sydamerikansk skola.

– Jag besökte dem på våren och bekantade mig med skolorna där. Jag hade med mig foton av vår skola och skolans trädgård samt ett brev till lärarna. Jag blev väl mottagen och fick bekanta mig med det lokala skolsystemet samt deras trädgårdar.

Skolorna har en plantskola där man odlar frukt- och nyttoväxter för eget bruk och till försäljning.

Eleverna i de högre klasserna föder dessutom upp höns, grisar och kor som säljs när de blivit stora. Verksamheten är bra organiserad och djuren mår bra. Med förtjänsten från djuruppfödningen har

man köpt datorer som är de enda i hela regionens skolor.

På återresan hade Niina Skutnabb med sig ecuadorianernas hälsningar till eleverna och lärarna vid Jokikunnan koulu.

– Barnen var ivriga när de fick foton, teckningar och målningar av dem. En avlägsen skola och eleverna i den blir konkreta för barnen när de får verklig post i sin hand.

Skutnabb tror att eleverna i Jokikunta inom ramen för MaaSu-projektet (Världsmedborgare i Finland) har fått ny kunskap och en uppfattning om

hur det är att gå i skola i Sydamerika. Ecuadorianerna har i sin tur bekantat sig med ett avlägset land i Europa som heter Finland och dess industri samt växtligheten i landet. Eleverna har t.ex. skrivit uppsatser om Finland.

Kunskap och upplevelser

Enligt rektorn har särskilt skolans yngsta elever varit ivriga när det gäller projektet. För dem är det en upplevelse att vara i kontakt med andra länder. Deras önskan är att de ännu får se utländska gäster också i den egna skolan. För lärarna innebar det omfattande projektet mera arbete, vilket de delvis upplevde som en extra påfrestning. Allt som allt har dock alla i Jokikunnan koulu fått en möjlighet att förutom öka sin kännedom om den lokala kulturen också jämföra den med världskulturer.

Till projektet anknöts **mediefostran**, vilket också för övrigt syns i undervisningen på många områden. I skolan gör eleverna t.ex. videon och hörspel och för webbdiskussioner. IT används aktivt som hjälp i inläringen.

– Jag skulle tro att det är enklast för lärarna att lära ut sociala medier i samband med verklig användning. I vårt projekt är mediet en blogg där vem som helst kan gå och skriva sin berättelse, säger rektorn. Idén med en **internationell bloggplats** är också för Jokikunnan koulu att locka samarbetspartner från andra länder. Kontakterna kan vara nyttiga i fortsättningen.

– Om man i ett läroämne tangerar det aktuella landet kan vi skicka frågor om temat till dem via bloggplatsen. Av australierare kan vi t.ex. fråga om känguruns levnadsvanor, när vi behandlar temat under lektionen.

↑ Den hemliga trädgården är skolans ögonsten i Jokikunta. Den erbjuder en idyllisk miljö t.ex. för en lektion i bildkonst.

↓ Eleverna är vana vid att sköta trädgårdslandet redan från första klassen. Träpinnarna visar vad man sår på vart och ett ställe.

Let's Meet – eleverna får brevkompisar från Polen

→ Eleverna i Jokikunnan koulu dök in i internationellt samarbete också i samband med eTwinning-projektet i engelska. Läraren **Krista Taipalvesi** rekommenderar varmt att kollegerna bekantar sig med eTwinning-forumet, om de ännu inte har tagit det i bruk.

I projektet *Let's Meet* deltar eleverna i åk 5-6 som har fått jämnåriga brevvänner från Polen. Projektets initiativtagare är klasslärare **Krista Taipalvesi**. Allt började sommaren 2011 då hon på eTwinning-forumet fick **Ania Milerska**, som är lärare i en skola i Katowice, till samarbetspartner.

– Varje elev skriver t.ex. ett brev, ritat teckningar eller tar foton som skickas till brevkompisen en gång i månaden. Vi samlar ihop breven till ett album och skickar de färdiga dokumenten till Polen. De gör givetvis samma sak.

Lärarna har kommit överens om ett tema för varje månad. I september skrev eleverna en kort presentation om sig själva i brevet. Avsikten är att de under året skriver t.ex. om traditioner, sin egen familj och skolan. Breven skickas via post eller skrivs på ett särskilt TwinSpace-forum som är skyddat med lösenord.

Världsbilden vidgas

I projektet lär sig eleverna använda e-post och webbforum samt göra PowerPoint-presentationer.

– Målet är också att skapa kontakter för eleverna med jämnåriga i andra länder och på så sätt öka deras

kunskap om världen och olika kulturer. Förhoppningsvis ökar också toleransen mot olikhet och olika kulturer.

Taipalvesi har fått bra respons av eleverna när det gäller projektet.

– Projektet ger både dem och mig nytt material som vi kan bygga upp och vidga vår världsbild med. Projektet fokuserar kraftigt på den kulturella sidan av global fostran. Jag har själv upplevt samarbetet med utländska lärare som mycket inspirerande och lärorikt. Sådana här projekt är arbetsamma, men de ger också mycket.

Skolornas samarbetsnätverk eTwinning

- År 2005 grundat samarbetsnätverk mellan europeiska skolor
- **Främjar** skolornas samarbete via kommunikations- och informationsteknologi.
- **Erbjuder lärarna** en gratis kanal för sökning av partner för gemensamma projekt som genomförs via internet.
- **Verktyg** för sökning av partner, planering och genomförande av projekt, idékläckning och diskussion.
- **Som mötesplats** och arbetsportal används **www.etwinning.net/fi**

SHARING OUR HEARTS
WITH THE WORLD

PÅ JAKT EFTER ETT GOTT LIV

Riihenmäen koulu (årskurs 7-9)

Världsmedborgarens goda liv

- Till teman för året 2011 - 2012 valde man **Ett gott liv och världsmedborgarskap**.
- Dessa teman behandlar man under projekttimmar i olika läroämnen.
- **T.ex.** i religion granskar man uppfattningar om ett gott liv och i bildkonst gör man många slags arbeten kring dessa teman.
- **Eleverna i åk 7** knyter internationella kontakter med hjälp av eTwinning-sajten och Skype och eleverna i åk 9 funderar på sin framtid i samarbete med en norsk skola.
- Man betonar **elevernas egen aktivitet** i planeringen och genomförandet av projektet.
- **Kompetensmål:** samhällelig delaktighet.
- **För lärare skrivs en guide** som ger en modell för fenomenbaserat projektarbete.
- **Språkprogram:** A1 engelska, B1 svenska, B2 spanska, tyska, franska och ryska. Dessutom har klassen i företagsamhet ett sju timmars "språkbad" i fem språk som varierar.
- www.mantsala.fi/riihen

Idéer om att vara en aktiv och ansvarsfull medborgare är en viktig del av verksamhetskulturen i Riihenmäen koulu i Mäntsälä. Det förvånar inte att eleverna inbjöds att också aktivt planera temaåret, till vars teman valdes ett gott liv och världsmedborgarskap.

Temaårets teman syns på många ställen i skolans utrymmen. En vägg pryds med sjuornas självporträtt som de har ritat framför en spegel. Man lägger också ut foton på eTwinning-sajten där eleverna berättar om sig själva för utländska partnerskolor.

På en vit skärm i den öppna aulan

↑ Internationalismen märks redan i aulan i Riihenmäen koulu. På jordklotet på duken har man med hjärtan märkt ut de platser som skolans elever har besökt.
FOTO Tarja Repo

har man fäst en stor duk. Jordkloten som syns på duken symboliserar skolans andra tyngdpunkt, internationalism.

På jordkloten har man med röda hjärtan märkt ut alla de ställen som elever besökt på sina resor. På en annan affisch kan man läsa att Riihenmäen koulu är en Unesco-skola.

– I affischen märker vi i fortsättningen ut också de platser där vi fått eTwinning-partner, säger läraren i religion, livsåskådning och företagsamhet Saija Hellström, som också fungerar som skolans biträdande rektor.

Utmaning för hela läsåret

I Riihenmäen koulu finns drygt 360 elever på åk 7-9 och ca 30 lärare. Tyngdpunkt för skolans verksamhet är förutom internationalism fostran i företagsamhet.

Det mångsidiga utvecklingsarbetet som gjorts i skolan har noterats också på annat håll. År 2009 utsåg tidskriften Opettaja och Lärarnas Fackorganisation LFO Riihenmäen koulu till Årets skola. Priset motiverades med att man i skolan skapar en vi-anda mellan elever och lärare samt aktivitet med det omgivande samhället. Skolan delar också ut stipendier för ”kreativ galenskap”.

Byggenarna i ett gott liv är något man med gemensamma krafter funde- rat på i hela skolan under läsåret 2011-2012. Till det gemensamma regnbåg- projektet anknöts dessutom projektet Världsmdborgare i Finland. Projektet planeras av sex lärare som undervisar olika ämnen: **Taina Björnström, Riikka Hankonen, Timo Parkkinen, Laura Hari, Mari Mäkitalo-Aho** och projektets koordinator Saija Hellström.

Av dessa lärares ämnen var biologi och geografi, huslig ekonomi, hälsokunskap, språk, bildkonst och religion med i projektet. Alla sex lärare gav lektioner i sitt eget läroämne till projektets förfogande.

Projektet **Världsmdborgarens goda liv** genomförs under lektioner i olika läroämnena längs med året.

– Projektet är en stor utmaning eftersom vi inte haft lika stora projekt i vår skola tidigare, säger Hellström.

Hon säger att man inte rekryterade hela lärarkåren i MaaSu-projektet (Världsmdborgare i Finland), eftersom man upplevde att alla inte vill ha internationalisering med i varje projekt. Lärarna har ändå meddelat att de kan avstå några timmar av sitt ämne till projektet.

Fenomenbaserat arbetssätt blir bekant

Under lektionerna har man behandlat världsmdborgarskap och ett gott liv ur flera perspektiv. Ett av målen har varit att öva **färdigheter i grupparbete**. Man ville att också eleverna skulle bli bekanta sig med ett **fenomenbaserat arbetssätt**. De har börjat inse hur olika ämnens lärostoff har samband med varandra.

Hellström hoppas att man i undervisningen skulle ge mera utrymme åt fenomenbaserade arbetssätt och åt arbete med temaområden. Enligt henne är det inte möjligt att behandla temaområden på ett heltäckande sätt idag, utan läraren är tvungen att välja inom dessa.

– Jag skulle börja förnya läroplanerna snarare utgående från **färdigheter** än från ämnesinnehåll. Det skulle vara viktigare att beskriva färdigheter än de saker som eleven ska känna till.

I projektets planeringsskede gick alla sex lärare igenom sina läroplaner och funderade på vilka temaområden som hade anknytning till temat. Dessa innehåll plockades fram och behandlades i projektet.

På hösten placerades projekttimmarna in i skolans schema. Arbetet fördelas mellan lektionerna i de olika ämnena. Lärarna koordinerade sinsemellan vilka frågor som tas upp under projekttimmarna och i vilken ordning.

– I ett periodiserat system är det inte så enkelt att placera in projekttimmar i schemat, påpekar Hellström.

Försöket stannade inte vid ett läsår, för inom ramen för projektet började man utveckla en **bestående modell** för ett ämnesöverskridande fenomenbaserat arbetssätt. Målet är att man också i fortsättningen använder det inlärdasättet att organisera projekt. Det finns behov av en modell eftersom man i skolan väljer ett gemensamt tema varje år. Med hjälp av det nya arbetssättet är det enklare att låta temat omfatta flera läroämnen.

Elevernas delaktighet som ledstjärna

Man ville från första början ha eleverna med och påverka projektens innehåll och teman. De fick t.ex. fundera på vilka teman och uppgifter som de ville fördjupa sig i noggrannare. Detta tillvägagångssätt skiljer sig från det sätt man traditionellt genomför projekt på.

– Ofta känns det som om lärarna börjar närma sig begrepp mycket ingående och på hög nivå. De planerar någonting färdigt för eleverna, såsom ett tema och en färdig utskrift. Eleverna gör uppgifterna men kan inte efteråt säga vad

de handlade om eller vad de anknöt till. Därför ville vi inte sätta igång ett spektakel med ett gäng lärare, utan vi ville också få eleverna med och fundera på hur projekten ska genomföras.

Betydelsen av att aktivera eleverna har blivit allt klarare under arbetets gång. Hellström säger t.o.m. att det är en av de viktigaste saker de lärt sig. Denna insikt inverkar också på hennes övriga undervisning.

– Vi handledande lärare anser att elevernas **delaktighet** är en av de viktigaste sakerna också när det gäller världsmedborgarskap. De unga behöver uppleva att de är huvudpersoner i sitt eget liv och att de kan påverka saker. Delaktighet i beslut som inverkar på elevernas egna studier och egna liv börjar i skolan.

Enligt Hellström kan en elev vara en aktiv opinionsbildare i sitt eget liv i relation till sig själv, sin gemenskap och omvärlden. För att han eller hon ska kunna vara en aktiv medborgare i fortsättningen bör denna aktivitet få utrymme också i skolan.

Aktiverandet av de unga inverkar också på utvärderingen av det inlärdas.

– Eleverna kommer och frågar om arbetet som de gjort är bra. Mitt svar är att jag inte bedömer det. Det är viktigare att eleverna själva kan bedöma vad de har lärt sig. Också världsmedborgarskap uppstår genom att människan själv kan inverka på saker.

Läraren diktar inte

Också biologi- och geografiläraren Taina Björnström har uppmuntrat sina elever att tänka själva. Ett verktyg som hon har använt i detta är **begreppskartor**.

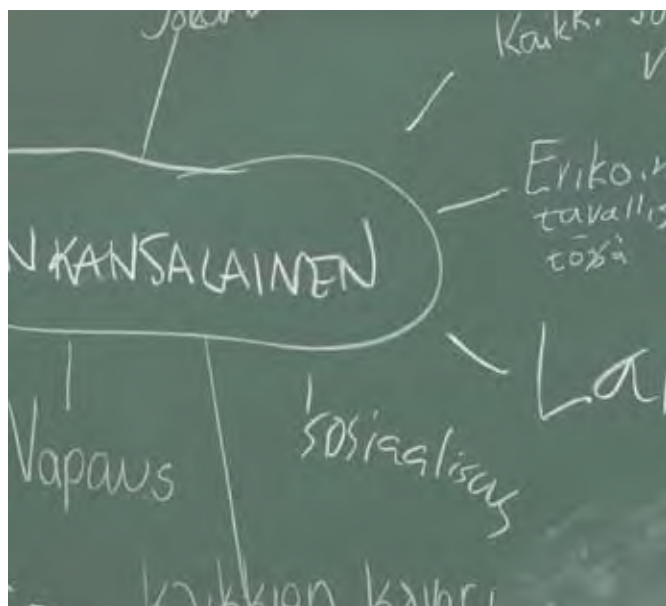
– Vi har olika teman för olika månader, såsom aktuella frågor eller kulturell mångfald i Mäntsälä. Jag har presenterat olika ämnesområden och bett eleverna välja de mest inspirerande. Eleverna har varit intresserade t.ex. av traditioner såsom julfirande, säger Björnström. Hon medger att med detta arbetssätt blir läraren tvungen att tåla också ovisshet, eftersom slutresultatet inte har bestämts på förhand.

Lärarna minns hur de redan föregående vår kläckte idéer om tiotals projektteman och arbetssätt.

– Det skulle dock ha blivit mycket lärarlett. Man skulle på förhand ha tänkt igenom vilka arbetsresultat man ville ha. Vi förkastade detta tillvägagångssätt och startade på hösten ivrigt med utgångspunkt från eleverna. Förvisso krävs det vissa yttre ramar också i det här, funderar Björnström.

Till läsårets program hör också temaevenemang, såsom niornas temavecka. Under temaveckan funderar de på sin framtid i samarbete med Risil Skole i Norge. För temaveckan har man ansökt om pengar från Nuorten Akatemian Homma t.ex. för besök och musikgruppverkstad.

– Någon kan t.ex. inreda ett eget fiktivt hem under veckan. Några pojkar vill göra en låt och banda den, berättar Hellström.

→ Lektionen i bildkonst börjar med idékläckning. Ungdomarna skriver på en begreppskarta in sina idéer om vad världsmedborgarskap kunde innehålla. FOTO Tarja Repo

→ **I bildkonstklassen i Riihenmäen koulu håller läraren Mari Mäkitalo-Aho på att inleda lektionen med idékläckning om världsmedborgarskap och ett gott liv med klass 7E. Slutresultatet kan vara t.ex. en tecknad serie eller så någonting helt annat.**

– Fundera tillsammans vad temat får er att tänka på. Efter det gör vi tankekartor av era idéer, är Mäkitalo-Ahos anvisningar för klassen.

Eleverna indelas i grupper för att fundera på uppgiften. Efter den första förvirringen börjar idéer dyka upp under allmänt sorl och eleverna kommer och skriver dem på tavlan.

I sin begreppskarta kombinerar ungdomarna världsmedborgarskap t.ex. med jämlikhet, allemansrätten, frihet och olikfärgade människor. En världsmedborgare kan också vara allas kamrat, en speciell människa i en vanlig miljö eller en finländare.

Lektionen i bildkonst börjar med idékläckning

Ett gott liv får eleverna att komma på ännu fler ord, såsom familj, mat, hobbyn, inläring, teknik, butiker, sömn, sjukskötare, fortplantning och pengar.

Med ett stort hjärta

I bildkonst har man hela hösten gjort uppgifter med anknytning till projektet. T.ex. eleverna i åk 9 funderar på frågor som "Vem är jag?" eller "Hurdana föremål, känslor och bilder hör ihop med ett gott liv?": De gör mappar om sitt eget liv; de skriver ett brev till sig själv att läsas om tio år, och utgående från brevet gör de en mapp om sitt livs höjdpunkter.

– Att göra mappen har för eleverna varit en inspirerande uppgift som de gör med stort hjärta, berömmar Mäkitalo-Aho. Ett av de bästa alstren har varit en mangakonstnärs mapp, på vars bakpärm finns en bild av en storögd tecknad fi-

gur med en stor pratbubbla. Pratbubblan är ännu tom, men läraren väntar med intresse på hurdant budskap om ett gott liv som kommer i den.

En av uppgifterna går ut på att använda en sång som berättar om ett gott eller ett dåligt liv som inspiration. Eleverna gör också stilleben, mobiler och tecknade serier. I självporträtten övar man självkännedom.

– Att rita självporträtt är alltid ett lika krävande och roligt ämne för sjuorna, påpekar Mäkitalo-Aho.

Klockan ringer och idékläckningen tar slut för denna gång. Eleverna lämnar klassrummet men idéerna blir kvar att gro i huvudet till nästa lektion i bildkonst.

→ I dataklassen i Riihenmäen koulu finslipar eleverna i klass 7C sina engelskspråkiga presentationer om sig själva. Breven publiceras i eTwinning-portalen via vilken skolan har fått sina samarbetspartner i Spanien, Grekland, Turkiet och Frankrike.

– Vår lärare i engelska har lovat titta igenom era presentationer. Det viktigaste är nu inte grammatiken utan det att man blir förstörd, handleder Saija Hellström sina elever.

Internationella kontakter är en del av projektet *Världsmidborgare i Finland*. Målet är att eleverna på riktigt får uppleva att de möter utländska jämnåriga. Med hjälp av eTwinning-sajten har man för klasserna sökt en partnerklass som man har kontakt med under projekttimmarna. Portalen erbjuder ett virtuellt TwinSpace-klassrum där man genomför projekt. Man utbyter foton, filer och videon och chattar.

– Det har varit lite jobbigt att göra presentationen. Annars har det här projektet varit trevligt, eftersom det är annorlunda än vanligt skolarbete, säger **Mona Marjeta** i klass 7C.

↘ Mona Marjeta (till vänster) och Johanna Siira finslipar sina engelskspråkiga presentationer som läggs ut på eTwinning-sajten.

FOTO Tarja Repo

Joni Tenhunen har redan fått sin presentation färdig. För honom var det inte svårt att skriva på engelska, fastän han inte har just någon erfarenhet av utlänningar.

Eleverna får lov av läraren att hämta foton från sina egna Facebook-sidor till sina presentationer.

Samtal med Skype

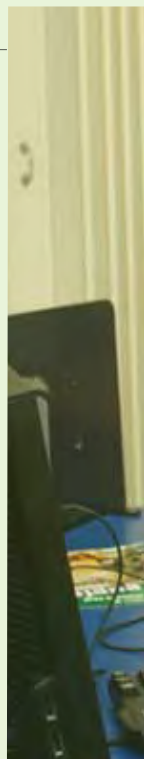
Under lektionen funderar eleverna också på hur de skulle presentera den egna skolan för utlänningarna och vilka ämnen de skulle vilja diskutera med dem. Som stöd har man teman som byts varje månad och som har anknytning till t.ex. nyhetsteman, invandring, teknologi och de mänskliga rättigheterna.

– Försök tänka på vad som kunde vara ett intressant sätt att lära sig någonting om en annan människas kultur och liv och vad du kunde berätta för andra, säger läraren som bakgrund till uppgiften.

De utländska kontakterna upprätthålls hela året. Dessutom är eleverna i livekontakt sinsemellan via chattande och Skype-webbtelefon.

Saija Hellström planerar att klassens elever i fortsättningen får i hemläxa att intervjua sina egna föräldrar. Intervjuerna skall videofilmas, textas på engelska och läggas ut på eTwinning-sajten.

Material som anknyter till projektets teman produceras och läggs ut på portalen och också utvärderingen genomförs med hjälp av sajten. Lärarna har fått skoling i hur man använder portalen av eTwinning-ombudet **Sari Auramo**.

Ett ordmoln berättar om elevernas värderingar

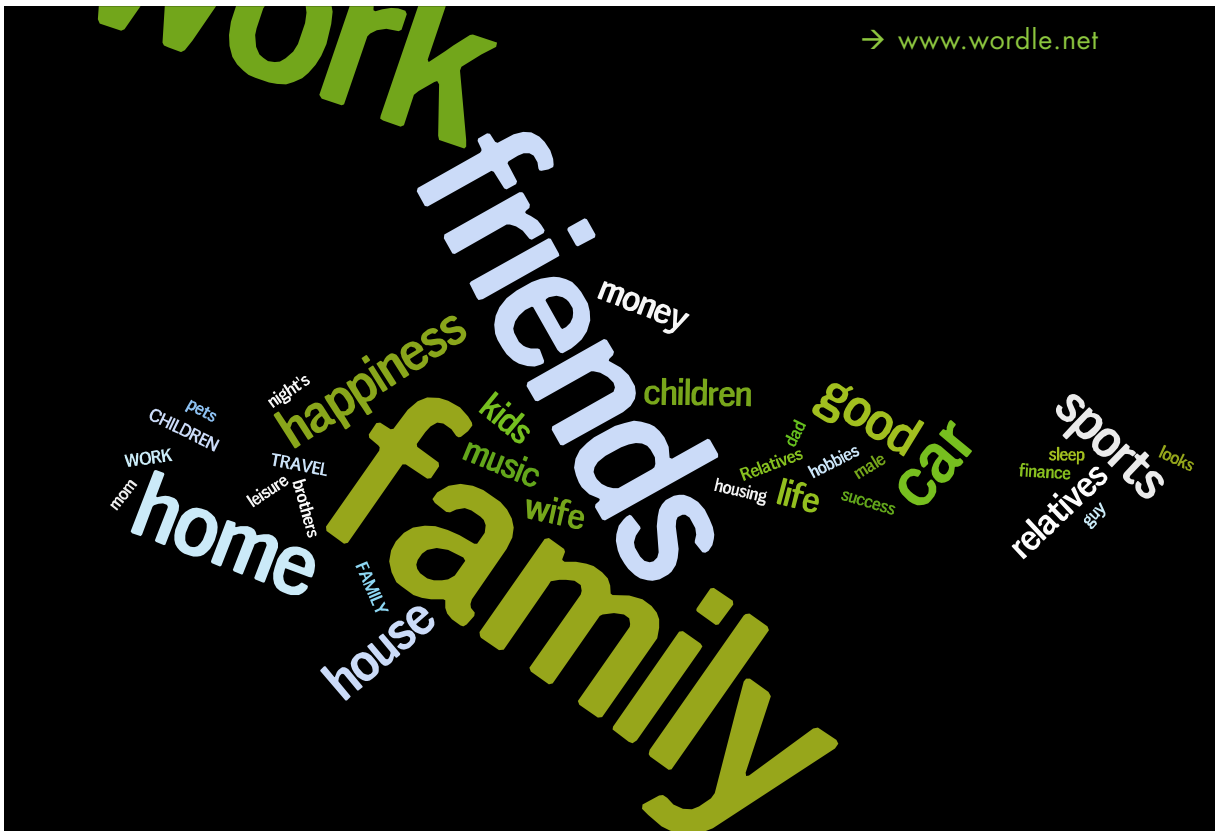
→ Kännetecknen på ett gott liv har visualiserats vid Riihenmäen koulu med hjälp av gratisprogrammet Wordle som finns på nätet.

Först skrev man orden i ett gemensamt Word-dokument. Varje elev fick skriva sina egna ord, så t.ex. ordet "familj" kunde förekomma tjugo gånger.

Orden kopierades till Wordle som av orden skapade ett ordmoln. I slutresultatet framträdde de ord som förekommer flest gånger. De ord som framträdde kraftigast var familj, vänner och hobbyn. Man kan printa en egen utskrift av ordmolnet.

En klass översatte sin ordlista med hjälp av Google-översättaren och fick på det sättet ett ordmoln på engelska. Också klasserna i de utländska partnerskolorna gjorde motsvarande ordmoln som man kan jämföra med.

→ www.wordle.net

- ↳ Byn Isenge i Zambia fick unga gäster från Vesilahden ylääste som på ett betydelsefullt sätt har understött skolan och andra byggprojekt.

KUVA: Tapani Piöflä

SKOLANS UTVECKLINGSSAMARBETE SATTE IGÅNG EN FOLKRÖRELSE

FOTO: Tapani Piöflä

Vesilahden ylääste i Birkaland är känd för sina täta kontakter med det omgivande samhället. Kontakterna inskränker sig inte enbart till den egna närmiljön, utan sträcker sig till Europa, Afrika och Asien. Rektorn och elevkåren är de drivande krafterna i det internationella samarbetet.

En klar lördag i oktober är högstadiet åter en gång traktens medelpunkt och mötesplats. På skolan firar man en aktivitetsdag, som lockar både ortsbor och gäster från

grannkommunerna till platsen.

Det nyaste dragplåstret är en splitterny gräsmatta av konstgräs som installerades på gårdsplanen en månad tidigare. Inne i aulan säljs afrikanska föremål och medlemmarna i den lokala elixirklubben gör sängöverkast till förmån för Afrika.

I matsalen snurrar en nonstop-video om Zambia, i ett annat rum påbörjas en kortkurs i franska för turister. Med nybörjarkunskaper i franska klarar man sig t.ex. på en resa till Paris eller Senegal, som är skolans följande objekt för utvecklings-samarbete.

Vesilahden yläaste (årskurs 7-9)

Hur Vesilahti kommun har stött temat världsmedborgarskap i den grundläggande utbildningen

- I över 20 år har skolan genomfört helheter i fostran till internationalism som en del av läroplanen
- Högstadiet omfattar åk7-9.
- **Dagsverkepengarna** har styrts till att utveckla byn Isenge i Zambia.
- Ett annat **understödsobjekt** har varit ett daghem i Vietnam, det senaste objektet är en by i Senegal.
- **Elevkåren** deltar aktivt i partnerskapsprojekten.
- **Till olika** länder ordnas elevutbyten och studieresor som eleverna bekostar med förtjänsten från sitt caféföretag.
- **Språkprogram:** A1 engelska, B1 svenska, B2 tyska och franska.
- **Praktiska exempel** på internationell verksamhet sammanställs till en rapport i vilken man också utvärderar effekten.
- **Kompetensmål:** aktivt medborgarskap och utvecklingspartnerskap.
- **Koulutien Uutiset:** www.vesilahti.fi/sivistys_aja_vapaa-aika/opetus/ylaaste/koulutien_uutiset

Anmälningar på många språk

I skolans matsal tillreder eleverna delikatesser och sköter serveringen med professionella tag. I centralradion som hörs i bakgrunden hälsar rektor och kommunens bildningschef Tapani Pietilä gästerna välkomna på finska och franska.

– Anmälningarna i centralradion är inte sådana här bara idag, utan ofta också annars. Rektorn talar flytande flera språk, kommenterar matematikläraren **Anna-Kaarina Huhtala**. Hon berättar att hon jobbat i skolan sedan den byggdes år 1992 och säger att hon trivs bra.

I Vesilahti söder om Tammerfors bor knappt 4500 invånare. På högstadiet finns ca 190 elever och 15 lärare. Huhtala säger att man redan länge haft fostran till internationalism i skolan.

– Alla elever har haft möjlighet att delta i **elevutbyte** med en skola i Schwarzwald. De som deltar är en vecka i Tyskland och tar sedan emot en gäst däri-

från för en vecka.

Huhtala berättar att också hon själv snart är på väg till Tyskland med en annan lärare och ett tjugotal elever. Man gör också **studieresor** till en vänskola i Lettland och till orter i Frankrike, Grekland och Vietnam som blivit bekanta i andra sammanhang. Under sommarlovet kan ungdomarna delta också i andra resor som elevkåren ordnar. Ett par elever har dessutom besökt skolans objekt för utvecklingssamarbete i Zambia.

Isenge väckte hela trakten

Skolan startade ett samarbetsprojekt i **byn Isenge** i Zambia år 2007. Man kom i kontakt med byn via volontären **Meeri Salokangas** från Vesilahti.

Med pengar från Vesilahti har man kunnat bygga bl.a. en hälsostation, en borrhunn, en skola inklusive toaletter, två hus till lärarna och en hönsgård till byn. Dessutom har man gett lån till kvin-

↖ Högstadiееleverna är vana resenärer.
FOTO Tapani Pietilä

nor för trädgårdar och instruerat dem i hur man använder en symaskin samt finansierat femtio malarianät. Senast har man samlat in medel för att skaffa elektricitet till byn.

– Alla skolans dagsverkespengar går oavkortat till Isenge, berättar Huhtala.

Rektorn informerar om frågor som gäller Isenge i skolans webbtidning **Koulutien Uutiset**. Där framgår det att skolan fått motta en hel del donationsmedel också av utomstående. T.ex. i april-september 2011 donerade privata personer nästan 3100 euro. En donator bidrog med 100 euro med hälsningen: ”En krigsinvalid tackar ungdomar som hjälper barn som lever i svåra förhållanden.”

Också Lempäälän lukio i grannkommunen där de flesta av högstadiееleverna fortsätter sin skolgång har donerat en del av sina dagsverkespengar till Isenge.

Stödprojektet kulminerar i februari 2012 i en fest då byggnaderna invigs och tas i bruk. Människor från olika länder kommer att närvara och Zambias na-

tionella television har för avsikt att göra en dokumentär om projektet. Chefen **Kennedy Bwalva** från Zambias television är på väg till Vesilahden koulu under tiden för julbasaren för att förbereda dokumentären.

Vesilahden yläaste har också stött en daghemsskola i den vietnamesiska byn **Ngyen Ly**.

– Både i Zambia och Vietnam har vi fått ett starkt mentalt stöd av Finlands ambassadörer och ambassader.

Lettland inbjöds med

Också skolans **vänskola** Draudziga Aicinajuma Cesu Valsts Gimnazium i **Lettland** ger bidrag till Isenge. Verksamheten med finländarna koordineras av **Laima Perkone**.

– Vårt Zambia-samarbete började för ca fyra år sedan då Vesilahti inbjöd oss att komma med. Vi grep chansen eftersom vi inte hade tidigare erfarenhet av dylika projekt.

Perkone berättar att utbildningssys-

◦ Samarbetsprojektet med byn Isenge i Zambia är inte bara skolans utan hela byns gemensamma kraftansträngning. Medlemmarna i elixirklubben i talkoarbete till förmån för Afrika (från höger) Aili Saarinen, Inka Valtamo, Riiva Liukko och Anneli Tuominen.

FOTO Katja Särkkä

Vesilahti har också för övrigt blivit bekant i vänskolan. Under sju år har 50 lettiska ungdomar sommarjobbat i elevkårens café Aittakahvila. Det som nu försvårar elevutbytet är den som är under 16 år inte får resa ensam med Ryainair-flygbolaget.

”Internationalism framhävs inte”

Enligt läraren Anna-Kaarina Huhtala kan högstadiet i Vesilahti mycket väl kallas en internationell skola. Skolan besöks t.ex. av en hel del utländska gäster.

– Jag tycker dock inte att internationalism framhävs. Vi är en helt vanlig skola, men vid sidan om har vi sådan här trevlig verksamhet som t.ex. elevutbyte med Tyskland. Jag tycker också det är bra att dagsverkepengarna går direkt till ett visst objekt som också eleverna vet exakt vad det är.

Ungdomarna får erfarenhet och självsäkerhet tack vare de utländska kontakterna. Elevutbytet kan t.o.m. leda till livslång vänskap t.ex. med en tysk jämnårig.

Huhtala är nöjd med att den internationella verksamheten fungerar ganska smidigt ur lärarnas synvinkel.

– Vi har så starka rutiner t.ex. när det gäller elevutbyte. Inte ens Afrika-projekten är särskilt betungande för oss lärare.

temet i Lettland är på en hög nivå och att eleverna också har möjlighet att delta i elevutbytesprogram. Det som orsakar problem är dock byråkratin och landets ekonomiska situation som också kan inverka på människornas inställning till t.ex. utvecklingssamarbete. Zambia-projektet tycks dock ha ändrat ungdomarnas åsikter i vänskolan.

– Eleverna frågade varför vi borde hjälpa Afrika fastän det finns ekonomiska problem i det egna landet. När skolan besöktes av gäster från Vesilahti som berättade om Afrika fick eleverna en mera realistisk uppfattning om skillnaden mellan levnadsstandarden i Lettland och Zambia. Jag tror att detta fick dem att förhålla sig positivare till utvecklingssamarbete.

Elevkåren fattar viktiga beslutdecision

↑ En plats i elevkårens styrelse uppskattas. I bilden (från vänster) styrelsens ordförande Iida Ollinpoika och medlemmarna Heta-Mari Himanen, Ronja Nummela, Konsta Nuutero, Mariisa Uusitalo, Ulla Mäkelä och Susanna Mäkelä. FOTO Katja Särkkä

→ **Elevkåren har en synlig plats i skolans vardag och fest. Ungdomarna deltar i beslutsfattandet i Afrika-projektet, sköter understödskontot för projektet och driver ett eget café Aittakahvila samt skolans kiosk.**

Ungdomarna uppskattar sin elevkår, vilket bevisas av att en styrelseplats är mycket eftertraktad.

– Styrelsen lotsar Zambia-projektet. Vi åker snart på ett båtseminarium, där vi går igenom kontona för Isenge, berättar elevkårens styrelseordförande Iida Ollinpoika från åk 8.

Mötesresor ordnas ett par gånger i året.

– Man har kommit till att det är en bra lösning. Man hinner inte alltid behandla alla frågor under rasterna och det är svårt att ordna skolskjutsar efter skol-

dagen. Kommunen har lovat finansiera en mötesresa per år, eftersom det är ett slags reklam också för dem.

Iida är också på väg på skolans resa till Zambia i februari 2012. Hon ser mycket fram emot att få se byn Isenge och träffa byborna som hjälpen går till.

Iida antar att Vesilahden ylääste har mera internationella kontakter än många andra skolor.

– Jag tror att internationell verksamhet sporrar till självständighet. Många elever deltar under sin högstadietid i någon resa där egna föräldrar inte nödvändigtvis är med.

Aittakahvila ger pengar till resor

Elevkåren grundade ett eget café år 1996 under ekonomiskt svåra tider. Kommunen gav till ungdomarnas förfo- gande en bod som är byggd år 1840, där

de på somrarna drivit caféet Aittakahvila med stor framgång.

Under läsåret ordnar man kaffeserveringar i skolan i samband med kvällsmöten. Till kunderna hör kommunfullmäktige och medborgarinstitutets studiecirkel som har sina möten i skolan. Ungdomarna får lön för sitt arbete som de finansierar bl.a. sina resor med. **Susanna Mäkelä** som jobbat i caféet säger att sommarjobbet drygar ut reskassan helt lämpligt.

– Större kaffeserveringar kan inbringa t.o.m. hundra euro till var och en. Det är fint att eleverna med hjälp av caféverksamheten har möjlighet att resa om det inte annars är möjligt. Eleverna har in-
terna konton i skolan som lönen betalas till, säger Susanna som sitter i elevkårens styrelse.

Caféet har ca två tusen kunder årligen. Den största tillställningen har varit en veteranfest med över 1300 deltagare. Verksamheten är möjlig tack vare att en stor del av eleverna har ett giltigt hygienpass. Elevkåren ordnar också stora julbaser i skolan.

↑ Caféet som eleverna driver har årligen ett par tusen kunder. Att göra delikata bakelser är möjligt eftersom elevkåren ordnar utbildning för hygienpass för ungdomarna.
FOTO Tapani Pietilä

↓ Om somrarna ordnar elevkåren utlandsresor som också andra vesilähtibor än skolelever kan delta i. År 2009 reste man till Paris.

Meddelanden från Diamniano till Vesilähti

FOTO Kaija Särkkä

→ Efter Zambia och Vietnam planerar Vesilahden ylääste ett nytt understödsobjekt i Senegal. Samarbete med byn Diamniadio planerades i oktober i Vesilähti.

Kring ett långt bord samlades en grupp bestående av gästen **Mamadou Lamine Fall** från Senegal med en tolk i franska, personal från högstadiet och medlemmar från elevkårsstyrelsen.

Syftet med mötet var att få information om Falls hemby och preliminärt

↔ Gästen Mamadou från Senegal testade skolans splittrerna gräsmatta av konstgräs tillsammans med lokala fotbollsstjärnor.

fundera på vad samarbetsprojektet kunde omfatta. Som bakgrund berättade Fall att de unga i Senegal har vissa möjligheter att studera men att det inte finns jobb. Därför flyttar många utomlands.

Falls hemby i Västafrika är belägen på en ö. På ön finns ca tusen invånare och fiske är nästan den enda näringen. Det finns ingen elektricitet. Ett problem är också dricksvattnet som är ganska salt. Vattnet rengörs med en anläggning som drivs med bensin. Bensin finns det i sin tur inte tillräckligt av.

– I byn finns ett lågstadium. Det finns dock ingen bostad för lärarna, utan de är tvungna att bo hos familjerna. Därför är det svårt att få lärare till byn. Själva skolbyggnaden är gammal och bord saknas. I en klass kan det finnas 65 elever.

Efter lågstadiet borde eleverna fortsätta till högstadiet på en annan större ö. Föräldrarna kan dock inte alltid betala barnens uppehälle i en annan familj, så

mångas skolgång slutar där.

På ön bor en hälsovårdare som har mottagning i sitt hem. T.ex. när kvinnorna skall föda barn måste de åka iväg med en liten båt och det händer också att barn ibland föds i båten. Ett problem är att det inte finns kylskåp för mediciner som ska förvaras kallt.

Enligt Fall skulle det viktigaste vara att få en liten hälsostation och bostäder för lärarna till byn.

Problem med maktförhållanden

U-landsaktivisterna vet att man också kan stöta på problem i projekten. Orsakerna kan vara lokala maktförhållanden och ledarnas skyldigheter mot sin släkt. Ofta går alla frågor via byhövdingen, vilket inte är särskilt enkelt ur hjälparnas synvinkel.

Hjälp till rätt adress

Inga pengar rör sig t.ex. utan kvitto, och medlen för byggandet av skolan går direkt

till byggaren.

Också kontakterna kan innebära problem. T.ex. sker kontakten till Isenge, Vesilahtis samarbetsby, vanligen via sms, så innehållet måste vara kortfattat. Det finns ingen internetanslutning i byn och det kan ta från en vecka till en månad för ett brev att komma fram.

Idén med utvecklingsarbete är att relationen hjälpgivare och -tagare suddas ut och man går vidare mot jämlikare växelverkan. Samarbetspartnern borde stå allt stadigare på sina egna ben. I Isenge är tecknen lovande.

– Hönsgårdsprojektet har efter det första försäljningspartiet börjat göra vinst, dvs. hönsgården har börjat avge kapital för utveckling av verksamheten och pengar som människorna kan använda. Också skolan klarar sig på egen hand, berättar Tapani Pietilä.

JÄMLIKT SAMARBETE SOM MÅL

↑ Eleverna i Kilingi Secondary School fick av de finländska eleverna en kamera till sitt förfogande och de fofotograferade sina egna hem. Fotografierna kom med i utställningen till Kasavuoren koulu.

Kasavuoren koulu (årskurs 7-9), Grankulla

Världsmedborgare nära och fjärran

- **Man intensifierar kontakterna** med vänskolan i Sanya Juu i Tanzania och gör partnerskapet mera ömsesidigt.
- **Målet är att vidga** högstadielävernans synvinklar och sporra dem att respektera en annan kulturs värderingar och levnadssätt.
- **Eleverna gjorde** en utställning för tanzanierna och deltog i en Afrika-temadag där handens färdigheter var i fokus.
- **Genom en insamling i hela skolan** samlade man presenter till vänskolan.
- **Kompetensmål** är särskilt utvecklingspartnerskap.
- **Språkprogram:** A-språk engelska, svenska och tyska, B-språk tyska, franska och ryska. Dessutom kan man på de lägre klasserna välja språkbadssvenska som fortsätter på de högre klasserna som lite mera avancerad än A-svenskan med syfte att upprätthålla kunskaperna i svenska.
- <http://kasavuori.fi>

Kasavuoren koulu i Grankulla donerar två tredjedelar av sina dagsverkepengar till sin vänskola i Tanzania. Pengarna har gått till ett gott ändamål i Afrika, men man önskar ännu mera samarbete. Målet är att göra samarbetet jämlikare även om de ekonomiska förutsättningarna är olika.

Vänskolan Kilingi Secondary School finns i Sanya Juu i norra Tanzania. Målet med projektet **Världsmedborgare nära och fjärran** i Kasavuoren koulu är att eleverna blir mera bekanta med Tanzania och på så sätt med olika värderingar och sätt att leva.

– Med dagsverkespengarna har vi kunnat utrusta bl.a. en kemiklass i vänskolan. De redovisar för oss noggrant vad de har köpt med pengarna, säger läraren i svenska och engelska **Marjo Kekki**.

Kasavuori vill dock inte bara donera pengar till vänskolan. Man önskar mera ömsesidighet i vänverksamheten. Bakom ligger tanken om **kulturell hållbar utveckling**, som accepterar människors olikhet och respekterar varje individs rättigheter samt sätt att leva.

Skolan fokuserade förutom på utlandsproblematik också på frågor om aktivt medborgarskap. Man använde vänskolan i Sanya Juu som exempel och inspiration. Projektet passade bra in i tyngdpointsområdet för läsåret 2011-2012, till vars tema valdes *Den ansvarsfulla medborgaren*. Projektets anknytning till tyngdpointsområdet gjorde att också lärarna blev mera engagerade i planeringen.

I Kasavuoren koulu ordnas undervisning i åk 7-9. I samma utrymmen fungerar också Kauniaisten lukio.

Globala kontakter

Projektet om global fostran intro-

ducerades för eleverna med hjälp av en inspirationsföreläsning. Till handling kom man när eleverna gjorde en utställning som skickades till vänskolan i Tanzania. Sjuorna fokuserade på familjen och kulturen i utställningen.

– Utställningen gjordes med traditionella metoder tillsammans med eleverna under lektionerna i engelska. Vår skola är mycket teknikinriktad och det här var en härlig motvikt. I vänskolan finns ingen elektricitet, så utställningen måste göras för dem enkelt och utan hjälpmedel. Tanzanierna gjorde en motsvarande utställning för oss, berättar Marjo Kekki.

På åk 8 och 9 funderade man mera på teman med anknytning till global hållbar utveckling. Ungdomarna förberedde sig också för elevutbytet, som på åk 8 sker med Holland och åk 9 med Polen. Huvudtemat för utbytet var Ansvarsfullt medborgarskap.

– Eleverna utarbetar en gemensam presentation om teman tillsammans med sitt par via webben. Arbetena presenteras senare när vi träffas ansikte mot ansikte i Finland och på motsvarande sätt i Polen och Holland.

I arbetet använde man den brittiska webbsajten **Global Dimensions**. Där finns olika slags material som lärarna kan använda för att få en internationell dimension i sin undervisning. I Kasavuoren koulu blev man särskilt ivrig på att använda sajten fotobank, som in-

spirerade tittaren att fundera på bildernas globala samband. Förutom fyndiga foton finns det också läraranvisningar på sajten.

Fotona finns på adressen www.globaldimension.org.uk/pictures.

Temadagen piggade upp hösten

Projektet kulminerade i början av oktober i en temadag som fokuserade på handens färdigheter. Till temadagens program hörde verkstäder bl.a. i tingatingakunst, dans och matkultur och **nätspelet Hodihodi**. Spelet som utrikesministeriet förverkligat handlar om afrikanernas liv och drömmar.

Via konsertcentret ordnade man en konsert med gruppen Pape ja Kasumai med musiker från tre afrikanska länder.

Till temadagen inbjöds också elever från lågstadiet. Med undantag av temadagen genomförde lärarna projektet under normala lektioner. De behandlade temat var och en ur sitt eget läroämnes perspektiv. Man tog hänsyn till att approachen var lämplig för varje åldersgrupp. I arbetet utnyttjade man Googles presentationsprogram och dokument som kunde spridas till andra klasser.

Resenärerna förde presenter

I början av oktober åkte två elever och en lärare iväg för att bekanta sig med vänskolan i Tanzania. Före resan funderade man i Kasavuoren koulu på hur man kunde hjälpa vänskolan att få elektricitet. Det var tanzaniernas önskan när de besökte

Finland föregående år.

Den två veckor långa resan till Afrika genomfördes som lägerskola tillsammans med Martinlaakson lukio och Mercuria Kauppiaitten Kauppaoppilaitos.

På plats kunde man konstatera att elektriciteten redan hade dragits till skolhuset med hjälp av dagsverkepengarna. Slutlig koppling av elektriciteten till byggnaden skedde under besöket.

Resenärerna hade med sig utställningen som eleverna i fadderskolan gjort samt presenter som hade insamlats i skolan med gemensamma krafter. Insamlingen inbringade 12 kg föremål såsom pennor, linjaler, passare, kalkylatorer samt läroböcker i engelska som tagits ur bruk. Från den lokala bokhandeln skaffade man

dessutom läroböcker i olika ämnen för skolans bruk.

– Visserligen är det här bara en droppe i havet eftersom det kan finnas hundra elever i en klass. Det fanns inte riktigt så många böcker, tillägger Marjo Kekki.

Eleverna och lärarna stickade också en hel hög babyfiltar som finländarna förde till sjukhuset i staden Moshi nära Sanya Joo. Före hemresan fick de ta emot en utställning som tanzanierna gjort för Kasavuoren koulu.

Man beslöt fortsätta med temat världsmedborgarskap på julfesten som ordnas i internationella tecken.

FOTO Päivi Rohkimainen

Hälsningar från Tanzania

→ **Läraren Päivi Rohkimainen och eleverna Severiina Huotari och Salla Silkosuo i åk 9 vid Kasavuoren koulu besökte vänskolan Kilingi Secondary School i Tanzania i oktober 2011. De berättade om sina upplevelser på skolans webbsidor.**

Fredag 7.10. kl. 17.20

Välkomstfesten i Kiling var trevlig! Eleverna hade övat massor av sånger och danser! De officiella talen lästes upp och närvarande var bl.a. regionens skoldirektörer. Tavlorna som vi gav i present uppskattades mycket.

Lördag 8.10. kl. 21.35

Lördagen var en händelserik dag. På morgonen besökte vi organisationen Tanzanian volunteers och bekantade oss med deras verksamhet. Verksamheten leds

av finländaren Hanna Metso. Därefter växlade vi kontanter för olika slags inköp. Vi köpte bl.a. turkos och gräddfärgad målfärg för målning av klassrummen i Kilingi Primary School. Vi gick också till en skraddare och beställde kläder. Också för övrigt bekantade vi oss med staden Moshi. Den mest högljudna episoden var när vi lyssnade på ett band på ett bilflak som spelade för ett bröllopsfölje. Bilen rusade framåt och bandet spelade!

P.s. Vi förde en del av babyfiltarna till förlossnings- och babyavdelningen i sjukhuset i Moshi. De blev verkligen glada över gåvorna!

Måndag 10.10. kl. 17.30

I Kilingi Secondary School startade vi det gemensamma projektet Family and Culture. Vi hann också besöka två lärares hem. Människorna är verkligen mycket

gästvänliga. Även om fattigdomen märks tydligt möter man glada ansikten överallt.

Tisdag 11.10. kl. 17.20

Dagen i lågstadiet i Kilingi gick fort. Våra elever målade klassrum och lekte med lågstadiebarnen. Till skolan kom en ung man vid namn Innocent och hälsade på gruppen. Han hade varit i Finland år 2001. Han sade att han kommer ihåg snön och finländarnas punktlighet. Vi har en del att lära av varandra.

Onsdag 12.10. kl. 18.30

En dag i Kilingi. På morgonen gick vi till bokhandeln för att beställa de läroböcker som ska doneras till skolan. De kostar över två miljoner – visserligen tanzaniska shilling. Vi besökte en internatskola för handikappade barn. Som presenter hade vi med oss vi filtar, kläder och skor. Resten av dagen hade vi fest i

secondary school. Vi fick mat, dansade och sjöng tillsammans och planterade fruktträd. Presenterna var efterlängtda.

↖ Kilingi Secondary School i Tanzania har skaffat utrustning till sin kemiklass med dagsverkespengar från Kasavuoren koulu.

↑ De finländska gästerna hälsades varmt välkomna till vänskolan i Tanzania. Läraren Päivi Rohkimainen fick en chans att presentera Europas karta för värdfolket.

Resten av presenterna, bl.a. kalkylatorerna, ger vi i samband med avskedsfesten nästa vecka.

Söndag 16.10. kl. 16.10

Dags för besök i Tarangire nationalpark. Ståtliga urgamla apbrödsträd på en ljus sandsavann. En elefant rev loss akacia från marken, en giraff grep efter de översta grenarna av ett träd. Naturen i Tanzania är bländande vacker.

EN TVÅSPRÅKIG SKOLA ÄR EN RIKEDOM

прекрасный

КОМЕА

Suomalais-venäläinen koulu

Olikhet är styrka

- **Man stärker** elevernas färdigheter att leva i en mångkulturell miljö, möta olikhet och motarbeta diskriminering.
- **Man stöder** eleverna så att de kan vara medvetna om och utnyttja sina erfarenheter av att fungera i en miljö med två kulturer också utanför skolan.
- Man behandlar olikhet och mångkulturalism **i olika läroämnena** på många olika sätt.
- Till **temadagens program** hör verkstäder och en samhällspedagog som expertgäst.
- Som hjälp finns **organisationernas** material och experter.
- **Kompetensmål:** interkulturell kompetens.
- **Språkprogram:** A1 ryska, A2 engelska, B1 svenska, B2 tyska och franska, B3 tyska och franska
- **www.svk.edu.hel.fi**

Suomalais-venäläinen koulu i Helsingfors lever eleverna dagligen i en miljö med två kulturer. Målet i projektet *Olikhet är styrka* är att hjälpa eleverna att identifiera de färdigheter de lär sig i skolan, så att de kan använda dem också utanför skolan.

– Eftersom vi använder två språk i vår skola har eleverna erfarenhet av att leva i två kulturer. Vi ville dock reflektera över

↑ Under temadagen för projektet Olikhet är styrka kunde man spela djembe-trummor och lära sig västafrikanska rytmer under ledning av Macoumba Ndiaye från Senegal.

← I elevernas fotograferingsuppgift konstaterades att "alla är olika, alla är likvärdiga". Dard Meer i sjuan var en av deltagarna.

FOTO Valeria Pulko, Elina Koskela och Natalia Lohi

frågan lite djupare. Även om människan lever i två kulturer är hon inte nödvändigtvis medveten om alla de dimensioner som är förknippade med det, säger lektorn i modersmål och litteratur **Elina Koskela**. Hon tillägger att elever som bor i huvudstadsregionen har en ännu större mångfald av kulturer i sin omgivning som de ska kunna möta.

– Vi började fundera på vad som egentligen händer när man möter olika slags människor och kulturer. Eller vad innehåller begrepp som har samband med bemötandet av olikhet, såsom stereotypi eller fördomar.

Idén med skolans projekt

Världsmedborgare i Finland var att utarbeta en helhet där eleverna behandlar och övar sin kompetens som hör ihop med att leva i en mångkulturell miljö. Skolan omfattar alla klassnivåer från de lägsta klasserna till gymnasiet, men i det här projektet var målgruppen eleverna i åk 6-9.

– Vi tänkte först att en världsmedborgares kompetenser hör ihop med färdigheter. Vi kom dock till den slutsatsen att globalt tänkande i själva verket utgår från **attityder och känslor**. Från det att man genuint vill bli bekant med annorlunda människor.

Kulturell mångfald blir ett bestående tema

Innehållet i projektet *Olikhet är styrka* behandlades förutom på lektionerna också på en särskild temadag. På temadagen som hölls i början av oktober 2011 ordnades verkstäder som leddes av inbjudna organisationer och experter inom olika konstområden. Till programutbudet hörde dans-, drama-, trummis-, mat- och pärlverkstäder. Eleverna fick välja vilken verkstad de deltog i.

Dessutom gjorde klasserna en fotograferings- och affischuppgift med anknytning till kulturell mångfald. Det tredje inslaget i temadagen var samhällspedagogen **Melody Karvonens** lektion.

En av de inbjudna organisationerna var YFU (Youth for Understanding) som ordnade verkstaden Coloured Glasses. YFU är mest känd som utbyteselovorganisation, men den förverkligar också fostran till internationalism.

– Också efter temadagen tar man upp kulturell mångfald i många läroämnen, såsom språk och samhällslära. Temat kan

behandlas t.ex. med hjälp av filmer. Man har för avsikt att också ordna verksamhet i verkstäder i konst- och färdighetsämnen. Dessutom planerar vi att göra studiebesök, säger Koskela. Idén är att teman som anknyter till kulturell mångfald och olikhet inte ska stanna vid ett programnummer, utan att de tas upp också i fortsättningen.

Lektorn i livsåskådningsämnen och främmande språk **Aira Undén-Selander** bedömer att projektet har gett synlighet åt medborgarfostran. Projektet har också sammanfört lärare i olika läroämnen och hjälpt dem att bilda nätverk.

– Genom samarbetet blir det fart på inläringen och jag hoppas att det blir mera av sådant här. Gäster är också alltid välkomna.

Omgivningen lär attityder

I Undén-Selanders egen undervisning kommer internationalism fram ofta och ur flera perspektiv. Läraren i en skola med två kulturer har konstaterat att barn är fördomsfria överallt. Omgivningen lär dem attityderna.

– Det är onödigt att betona skillnaderna. Man borde fundera på vad som på riktigt förenar oss, funderar Undén-Selander. Hon anser att den tvåspråkiga skolans stora rikedom är att den andra kulturen fungerar som en spegel så att ens uppfattning om den egna och den andra kulturen utvecklas hela tiden.

Hon anser att global fostran är mycket viktig i skolorna.

– Den upplevs ofta bara som ett analyserande av olika hotbilder. Jag tycker att till den hör en väsentlig **positiv synvinkel**. Global fostran är att se möjligheter

och anta utmaningar.

Hon uppmanar de unga att studera språk, eftersom Finland behöver språkkunniga vuxna med öppen attityd till andra kulturer i framtiden. Det är också roligt att lära sig främmande språk!

Eleverna med i planeringen

Elevkåren togs med för att planera höstens program. Lärarna diskuterade redan på våren med eleverna om vilka frågor och tankar de har om världsmedborgarskap och det kommande projektet. Den dåvarande ordföranden för elevkårens styrelse **Kea Novitsky** berättar att en liten grupp elever från åk 6-9 samlades på våren för att fundera på det kommande programmet.

– Vi ville inte att lärarna bara kommer och informerar oss om höstens temadag. För oss var det viktigt att höra också andra elevers synpunkter. Vi kunde få med frågor som klasserna vill ta upp.

Eleverna betonade också att när man behandlar kulturell mångfald måste man få **verkliga kontakter** utanför skolan. Det

räcker inte att lärarna berättar om omvärlden.

Enligt Kea Novitsky anser alla elever att det är viktigt att man kan umgås normalt med annorlunda människor.

– Vi kom till det resultatet i våra diskussioner att rasism förekommer kanske mera bland vuxna än bland barn. Orsaken är att nutidsungdomarna är vana vid att leva med många olika kulturer dagligen. Äldre finländare har inte vant sig vid detta i sin egen ungdom.

Enligt läraren Aira Undén-Selander borde man i skolan få mera träning i färdigheter som hjälper en att överskrida kulturella gränser.

– Man borde också lära sig att identifiera sådana synliga och osynliga strukturer som skapar ojämlikhet.

↓ Under temadagen kunde man lära sig flamenco-rumba i dansverkstaden.

I Suomalais-venäläinen koulu kan man gå hela skolan från förskolan till gymnasiet. På tematagen fick eleverna i klass 6B fundera på sina egna karaktärsdrag.

Täta kontakter österut

→ **Suomalais-venäläinen koulu, som finns i Kårböle i Helsingfors, är Finlands största allmänbildande skola som har specialiserat sig på det ryska språket och den ryska kulturen. Skolan har ca 700 elever och 60 lärare. Av eleverna är ca en fjärdedel ryskspråkiga och resten finskspråkiga.**

Den tvåspråkiga enhetsskolan omfattar alla skolnivåer från förskolan till gymnasiet. Många elever går också hela sin skoltid i samma skola och med bekanta skolkamrater.

Ända från förskolan får de finskspråkiga eleverna undervisning i ryska som främmande språk. De ryskspråkiga eleverna får däremot undervisning i ryska som modersmål.

Eleverna åker ofta på studieresor och språkkurser utomlands. T.ex. brukar eleverna i åk 4 åka på lägerskola till S:t Petersburg, Pihkova eller Novgorod. Elever har också åkt till Kaukola i ryska Karelen på klippklättringsfestival som också hundratals ryska ungdomar deltar i. På de högre klasserna gör eleverna kulturresoer till Moskva och S:t Petersburg.

Samarbetsprojekt mellan ryska och andra utländska skolor är vanliga. Skolan besöks också av många gäster från Ryssland och lärarstuderande från olika universitet.

Stöd för skolans globala fostran

- Utbildningsstyrelsens material om global fostran
→ www.edu.fi/teemat/globalikasvatus
- Utrikesministeriets fönster till utvecklingsfrågor och global fostran.
→ global.finland.fi
- Organisationer som besöker skolor.
→ www.gloabalikasvatus.fi/vinkkipankki/154

LÄRARNA FÖRENAR SINA KRAFTER ÖVER ÄMNESGRÄNSERNA

Seinäjoen lukio

Lärarguide i global fostran

- **Världen inom ditt räckhåll** är en studieperiod som har byggts upp av fem kurser.
- **Den omfattar** tre obligatoriska och två tillämpade kurser av vilkas innehåll man byggt upp sju temaområden i studieperioden
- **Följer fenomenbaserad** och upplevelsebaserad inlärning. Alla studieinnehåll granskas ur globaliseringens perspektiv.
- **Genomförs** som en fortlöpande sex veckors period
- **Om studieperioden har skrivits en lärarguide** som kan användas av andra skolor som planerar motsvarande studiehelheter i global fostran
- **Guiden finns tillgänglig** (på finska) både i tryckt version och digital form på adressen www.edu.seinajoki.fi/lukio/globalikasvatus.html
- **Kompetensmål:** världsmedborgarens samhälleliga kompetens samt globala ansvar och utvecklingspartnerskap.
- **Språkprogram:** Obligatoriskt A-språk engelska, dessutom ämnesundervisning på engelska, möjlighet att avlägga AS och A Level-examina; det andra inhemska språket A1, B1; franska A1, B2, B3; tyska A1, B2, B3; spanska B2, B3; ryska B2, B3.
- **Seinäjoen lukio** hör till Finlands största allmänna gymnasier med nästan 900 elever.

Seinäjoen lukio gick med i ett helt nytt försök där idén var att förverkliga ett fenomenbaserat arbetssätt i global fostran. Resultatet blev en ämnesöverskridande studiehelhet *Världen inom ditt räckhåll* som omfattar tre obligatoriska och två tillämpade kurser.

Till helheten sökte man gemensamma teman från olika läroämnena och slopade de enskilda kursernas traditionella kursordning. De studerande som väljer helheten avlägger studierna under en sex veckors period. De kan koncentrera sig enbart på globala utvecklingsfrågor ur olika perspektiv, eftersom de inte har andra kurser då. Studierna motsvarar fem kurser.

Målet med studierna är att de studerande får en **helhetsbild av globala teman**. I stället för att behandla teman splittrat i olika läroämnena stöder studieinnehållen varandra. De studerande börjar inse sambanden mellan teman som behandlas. I bästa fall väcks hos dem ett genuint intresse för teman som behandlas på kurserna och en vilja att fördjupa sin förståelse också i fortsättningen.

I studieperioden har man utnyttjat både **obligatoriska kurser**, som de studerande skulle avlägga i vilket fall som

Maailma ulottuvillasi

1. jakso | 5 kurssia yhdessä yli oppiainerajojen

1. Väestö – Kenellä on oikeus elämään?
2. Ongelmana niukkuus – Kenellä on oikeus korkeaan elintaso?
3. Sota, konfliktit, rikollisuus – Kenellä on oikeus hallita?
4. Ihmisoikeudet ja bisnes – Kuka on arvokkaampi toista?
5. Kestävä kehitys – Kuka on luomakunnan herra?
6. Kehitysyhteistyö – Viedäänkö valmisteita viidakkoon?
7. Terveys ja sairaus – Ketä hoidetaan?
8. Yhteinen vastuu – Ajatteletko globaalisti?

workshopeja

myyjäisiä

fraktoja

vaihtelija

vierailuja

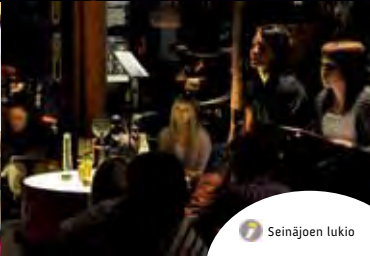
monikulttuurista liikuntaa

tempauksia

toiminnallisia menetelmiä

pohdintaa

'iskuja' kauppoihin

Seinäjoen lukio

helst, och frivilliga **tillämpade kurser**. De obligatoriska kurserna är *En gemensam värld* i geografi, *Ekonomisk kunskap* i samhällslära och *Människans och etik* i religion. De tillämpade skolvisa kurser är *Uskonnon ajankohtaiset kysymykset (De aktuella frågorna i religion)* samt *Laita hyvä kiertämään – toiminnallista terveystietoa (Låt det goda cirkulera – praktisk hälsokunskap)*. Alla fem kurser granskas ur globaliseringsperspektiv.

Erfarenheterna av studierna har varit så goda att lärarna som utvecklade studiehelheten ville sprida dem också till andra skolor. De skrev en **guide** om studieperioden som är till hjälp också för andra skolor som vill bygga upp motsvarande helheter. Skolorna kan skräddarsy studi-

← I Seinäjoen lukio kan ungdomar som är intresserade av globala frågor välja studieperioden *Världen inom ditt räckhåll*.

erna på sitt eget sätt, men dra nytta av den praxis som Seinäjoen lukio har utvecklat.

Sju samlande teman

Utgångspunkten i studierna *Världen inom ditt räckhåll* är flera temaområden i läroplanen, såsom *Hållbar utveckling, Teknologi och samhälle* samt *Aktivt medborgarskap och entreprenörskap*.

En annan utgångspunkt för planeringen var de fem valda kursernas egna mål. På basis av dem byggde lärarna upp den nya studieperiodens **kunskapsmässiga och praktiska mål**. Praktiska mål är bl.a. att använda upplevelsebaserade metoder samt lära sig emotionella färdigheter.

- Av innehållet i fem kurser byggde man upp sju temaområden:
- Befolkningen – vem har rätt att leva?
- Knapphet som problem
- Krig, konflikter och internationell kriminalitet
- De mänskliga rättigheterna och business
- Hållbar utveckling
- Utvecklingssamarbete och gemensamt ansvar
- Hälsa och sjukdom i världen.

Innehållet i de fem kurserna **analyserades och anknöts till ett visst tema**. T.ex. i samband med **knapphet** har man av innehållet i geografi behandlat förnybara och icke förnybara naturresurser, av innehållet i samhällskunskap har man behandlat nationalekonomins olika mä-

tare och av innehållet i religion har man behandlat miljöetik. Dessutom har man besökt bl.a. en matbank.

Ansvar för den egna inläringen

I undervisningen använder man **upplevelsebaserade metoder** på ett mångsidigt sätt. Man fördjupar sig grundligt i innehållet och reserverar tid för diskussion.

De studerande planerar sin egen inläring och tar ansvar för den. De sporras att uppfatta helheter innan de övergår till enskilda arbetsuppgifter. Under studieperioden övar man också **färdigheter i grupparbete**. Samma bekanta grupp behandlar globala frågor i sex veckors tid, så samarbetet blir intensivt.

I undervisningen använder man t.ex. rolldebatter, drama, processkrivning och

undersökande inläring. Dessutom tittar man på dokumentärer, gör konst, lyssnar på gäster och ordnar olika slags kampanjer. Man har gjort studiebesök bl.a. till återvinningscentralen, invandrarcentralen, blodtjänsten, en matbank och en ekologisk affär.

Bedömningen grundar sig på portfoliuppgifterna och proven i de obligatoriska kurserna samt inlärningsdagböckerna och portfolierna i de tillämpade kurserna. Dessutom har man som avslutning på studieperioden ordnat en gemensamt dags utvärderingsdiskussion, som inkluderar en responsblankett. Lärarna har också hållit sitt eget utvärderingsmöte.

Drömmen som gick i uppfyllelse

Vid Seinäjoen lukio ville några lärare i olika ämnen gå utanför sina egna ämnens gränser och snegla på grannens tomt. De började utreda hur man skulle kunna granska globala frågor på ett övergripande sätt.

Kvinnorna hade en gemensam dröm om att genomföra global fostran på ett nytt sätt. Målet var att ympa in en ny studieperiod i de befintliga strukturerna i läroplanen, för att perioden inte skulle bli av engångskaraktär.

I analyskedet plockade var och en från sin egen kurs gemensamma teman som lämpar sig för global fostran. De bekantade sig också med varandras kursinnehåll. Man övergav det lärarvisa schemat och utarbetade ett nytt som stödde arbetet.

På grund av studiernas karaktär och

FOTO Kaija Särkkä

- Anna Kivinen (från vänster), Tarja Heikkilä, Laura Kalliokoski och Jaana Kuoppala plockade gemensamma teman från sina läroämnen och skapade av dessa en enhetlig studiehelhet i global fostran.

för att de studerande skulle förbinda sig beslöt man ta med så många kurser att periodens schema blev fullt. Detta gagnade också gruppdynamiken och underlättade ordnandet av olika besök och tillställningar.

Lektorerna berättar hur allt började och hur projektet framskred.

- **Tarja Heikkilä (TH)**, religion, psykologi, studiehandledare
- **Laura Kalliokoski (LK)**, religion, psykologi
- **Anna Kivinen (AK)**, biologi, geografi
- **Jaana Kuoppala (JK)**, gymnastik, hälsokunskap
- **Katja Ranta** och **Annina Mäki**, historia, samhällslära

Hur föddes idén om studieperioden Världen inom ditt räckhåll?

TH: Egentligen fick vi idén i sam-

band med Utbildningsstyrelsens **fortbildning**. Där insåg vi för det första att fortbildning verkligen är viktigt för läraren för att få idéer när det gäller nya saker. Det är också bra att flera lärare från samma skola deltar i fortbildningen.

Planeringen av studieperioden blev möjlig tack vare den **projektfinansiering** som vi fick av staden. Under normal undervisning finns det inte utrymme för att tänka och planera nytt.

LK: Vi ville hitta nya verktyg för att granska världen. Den traditionella undervisningen erbjuder splittrad kunskap som behandlas i olika ämnen under tre års tid.

JK: Under ett sommarlov tog vi fram läroböckerna och började analysera dem. Vi gick igenom vilka gemensamma ämnesområden som behandlas t.ex. i religion och geografi och vilket samband de har. Vi kom på sju teman.

De är teman som väcker starka känslor. De ger också impulser till konkret handling. En central del i inläringen är att väcka **empatisk** förmåga – det att man kan sätta sig in i en annans situation och förstå att saker som händer på annat håll också har en inverkan på oss i den här globala världen.

Hur framskred planeringen av studiehelheten?

TH: I praktiken började vi så att vi lade våra scheman bredvid varandra och tittade när var och en fanns till förfogande under studieperioden. Det var viktigt att beakta kursordningen: vilka saker man måste ta upp först och vilka därefter för att studierna ska framskrida **logiskt**. Vi gjorde en tabell av vilken det också framgick när flera än en lärare kunde delta samtidigt.

JK: Att utarbeta schemat tog oväntat lång tid. Alla måste också ha lika många timmar.

TH: De globala frågorna överlappade varandra. Ibland är det svårt att uppfatta

"Det viktigaste som jag lärde mig var säkert det att jag nu kan berätta om globaliseringens goda sidor och dåliga sidor.

Studerandes tankar om studieperioden

vad som är orsak och vad verkan.

JK: Det behövs allmänbildning för att alla ska känna till **varandras kompetensområden** tillräckligt. Man var tvungen att läsa t.ex. samhällslära och geografi för att känna till ungefär samma saker som elever på gymnasienivå känner till.

TH: Jag tycker att det går att bygga upp en sådan här studieperiod med många slags ämneskombinationer om gruppens samarbete fungerar bra. Det skulle vara svårare om projektets lärare och ämnen skulle dikteras uppifrån.

Vad förstår ni med fenomenbaserat arbetssätt?

LK: Jag tycker att det handlar om

granskning av en eller flera frågor ur så många synvinklar som möjligt så att fenomenets helhet klarläggs.

TH: Om man t.ex. tänker på krig är anknyttande frågor de mänskliga rättigheterna och miljökonsekvenserna. Ett fenomen bombarderas ur flera synvinklar.

JK: Fenomenet vi granskar är globalisering. Den innehåller både en kunskapsmässig och en praktisk nivå. Den praktiska sidan representeras av olika slags kampanjer och projekt som de studerande minns bra.

Dessutom finns det ännu en mental sida som omfattar den empatiska förmågan. I fenomenbaserad undervisning måste man ha med alla dessa sidor: **en praktisk, en kunskapsmässig och en mental nivå**.

Via hurdana insikter kom ni att välja ett fenomenbaserat grepp?

TH: Vi insåg att vi talade om samma saker i olika läroämnena.

LK: Vi lärare håller våra kurser och våra lektioner men har sällan tid att diskutera dem med andra.

AK: Tack vare studieperioden *Världen inom ditt räckhåll* ser också jag som lärare nu saker på ett annorlunda sätt. Det har gett **väggkost också för vanliga kurser**.

Även om innehållet i många studieperioder är bekanta från mina egna ämnen biologi och geografi har jag fått nya synvinklar till dem. Mycket sådant som jag vanligen bara rabblar ur mig under lektioner.

"Jag hade hoppats på mera innehåll om djurens rättigheter."

”Också kolonialtidens historia skulle kunna passa in i helheten – den skulle förklara varför t.ex. läget i Afrika är som det är idag.”

nerna har åskådliggjorts på ett nytt sätt.

TH: En sak som vi har insett är att fastän webben är full av information och färdiga lektionsidéer är det svårt att använda dem som sådana. Man borde hinna fördjupa sig i materialet ordentligt för att få reda vad som lämpar sig för det egna ämnet och just för ens egna elever.

Hur har man kunnat genomföra integrativa projekt i ett periodiserat system?

TH: I studieperioden tog man med tre obligatoriska och två tillämpade kurser. De tillämpade kurserna ger **spelrum** att ordna olika slags jippon och besök.

I genomförandet av studieperioden har vi utnyttjat Facebook och skolans interna nätbaserade lärmiljö. I dem har vi kunnat kolla t.ex. vad man gått igenom i ekonomisk kunskap.

LK: Den ideala situationen skulle vara den att vi skulle kunna följa med varandras lektioner, men det är inte möjligt på grund av våra övriga undervisningstimmor.

TH: Lärarna borde vara befriade från övrig undervisning då och då t.ex. för en hel dag. Ibland har vi kunnat ha undervisning med flera lärare.

Att få studieperioden att passa in i den individuella läroplanen kräver mera ansträngning än vanligt av de studerande. De behöver **studiehandledning** för detta. Att genomföra en sådan här studiehelhet

kräver också stadens och skolans starka stöd.

LK: Till perioden kan man i princip välja vilka tillämpade kurser som helst. Vi har goda kurs- och timresurser så det finns ett stort utbud på tillämpade kurser.

Hur skulle ni ändra grunderna för läroplanen så att det skulle finnas mera utrymme för fenomenbaserat arbete?

LK: Fortbildningen har stor betydelse, så även tiden och resurserna. Det årskurslösa gymnasiet grundar sig på valfrihet och det är utmanade att placera in sådana här helheter i schemat. Det behövs en samsyn på periodiseringen för att kursordningen ska bli rätt.

Studiehandledningen har en central roll i det att de studerande vågar välja nya helheter. I gymnasiet är de höga kunskapskraven som sätter ramarna och bestämmer tidtabellen inom vilken man måste fungera. Detta borde lättas upp så att det blir möjligt att utöva färdigheter och göra något praktiskt. Men det skulle kanske kräva en ganska radikal ändring av läroplanen och att man ser gymnasieutbildningen ur en ny synvinkel.

TH: I en ny läroplan skulle man kunna förplikta gymnasielärarna att ordna ett fenomenbaserat projekt under en studieperiod. Man borde reservera tid för planeringen i lärarnas schema. Det är ett politiskt beslut som avgör hurdant arbetsätt man stöder med lönerna i gymnasiet.

”Jag lärde mig massor av saker, men jag lärde mig att tänka på sakerna i ett mycket bredare perspektiv och koppla ihop saker som jag lärt mig.”

Resan ut i världen börjar

→ En höstdag i Seinäjoen lukio har fredagens första lektion tagit slut. Eleverna strömmar ut ur klassrummen men rasten börjar i en lite annorlunda atmosfär än vanligt. Ungdomarna söker sig till klassrum på vars dörrar det dykt upp namn på utländska orter.

Internationalismen är kraftigt närvarande i Seinäjoen lukio med 900 elever. Gymnasiet har t.ex. en vänskola i S:t Petersburg och årligt elevutbyte med Holland.

Den stora världen som öppnar sig utanför Seinäjoki blir konkret vid infotillfällen som hålls i början av läsåret då eleverna informeras om höstens och vårens internationella projekt

De flesta av projekten som presenteras under rasten är exkursioner till olika hörn av Europa. Med finns också elevutbyte med Nykarleby gymnasium och en hippiebussresa till olika universitet.

I ett klassrum presenterar läraren i spanska **Hanna Olli** en resa till Peru. De som samlat sig i klassen, dvs. 15 flickor och en pojke, får höra att under den två veckor långa resan besöker man bl.a. Lima, Machu Picchu och Titicaca-sjön. Av deltagarna förutsätts att man avlagt fyra kurser i spanska.

– Respengar samlar man in med hjälp av jippon. Ett av dessa är hela familjens vinterjippo som jag redan reserverat utrymmen för i skolan, berättar läraren.

”Man ser på saker på ett nytt sätt”

Studieperioden har varit en erfarenhet som vidgat vyer.

– När kursen tog slut såg man på vissa saker på ett annat sätt än förut. T.ex. bomullsproduktionen i u-länder blev i mitt minne, säger **Minna Timoharju**.

Elina Makkonen tycker att kursen gav en helhetsbild av internationella frågor, när man behandlade dem ur olika lä-

← Sex veckors intensivstudier öppnade nya perspektiv om läget i världen för gymnasisterna. På bilden studerande som avlagt studieperioden (från vänster) Hanna Makkonen, Soila Merijärvi, Elina Makkonen, Jenni Taittonen och Minna Timoharju.

roännens synvinklar såsom samhällslära, hälsokunskap och geografi.

– Om teman behandlades separat hela läsåret skulle man inte kunna kombinera olika saker och få en helhetsbild som man gör på den här kursen.

Saara Ahonen konstaterade i sin tur att det inte är nödvändigt att resa till andra sidan av jordklotet för att göra någonting till förmån för tredje världen. Man kan vara aktiv också i sitt hemland, vilket konkretiserades genom ett besök till en matbank och FRK:s lopptorg.

Kvinnans ställning och besöken intresserade

– På kursen gick vi igenom fakta utan att försköna sanningen. Jag insåg att även om vi har en gemensam jordglob är den inte likadan för alla. Hos oss respekteras de mänskliga rättigheterna medan särskilt kvinnorna i u-länderna inte får utbildning, funderar **Sofia Kangas**. Själv tänker hon ta ett mellanår och resa utomlands med en studiekompis och därefter fortsätta med juridikstudier för att kunna studera mera t.ex. om de mänskliga rättigheterna.

Också i **Jenni Taittonens** och många andras minne har blivit frågor som berör kvinnor såsom komplikationer i samband med graviditeter och stympning av könsorgan.

De studerande är nöjda med att de på

kursen själva fick göra och uppleva olika saker. Man stannade inte mellan fyra vägar. En upplevelse som man minns är besöket till **Mirjam** och **Martti Latvalas** hem i Ylistaro. Paret har redan i sex års tid transporterat biståndspaket till fattiga i Estland.

– Det som gjorde intryck på mig var mängden donationer som vi såg vid deras gamla ungdomsföreningshus.

Också det två dagar långa globbnings-evenemanget i Helsingfors var en minnesvärd händelse. Seinäjoen lukio var den ena av två gymnasier som fick inbjudan av Servicecentralen för utvecklingssamarbete Kepa till en tillställning där riksdagsledamöter utfrågades. I tillställningen deltog ett hundratal nya riksdagsledamöter.

Pojkarna lyser med sin frånvaro

Studierna i studiehelheten *Världen inom ditt räckhåll* lockar klart fler flickor än pojkar. Varför?

– Kursen kan nog intressera pojkar, men på grund av kompiskretsen är tröskeln högre för dem att komma med. Man kan kanske inte säga att flickorna har mindre fördomar, men de är mognare och de har en större vilja att hjälpa, funder Sofia Kangas.

Soila Merijärvi tror i sin tur att en bidragande orsak kan vara att studierna kräver organisering. Det är ganska jobbigt att pussla ihop kurserna så att också övriga studier ska löpa i rätt ordning.

De flesta tycktes vara ense om att man i studieperioden kom nära sådant som annars skulle förbli avlägset. När man på riktigt träffar en vanlig människa som gjort biståndsarbete t.ex. i Afrika känns det inte omöjligt att själv åka iväg.

Lapinlahden Lukio ja Kuvataidelukio (Gymnasiet och bildkonstgymnasiet i Lapinlahti)

Vi är alla

- **Man stärker** lärarnas kännedom om vad som hör till interkulturell sakkunnighet. Man beskriver dimensioner och pedagogiska färdigheter i denna interkulturella kompetens.
- **Man funderar** på hur de mänskliga rättigheterna som hör till de grundläggande värderingarna i läroplanen förverkligas i gymnasieundervisningen.
- Man behandlar och tar i bruk **fenomenbaserade** arbetsätt med temat tillväxtens gränser.
- Man uppdaterar **läroplanen** till den del som gäller global fostran.
- Tillsammans med **konstskolan i Petroskoi** har man ett miljökonstläger där man förverkligar samarbete mellan olika kulturer i praktiken.
- **Kompetensmål:** interkulturell kompetens och etik samt hållbar livsstil.
- **Språkprogram:** A1 engelska, B1 svenska, B2 tyska och franska, B3 tyska, franska, spanska och i samarbete med Portaapään kristillinen opisto italienska, grunderna i latin.
- <http://lukio.lapinlahti.fi>

↑ Som tema valdes flyttfåglar som tillverkas av naturmaterial. Fåglarna var individer med olika utseende precis som människorna, men alla hade ett gemensamt bo.

FOTO Juha Koponen

NYA PERSPEKTIV I GLOBAL FOSTRAN

Gymnasiet och bildkonstgymnasiet i Lapinlahti körde igång sitt MaaSu-projekt (Världsmedborgare i Finland) efter en grundlig analys. Hurdan borde global fostran på riktigt vara och hur kan den förverkligas i gymnasieutbildningen idag?

Bildkonstgymnasiet i Lapinlahti, som är ett specialiseringsgymnasium i norra Savolax, har långa traditioner i fostran till internationalism. Utgångspunkterna är goda för att olika kulturer ska mötas redan i själva skolan, eftersom eleverna kommer från 30 olika orter runt om i Finland. Av de drygt 200 eleverna studerar cirka hälften på bildkonstlinjen och hälften på den allmänna linjen.

I gymnasiet såg man projektet *Världsmedborgare i Finland* som ett bra tillfälle att öka elevernas och lärarnas positiva attityd, förståelse och respekt för andra kulturer. Till detta anknöts också ett tema som redan tidigare hade behandlats t.ex. i bildkonstundervisningen: hur andra kulturer och folk har inverkat på vår egen kultur.

Som föremål för gemensam granskning beslöt man ta temat **tillväxtens gränser**. Temat integrerades i flera läroämnen våren 2011.

– På kurserna funderade man t.ex. på vad den fortsatta tillväxtens filosofi leder till i u-länderna. Vi funderade huruvida ojämlikheten ökar mellan rika och fattiga länder eller mellan generationerna om vi slösaktigt använder naturresurser. Tillväxtens gränser är ett tema som lämpar sig bra för global fostran och alla läroämnena, säger gymnasiets rektor **Antti Jokikokko**.

Alla lärare deltog i planeringen och genomförandet av projektet. Arbetet förbereddes under lärarnas fortbildningsdag då man fördjupade sig i global fostran och fenomenbaserat arbetssätt. Som case valde man de mänskliga rättigheterna i läroplanen för närmare granskning.

Lärarna planerade också **integrerade och fenomenbaserade undervisningsmodeller** för gymnasiet. Projektet gav ny vägkost för uppdatering av läroplanen.

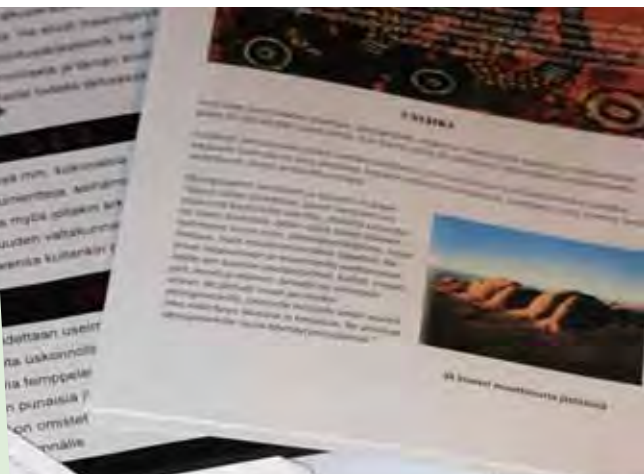
Undervisningens kvalitet under lupp

I planeringen av projektet utgick man från **kvaliteten** i fostran till internationalism. Man ansåg inte att mängden är ett problem, eftersom internationella frågor redan länge hade varit en synlig del av gymnasiets undervisning.

– När man läser undersökningar om fostran i mångkulturalism stöter man ofta

Tillväxtens gränser sitter bra i många ämnen

- I gymnasiet i Lapinlahti blev Tillväxtens gränser ett integrerande tema i undervisningen som lämpade sig för kurser i många läroämnen och passade bra i global fostran.
- På kursen i grafisk planering gjorde man affischer i anslutning till temat. För det funderade man genom idékläckning på vad målet med kontinuerlig tillväxt innehåller och om den ens är möjlig. Det kan finnas tillväxt av många slag: andlig, ekonomisk, kroppslig eller statistisk tillväxt.
- I uttrycksförmåga var temat Tjechovs produktion. Efter diskussion kom man på att en bärande tanke i hans produktion är jordbrukarnas kamp om odlingsjorden. Temat anknöt på ett naturligt sätt till tillväxtens gränser.
- I matematik var det enkelt att börja tänka på naturresursernas tillräcklighet via räkneoperationer. Hur långt räcker naturresurserna eller hur snabbt tar oljetillgångarna slut med nuvarande konsumtionstakt?
- Den gemensamma Östersjön var temat i Myntverkets tävling där idén var att planera ett jubileumsmynt. Lapinlahti deltog i tävlingen i egenskap av ett nationellt bildkonstgymnasium och eleverna anknöt Östersjö-motivet till temat tillväxtens gränser.
- Att fundera på under alla lektioner: Har vår generation rätt att anstränga råvarutillgångarna med nuvarande takt? Kan vi kräva att u-länderna begränsar sin konsumtion till en lägre nivå än vad vi själva har?

↑ I kursen i geografi behandlades växelverkan mellan människan och miljön samt fortsatt tillväxt, lärare Esa Hämäläinen.

← På kursen i konsthistoria skriver eleverna uppsatser om kulturella fenomen utanför Europa. FOTO Juha Koponen

på att den bara kan handla om turistresor till andra kulturer som stärker gamla fördomar och maktstrukturer, säger Jokikokko tillspetsat.

Man granskade skolans egna internationella fostran kritiskt och utvärderade om den stannade på den kommersiella turismens nivå eller om projekten på riktigt stöder växande till världsmedborgare.

Man diskuterade också begreppen. I projektet tog man i bruk termen **fostran till interkulturalism**. Med det ville man betona att fredlig samexistens mellan olika kulturer inte alltid är tillräcklig. I globala kontakter är det mest uppbyggande alternativet dialogen och lärandet av varandra som sker i växelverkan mellan olika kulturer.

Man uppfattade interkulturalism i

vid bemärkelse så att den omfattar både internationella relationer och nationernas interna relationer. Interna relationer är t.ex. socialklass, socialt kön, religion och världsåskådning samt sexuell orientering.

Lektorn i bildkonst **Juha Koponen** håller med den vida uppfattningen om interkulturalism. Han påpekar att det i skolans egen miljö finns många minikulturer. En vattendelare är ålderskillnaderna.

– I skolan möts olika ålders människor på ett naturligt sätt utan att någon behöver säga någonting om att två olika kulturer möts. Själv undviker jag att inskränkt tänka att endast människor med olika hudfärg och som talar olika språk är olika. Det viktigaste är en äkta dialog som får oss att ändra vårt agerande med hjälp av impulser från andra.

Idealen förverkligas inte

I Lapinlahti funderade man också på vad elevens identitet består av? Finns det t.ex. bara ett slags finländskhet?

– Ofta anser man att det finns en finländsk kultur och att mångkulturalism är i konflikt med denna nationella identitet. Själv vill jag påstå att det inte finns någon homogen finländsk kultur. Kulturen är inte heller bestående utan den skapas hela tiden, analyserar Jokikokko.

Monokulturalism och etnocentrism förekommer förvånansvärt ofta i skolans läroplaner, säger Jokikokko. Detta trots att orden fostran till mångkulturalism och internationalism återkommer i grunderna för gymnasiets läroplan. I verkligheten kan situationen vara den att den globala fostrans betydelse blir liten. Ett problem är att man inte alltid klarar

↑ En finländsk skola och en rysk skola ordnade ett gemensamt miljökonstläger mitt i naturen i Lapinlahti. Vid öppningsceremonin talade konstläraren Vladimir Zorin från Petroskoi. Under konstlägret landade en flock flyttfåglar, svanar, på sjön i bakgrunden.
FOTO Juha Koponen

av att konkretisera de allmänna målen i läroplanen i skolans vardag.

Enligt Jokikokko kunde man också omvärdera **de internationella frågornas undervisningsordning**.

– I skolan är inlärningsordningen Finland, de nordiska länderna, Europa och resten av världen. Men om man först på grundskolans högre klasser tar itu med internationalisering har stereotypierna hunnit bildas i elevernas tankar från andra källor.

Lärarna i Lapinlahti har också funderat på vilka **pedagogiska färdigheter** läraren behöver i interkulturell fostran. De anser att den kompetens som krävs av lärarna innehåller snarare attitydmässiga och verksamhetsbaserade dimensioner än bara kunskaper och färdigheter.

Till fostran till interkulturalism hör också att ifrågasätta sina egna attityder

och fördomar. Också detta mål försökte man förverkliga i projektet i Lapinlahti.

– Jag tror att det i och med det här projektet har skett förändringar i lärarnas och elevernas attityder och man har mera kunskap. Man förstår bättre t.ex. vad som finns i andra ändan av en internationell livsmedelskedja eller vilken betydelse rättvis handel har och vilka de maktstrukturer är som hindrar idkandet av sådan handel.

Miljökonst överskrider kulturgränser

→ Ute på landsbygden i Lapinlahti kunde man hösten 2011 se fascinerande flyttfåglar som tillverkats av naturmaterial. De stora fåglarna som flyger upp ur sina bon var resultatet av ett samarbete mellan finländska och ryska ungdomar.

I miljökonstlägret deltog elever från två vänskolor, bildkonstgymnasiet i Lapinlahti och konstskolan i Petroskoi i ryska Karelen. De unga konstnärerna tillverkade flyttfåglar av material som man hittar i naturen såsom vass och vide. Temat anknöts till ett ämnesområde som man hade behandlat grundligt på våren, tillväxtens gränser. Evenemanget var en del av projektet Världsmedborgare i Finland.

Lägret hölls i Lapinlahti i den lokala arkitektur- och miljöskolan Lastus omgivning. Där kunde eleverna vara mitt i landsbygdens natur och bebyggelse. Nästa gång har man snö- och isskulpturtävlingar i Petroskoi.

– Ett tiotal elever deltog i konstlägret i Lastu. Men alla elever i gymnasiet kom dock i kontakt med lägreets tema och anda på ett eller annat sätt, berättar bildkonstläraren Juha Koponen.

I bildkonstundervisningen i Lapinlahti begränsar sig internationaliseringen inte endast till enstaka möten med utlänningar. T.ex. i konsthistoria bekantar man sig med utomeuropeiska kulturer.

På kurserna skriver eleverna uppsatser som innehåller både bild- och textmaterial som ett självständigt forskningsprojekt.

– Uppsatserna kan handla om vilken kultur som helst bara den inte är europeisk. Temat kan vara t.ex. öarna i Mikronesien, urinvánarna i Australien eller inuiterna på Grönland.

I konstgymnasiet har man redan länge jobbat med utomeuropeiska teman. I bildkonst är det helt centralt att förstå hurdana influenser man har fått från olika kulturer.

Ekenäs gymnasium

Ekenäs gymnasium – i en global värld

- **Målet är att** ytterligare stärka skolans internationalisering och ta fram nya modeller för verksamheten.
- Man stöder de **studerandes växande till världsmedborgare** med olika evenemang och kontakter till andra länder.
- **Språkprogram:** A1 finska, A2 engelska, B2 franska och tyska, B3 franska, tyska och i samarbete med andra gymnasier spanska.
- **Studerandeutbytet** med partnerskolorna är en viktig del av att växa till världsmedborgare.
- Med en partnerskola i **Beijing** ordnar man ömsesidiga studiebesök, en ny Comenius-partner finns på ön Leros i Grekland.
- **Målet** är att minst hälften av de studerande kan delta i internationella projekt.
- Man tillämpar **fenomenbaserad** undervisning på kurser som handlar om inbördeskrig och förintelsen.
- **Kompetensmål** är särskilt interkulturell kompetens och etik.
- www.edu.raseborg.fi/ekenasgymnasium

FRÅN GYMNASIET ÖPPNAR SIG HELA VÄRLDEN

Ekenäs gymnasium har redan i årtal gjort långsiktigt och konkret arbete när det gäller fostran till internationalism. Till den har hört aktivt studerandeutbyte med utländska partnerskolor. I fortsättningen vill man göra internationaliseringen till en ännu synligare del av undervisningen.

I skolan som finns i Raseborg i Nyland anser man att internationella kontakter ska vara en självklar del av studierna.

Skolan har specialiserat sig på **interkulturell kompetens och internationellt samarbete**, eftersom dessa kunskapsmål har blivit allt viktigare i en globaliserad värld. Målet är att stöda ungdomarna att växa till fördomsfria världsmedborgare.

Studerandeutbyte och annat samarbete har skolan haft bl.a. med partnerskolor i Ryssland, Frankrike, Sverige, Tyskland, Italien och Kina. I utbytet bor ungdomarna hos utländska värdfamiljer. Förutom språkfärdigheter lär sig gymnasisterna också sociala färdigheter.

I Ekenäs gymnasium finns drygt 230 heltidsstuderande. De förbereds för internationella kontakter både genom studerandeutbyte och språkstudier. Kursutbudet omfattar finska, engelska, tyska, franska och spanska.

Kinesernas besök gjorde intryck

Projektet Världsmedborgare i Finland erbjöd gymnasiet en möjlighet att förverkliga fostran till internationalism på ett mångsidigare sätt än förut. Höstterminen 2011 fick en intensiv start när gymnasiet fick besök av 18 studerande och två lärare från en partnerskola i Beijing.

– Gästerna var en vecka hos oss. I skolan hölls föreläsningar för dem t.ex. om Finlands historia och kultur. Besökets höjdpunkt var hela skolans gemensamma tillställning där kineserna presenterade sig själva och berättade om sitt lands kultur, säger läraren i historia och samhällslära **Sture Lindholm**.

– Under fritiden bodde gästerna hos våra elevers familjer. På programmet fanns också en gemensam grillafton ute i Ekenäs natur. I utfärden deltog ca 60 personer och vi hade också möjlighet att simma i havet.

Resor till Europas skuggområden

Kulturutbyte med partnerskolor innebär en vitamininjektion för både lärare och studerande. Global fostran i gymnasiet innehåller dock också seriösare program. Redan på våren före kinesernas besök ordnades en resa till koncentrationslägren i Auschwitz, Sachsenhausen

och Ravensbrück. Resan var en del av kursen *Förintelsen – ett historiskt undantag?* som redan länge ordnats i skolan. I den veckolånga resan deltog ett femtiotal studerande och två lärare. Förutom koncentrationslägren besökte gruppen Stasis fängelse i det forna DDR. Ungdomarna hade också tillfälle att träffa forna fångar. Gruppen besökte också i muséet som tillägnats Berlinmuren.

På hösten var kursen *I inbördeskrigets fotspår* i tur. Under kursen besökte en grupp studerande Bosnien och Kroatien för att bekanta sig med de krigshärjade orterna Sarajevo, Srebrenica, Tuzla och Vukovar.

Kursen förbereddes på ett seminarium där man diskuterade nationalismen samt de händelser som ledde till Jugoslaviens upplösning och kriget i Bosnien i mitten av 1990-talet. Skolan fick också besök av professor Helena Ranta. Hon berättade om sina erfarenheter bl.a. av arbetet med identifiering av offren i massgraven efter blodbadet i Srebrenica samt om sina erfarenheter som vittne vid krigsförbrytarrättegångar.

Till Medelhavskulturens källor

Också i det nya **Comenius-projektet** får de studerande mera kunskap om Europas historia och nutid. Partnerskolan är gymnasiet Geniko Lykeio Lerou i Grekland på ön Leros nära Turkiet. Medelhavskulturen är också skolans tema för läsåret 2011-2012.

I studerandeutbytet besöker 20 gre-

kiska studerande Ekenäs och lika många finländare reser till Leros våren 2012. Comenius-projektet förbereddes på en temadag då Christine Schildt var inbjuden gäst i skolan. Hon berättade om sitt liv på ön Leros tillsammans med författaren Göran Schildt. Också författarna Camilla och Magnus Lindberg berättade om sin nya bok som handlar om Leros. Skolans elever gjorde dessutom en exkursion till Forum Marinum i Åbo för att titta på båten Daphne som paret Schildt seglade med.

Till hösten program hörde också **Europeiska ungdomsparlamentet EYP:s** regionala session som ett tiotal studerande från Ekenäs gymnasium deltog i.

➤ Professor Ranta berättar om sina erfarenheter för en grupp studerande som ska resa till Bosnien.

→ Kulturutbyte mellan finländare och kineser hösten 2011, då gymnasiet fick besök av 20 studerande från sin partnerskola i Beijing.

FOTO Marianne Pärnänen

Elever vid Ekenäs gymnasium är för första gången i Skype-kontakt med elever i partnerskolan på ön Leros i Grekland.

FOTO Sture Lindholm

Kontakterna förkortar det mentala avståndet

→ Målmedveten fostran till internationalism har börjat leda till resultat vid Ekenäs gymnasium. Ungdomarna kommer i växelverkan med människor från olika kulturer och lär sig värdesätta kulturell mångfald.

I gymnasiet handleds ungdomarna att växa till globalt ansvar och att respektera olikhet. Kulturfostran samt fostran i de mänskliga rättigheterna och jämlikhet är en viktig del av den globala fostran som skolan förverkligar.

Lektor **Sture Lindholm**, koordinator för projektet Världsmedborgare i Finland, och lektor **Marianne Pärnänen** berättar om global fostran vid Ekenäs gymnasium.

Varför gick Ekenäs gymnasium med i Utbildningsstyrelsens projekt Världsmedborgare i Finland?

Vi ville få nya idéer och impulser till vårt arbete och också lära oss av andras erfarenheter. Dessutom såg vi att det fanns en möjlighet att utveckla nya samarbetsformer med hjälp av projektet. Skolans egen fostran till internationalism skulle vi dock ha genomfört i varje fall.

Har projektet framskridit enligt planerna eller har det hänt överraskningar?

Vi har gått framåt enligt planerna eftersom skolan redan tidigare medvetet har engagerat sig i internationellt samarbete och vi har en hel del erfarenhet av det.

Hurdan respons har ni fått av gymnasisterna när det gäller projektet?

De reagerade mycket positivt på kinesernas besök. Våra studerande upplevde att det var mycket lärorikt och givande att fungera som de kinesiska ungdomarnas värdar. De flesta har upprätthållit kontakten till sina nya vänner.

Våren 2012 kommer tjugo av våra studerande att besöka Beijing i sin tur. De börjar förberedelserna för besöket med att gå på en introduktionskurs i Kinas kultur och historia.

Har ni uppnått de kompetenser och kunskapsmål som man strävat efter i projektet?

Då de studerande deltar i internationella projekt har de åtminstone lärt sig att respektera människor som kommer från andra kulturer. De studerande har också bättre färdigheter att kommunicera med dem både muntligt och icke-verbalt.

Ungdomarna har också visat att de värdesätter kulturell mångfald. Ett bevis på detta är deras iver att ta emot kinesiska gäster att bo i sina familjer.

De som deltagit i resorna till Tyskland och Polen har fått djupare förståelse i frågor som har anknytning till intolerans och totalitarism.

Den senaste tiden har vi **lärt oss mycket om internationell växelverkan**. Vår erfarenhet av samarbetet med kineserna hjälper oss nu att bygga upp ett intensivt samarbete med Leros i Grekland.

Vilken vägkost ger internationaliseringsprojektet er och eventuellt också andra skolor?

Vi har i flera år utvecklat en modell som grundar sig på **direkta kontakter** med utlänningar. Denna modell har visat sig vara mycket givande. De studerande har besökt andra länder och sett hur människor lever där. De har också välkomnat utländska jämnåriga till Finland och till sina egna hem.

Dessa erfarenheter är god övning i att växa till världsmedborgare. Sådana här saker kan man inte lära sig teoretiskt i klassrummet.

Kontakterna förkortar det mentala avståndet mellan olika kulturer och ökar samtidigt förståelsen av andra.

I global fostran utvecklar man undervisningsmetoder som grundar sig på delaktighet och fenomenbaserad pedagogik. Har ni erfarenhet av dessa metoder?

I kursen *I inbördeskrigets fotspår* har man länge följt fenomenbaserad pedagogik eftersom man i kursen granskar inbördeskrigens skeden ur olika synvinklar och i olika länder. Samma utgångspunkt har man i kursen som handlar om förintelsen, under vilken man besöker koncentrationsläger i Polen och Tyskland samt fångelser från DDR-tiden.

Dessa besök ger erfarenheter som inte kan förmedlas i klassrummet. Det gör ett särskilt starkt intryck på eleverna om de får höra människor som varit på ett koncentrationsläger eller i ett fångelse själva berätta om sina upplevelser.

Vår erfarenhet av detta slags undervisningssätt är mycket positiv. Men för att undervisningen ska vara effektiv kräver den också en bred teoretisk grund.

YTTERLIGARE SJU PORTAR UT I VÄRLDEN

Ranskalais-suomalainen koulu, Helsingfors

Språket och kulturen – världsmedborgarens resurs

→ Målet för projektet var att öka förståelsen för vår egen plats i den globala helheten. Ett särskilt intresseobjekt var det afrikanska kulturområdet, speciellt det franskspråkiga Afrika. I den statliga specialskolan hade man verksamhet i anslutning till projektet på alla skolnivåer.

Idén var att fördjupa förståelsen av språkets och kulturens betydelse för den egna identiteten i den globala världen. Dessutom behandlade man växelverkan mellan olika kulturer samt världsmedborgarens ansvar. Projektets tema valdes till tema för hela läsåret. Temaåret syntes i skolan både under lektionerna och i skolmiljön. Projektet genomfördes bl.a. som verksamhet i verkstäder särskilt i anslut-

ning till konst och kulturupplevelser och delvis med hjälp av utomstående ledare i verkstäderna samt gästbesök och gästföreläsningar. Olika teman integrerades i de olika läroämnenas undervisning. På åk 3-6 bekantade man sig med olika kulturer med hjälp av praktiska arbetsmetoder samt jämförde skolelevernas liv i Finland och Senegal och tog kontakt med senegaleser per brev. På åk 7-9 funderade man på vad språket och kulturen betyder för människans identitet och välbefinnande samt ordnade en temadag i anslutning till temat med verksamhet i verkstäder.

I gymnasiet ordnade man en gästföreläsningsserie om temat och planerade en studieresa till Senegal.

→ www.hrsk.fi

Jokelan koulu, Brahestad

Använd din hjärna, minska ditt kolfotspår!

→ I projektet för hållbar utveckling deltog byskolans alla elever (åk 1-6) och alla lärare. Eleverna lärde sig bli medvetna om hur ens handlingar inverkar på de begränsade naturresurserna. Dessutom behandlade man jämlikhet och bristen på jämlikhet i världen. Skolan fick mera erfarenhet av fenomenbaserad inläring.

Eleverna bekantade sig med det praktiska arbetet vid en dagstidning. De gjorde en fyra sidors bilaga om hållbar utveckling som publicerades tillsammans med tidningen Raahen Seutu. Eleverna samlade information och skrev texterna med redaktörernas hjälp. Tidningen distribuerades till 17000 hushåll.

Eleverna har fördjupat sig i sin egen och andra länders kultur och med åter-

vinningsverksamhet i ett eTwinning-projekt tillsammans med partnerskolor i Rumänien, Polen och Frankrike. Med skolorna utbytte man återvinningsmaterial som användes till framställning av återvinningsprodukter i handarbete och pysselverksamhet.

I projektet fick eleverna prova på gemenskap via sociala medier. Man utbytte information med de andra skolorna med hjälp av både eTwinning-portalen och Google Docs-dokument.

I följande projekt *Tää on mun juttu (Det här är min grej)* utvecklar man elevernas färdigheter i livskompetens och medborgarfärdigheter, producerar en digital inlärningsdagbok och skapar praxis för utnyttjande av IT och sociala medier som lämpar sig för de lägre klasserna.

→ www.peda.net/veraja/raahe/jokelankoulu

Kauhajoen lukio

Som världsmedborgare i Kauhajoen lukio

→ Målet var att öka gymnasisternas färdigheter i världsmedborgarskap och göra dem bekanta med u-länder. Ett kunskapsmål var att de unga känner ansvar för globala frågor såsom fattigdom och klimatförändring.

Gymnasiet har elevutbyte bl.a. med Raayland College i Holland. Som tema för elevutbytet valde man denna gång världsmedborgarskap och de elever som deltar i utbytet fördjupar sig i ämnet med hjälp av den holländska modellen Windows of the World. De fick också uppleva den kulturella mångfalden i Holland där spektret av kulturer är mycket brett.

I Finland gjorde man dessutom ett grupparbete där man jämförde kulturen i Finland, Holland och Zambia.

Världsmedborgarskap behandlades också på kursen Världsmedborgarens geografi som är en av skolans tillämpade kurser.

Elevkåren beslöt att styra sina dagsverkespengar till ett Plan-fadderbarn. Man ordnade en nätröstning om fadderbarnets hemland.

I september besöktes skolan av den långvarige Unicef-medarbetaren Marjatta Tolvanen-Ojutkangas som berättade om FN:s konvention om barnets rättigheter. Hon definierade världsmedborgaren som en människa som det inte är likgiltigt för vad som händer på andra sidan jordklotet. För världsmedborgaren är det heller inte tillräckligt att allt är bra bara i hemlandet.

→ <http://lukio.kauhajoki.fi>

Sjundeklassarna vid Porin Kuninkaanhaka skola undersökte sina rötter under lektionerna i bildkonst och modersmål: hur djupt i världen når de?

Kuninkaanhaan koulu, Björneborg

Från björneborgare till världsmedborgare

→ Som utgångspunkt för projektet som genomförs åren 2011 - 2012 valde skolan det lokala. I det lokala finns det resurser att hämta också för en världsmedborgare.

Utgående från sina rötter granskade sjuorna vad den egna identiteten består av, dess relation till det lokala och hur relationen till världen förändras. Idén var att jämföra människan med ett träd som har utbredda rötter och många kontakter till världen. En djupare förståelse av den egna kulturen hjälper eleverna att respektera också andra kulturer.

Eleverna skaffade information om sitt släkträd med hjälp av sina föräldrar och valde en person ur sin släkthistoria som de sökte närmare uppgifter om. Släktingens

historia behandlades i olika läroämnen. T.ex. i modersmål gjorde man en historik om honom/henne. Under bildkonst- och slöjdtimmarna gjorde man porträtt av släktingarna.

De konkreta resultaten består av elevernas portfolier och en utställning. När projektet har avslutats får eleverna bedöma hur deras uppfattning om sig själva, släktrötterna och relationen till världen har förändrats. I fortsättningen av projektet funderar man på vilka möjligheter det finns till internationellt samarbete och också på vilka hot och utmaningar som globaliseringen orsakar björneborgarna – björneborgaren kan vara världsmedborgare på många olika sätt.

→ www.cedunet.fi/kuninkaanhakakoulu

Mäntymäen koulu, Grankulla

Hos oss och på annat håll – vad kan jag göra?

→ I skolans projekt om internationalism har man fört fram tanken att världen är gemensam för alla. Eleverna har erbjudits olika sätt att möta olikhet som en naturlig del av vardagen.

I skolan finns elever i åk 1-6. MaaSu-projektet (Världsmedborgare i Finland) riktade sig särskilt till eleverna i de två lägsta klasserna. Eftersom målet var verksamhet som så mycket som möjligt utgår från eleverna strävade man efter att ta

med barnen redan i planeringen.

I Mäntymäen koulu är temat för hela läsåret Tanzania och vänskolan där. Hösten 2011 fokuserade man på Unicefs verksamhet.

Konkreta resultat av projektet har varit bl.a. babyfiltar som gjorts i skolan, klädinsamling och inkomsten av ett gemensamt gångjippo. Samarbetspartners i projektet har varit bl.a. församlingen och Karjala-seura.

→ <http://mantymaki.fi>

Pispalan koulu, Tammerfors

Som världsmedborgare i spelvärlden

→ Skolan som har elever i åk 1-6 började skissera upp en bild av världen med hjälp av Unescos kulturarvsobjekt. I skolan finns gediget kunnande både när det gäller kulturarvsfostran och informations- och kommunikationsteknik. Till en början bekantade sig eleverna med ett av Unescos kulturarvsobjekt, dvs. Sveaborgs sjöfästning, som under byggnadsskedet på 1700-talet var den största byggarbetsplatsen i Norden och vars strategiska läge var en bidragande orsak till att man i tiderna valde en obetydlig fiskarby vid namn Helsingfors till Finlands huvudstad.

Eleverna i åk 6 bekantade sig med Sveaborg genom att ordna en lägerskola på ön. De hade med sig bärbara datorer och kameror. Eleverna planerade först brädspel utgående från verkliga historiska händelser. Utgående från brädspelen gjorde de 3D-dataspel om Sveaborg med hjälp av spelredigeringsprogrammet Mission Maker. Samtidigt lärde de sig berättarkonst. Utvecklandet av spel togs med i skolans normala vardag så att eleverna deltog i både planeringen och förverkligandet av spel.

Man talade med eleverna om hur bevarandet av mänsklighetens gemensamma egendom, dvs. världsarvsobjekten, är på allas ansvar. Idén med projektet var att det är lättare för barnen att förstå ädla mål om de konkretiseras med hjälp av inlärningsspel. I projektet utgick man ifrån fenomenbaserade och praktiska inlärningsmetoder, inlärning genom spel och resonemang kring global identitet. Som

följande projekt planerar man ett spel om gamla Raumo som också hör till Unescos över 850 världsarvsobjekt. Var och en av dessa är en viktig port till mänsklighetens kulturhistoria.

→ <http://pispalankoulu.yhdistysavain.fi/koulu/hankeet/globalikasvatushanke>

Vasa övningsskola Världsmedborgare i Finland, en strategiplan för skolan

↓ Klass 8b vid Vasa övningsskola i arbete med begreppet världsmedborgare.
FOTO Carina Storthors

→ Vasa övningsskola skrev en strategiplan för skolans globala fostran och planerade årets undervisningsarbete enligt strategin. Strategins innehåll blev under året bekant både för lärarna och eleverna från de lägsta klasserna till gymnasiet och alla deltog i förverkligandet av strategin.

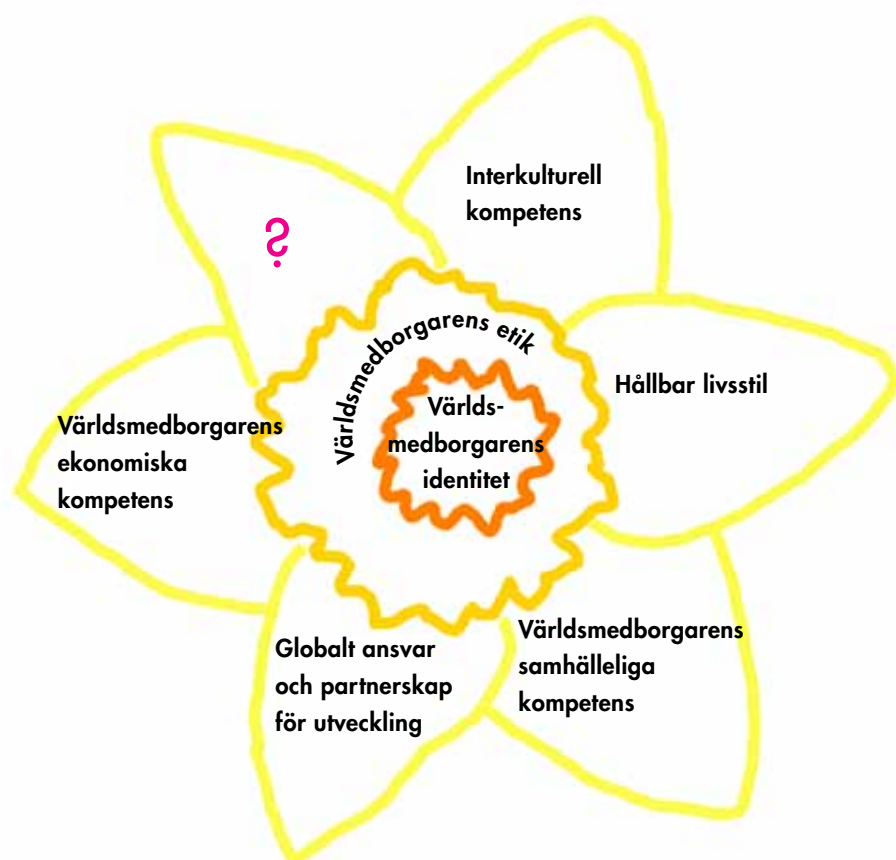
Projektgruppen planerade strategin utgående från idéer som man fått av elever och lärare. På basis av den strategi man gjort planerade lärarna läsårets verksamhet på varje skolnivå. Målet var att alla lärare upplever att strategin ger dem stöd i den globala fostran som de genomför. På samma sätt ska varje elev uppleva att han eller hon har kommit ett steg framåt på vägen till världsmedborgare.

Lärarna och de studerande vid Åbo Akademi Vasa-enheten deltog i förverkligandet av strategin under hösten 2011.

→ www.vasa.abo.fi/vos

II Vad kunde vara kompetenser för en världsmedborgare?

→ **Världsmedborgarskap är som begrepp mycket dryftat och mångfacetterat. Dess betydelse varierar i viss utsträckning också beroende på sammanhang.**

I projektet *Världsmedborgare i Finland* utgick man från synpunkter som samlats i forskningsportalen om medborgarsamhället vid Jyväskylä universitet¹. Enligt den kan världsmedborgarskap förstås eller upplevas

- som en identitet som en del av den omgivande världen
- nästan som synonymt med en kosmopolitisk inriktning där det väsentliga är vilja och beredskap att möta kulturell olikhet och leva in sig i annorlundaskap
- som internationalisering som färgas av strävan till miljöansvar och universell etik
- som ansvarsfullt aktörskap i ett globalt medborgarsamhälle där det centrala är att globalt och lokalt överlappar varandra, dvs. glocalisering
- som politisk kosmopolitanism där förbindelse till medborgarskap i nationalstaten utvidgas till lojalitet mot mänskligheten och där man funderar om på världsstatens möjlighet
- som ekonomisk kosmopolitism där föremål för intresse är den globala marknadsekonomin samt
- som etiskt världsmedborgarskap varmed förstås respekt för humanitetens olika sidor och förbindelse till att anse varje individ vara jämlik oavsett ursprung och ställning².

Kompetensområden som är förknippade med världsmedborgarskap bygger upp världsmedborgarens identitet. Under projektet utformades följande kompetensblomma vars rötter på många sätt finns i temaområdena och läroämnena i de nuvarande grunderna för läroplanen. Vi anser också det kompetensområde som är försett med ett frågetecken är viktigt. Mitt i världens snabba förändring kan inte heller kompetens vara statiskt och därför bör man lämna utrymme för kontinuerligt begründande och nya frågor och definitioner. T.ex. utmaningar som är förknippade med konsumtion eller digitalt kunnande ser ut att öka kontinuerligt. I projektet har arbetet kommit bra igång och det är nödvändigt att det fortsätter särskilt när man utarbetar läroplansgrunder och lokala läroplaner.

1 <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/maailmankansalaisuus>

2 Sihvola, J. 2004. Maailmankansalaisen etiikka. Helsinki: Otava.

Kompetenstänkandet och dess inverkan på pedagogiken

Världen omkring oss förändras hela tiden och då behöver också vi en förmåga att förnya oss och utveckla vårt kunnande. Strukturerna och utmaningarna när det gäller agerande, kunskap och existens håller väsentligen på att förändras¹. Dessa förändringar förutsätter av oss ett brett kunnande som kan beskrivas som kompetenser.

När man utvecklar undervisningen genom att utnyttja kompetenstänkandet blir man tvungen att fundera både på människobilden och synen på kunskap och inläring. Detta inverkar i sin tur på vad man anser vara viktigt i skolarbetet, hur man beskriver målen som ställs på undervisningen och lärandet och hur arbetsprocessen ordnas.

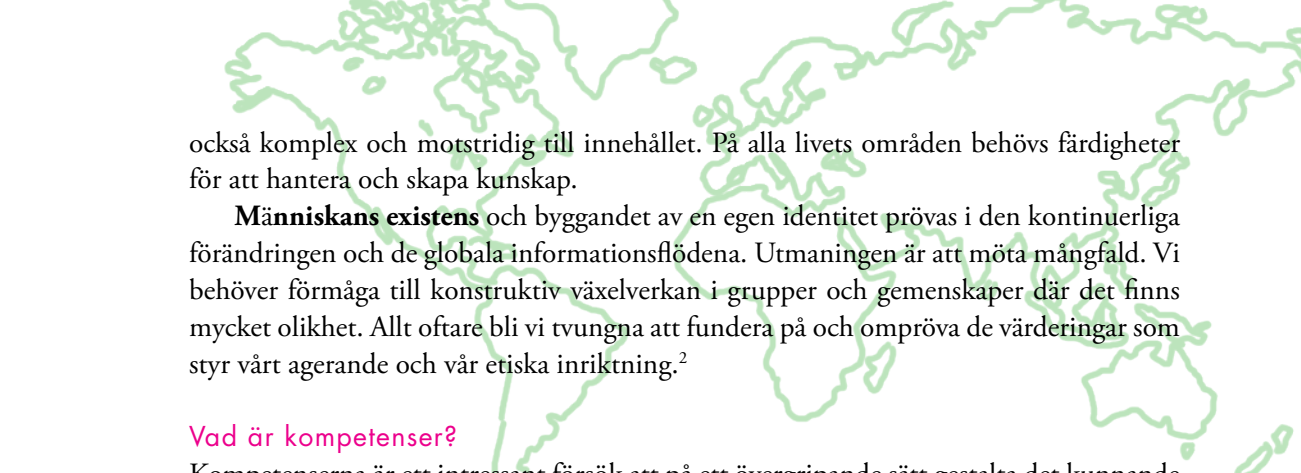
Vad är väsentligt i förändringen?

Agerandet förändras så att alla viktiga och verkningsfulla resultat uppstår genom människors samarbete och i olika slags nätverk. Lokalt och globalt sammanflätas. Världens olika delar och vi människor är allt mer beroende av varandra. På vårt liv och vårt öde inverkar många gemensamma faktorer, särskilt de specifika villkor som klimatet och naturen ställer samt en omfattande globalisering. Vi behöver varandra och kan tillsammans finna lösningar.

Globaliseringen märks i hela världen bl.a. som en ekonomisk och kulturell homogenisering samt genom människornas, arbetsplatsernas, varornas och kapitalets rörlighet. Rörligheten kan i sin tur skapa nya spänningar. Den kan synas både som en ökning av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald på lokal nivå och som en ökning av regionala skillnader. Arbetets karaktär och det kunnande som behövs i arbetet förändras snabbt.

Kunskapen har splittrats både tekniskt och socialt. Teknologin hjälper oss att utlokalisera särskilt minneskrävande funktioner och bygga upp nätverk för snabb informationsgång. Processerna där man skapar kunskap är till sin natur allt mer kollektiva. Väsentligt blir ofta det som vi vet tillsammans med andra. Kunskapsmängden ökar snabbt och kunskapen förändras kontinuerligt. Då många deltar i producerandet av kunskap är den ofta

1 Ståhle, P. (2009) Föreläsning. Seminariet Den grundläggande utbildningen 2020. Opublicerad.

också komplex och motstridig till innehållet. På alla livets områden behövs färdigheter för att hantera och skapa kunskap.

Människans existens och byggandet av en egen identitet prövas i den kontinuerliga förändringen och de globala informationsflödena. Utmaningen är att möta mångfald. Vi behöver förmåga till konstruktiv växelverkan i grupper och gemenskaper där det finns mycket olikhet. Allt oftare bli vi tvungna att fundera på och ompröva de värderingar som styr vårt agerande och vår etiska inriktning.²

Vad är kompetenser?

Kompetenserna är ett intressant försök att på ett övergripande sätt gestalta det kunnande som behövs i samhället och livet i allmänhet. Man utgår ifrån insikten att förutom vissa grundläggande färdigheter, såsom färdigheter i skrivning, läsning och räkning, behövs också andra färdigheter som åtminstone delvis är oberoende av kunskapsområdenas innehåll. En kompetens har en bredare och allmännare innebörd än en färdighet eller ett läroämnes innehåll.

T.ex. enligt ett långsiktigt utvecklingsarbete i OECD **definieras en kompetens som bestående av fem olika dimensioner – kunskaper, färdigheter, värderingar, attityder samt förmåga att agera** på ett sätt som situationen kräver. **Förmågan att agera bygger i sin tur på motivation och en känsla att man förmår.** Kompetent agerande handlar alltså om hur inspirerande och utmanande vi upplever situationen, varifrån motiven för vårt agerande och viljan att agera uppstår och hur vi tror på våra möjligheter att klara av situationen. Agerandet aktiverar också de värderingar och attityder genom vilket **vårt etiska förhållningssätt** till situationen uppstår.

För att kunna agera kompetent i en situation **bör vi kunna använda de kunskaper och färdigheter som vi har till vårt förfogande.** Låt oss ta god interaktiv kompetens som exempel:

*I god interaktion behövs **kunskap** bl.a. om språket eller språken, de kommunikationssätt som teknologin erbjuder samt saken som interaktionen handlar om. Det behövs **färdighet** att använda språket eller språken samt olika medier och färdigheter att lyssna och uttrycka sig osv. Det behövs också **värderingar** som främjar god och respekterande interaktion, såsom respekterande av mänskliga rättigheter och erkännande av varje individs människovärde, godkännande av kulturell och annan olikhet samt respekterande av sanningen. I växelverkan behövs en vänlig och lyssnande **attityd**, intresse, artighet och känsla för situationen. Dessutom behövs vilja **att agera i växelverkan**, att man tror på sin egen förmåga till växelverkan och **förmåga att använda hela sin kapacitet** på ett sätt som situationen förutsätter.*

Med kompetens avses alltså förmåga att framgångsrikt möta mångahanda krav i varje enskild situation och använda sitt kunnande ändamålsenligt.

En förutsättning för kompetent agerande är **förmågan att reflektera över sitt eget agerande i relation till situationen.** Det är inte fråga om fristående kunskaps-, färdig-

2 Undervisnings- och kulturministeriet (2011). Den grundläggande utbildningen 2020 – allmänna riksomfattande mål och timfördelning. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:1.

hets-, värderings- och attitydpaket, utan i kärnan av allt finns en vilja och en färdighet att reflektera över agerandet – att fråga sig själv: är mina kunskaper uppdaterade eller relevanta med tanke på situationen, är mina färdigheter tillräckliga för att möta utmaningar, hur förhåller jag mig till de olika faktorerna i situationen och hurdan är den etiska grunden för mitt agerande just i den här situationen?

Kompetenserna som mål för undervisningen

Då kompetenserna definieras på det här sättet öppnar de ett användbart sätt att reflektera över de mål som ställs på utbildningen och undervisningen. Det är just **via måldefinieringen** som **utbildningens samhällsliga koppling** uppstår. Målen avspeglar vår uppfattning om samhället och den bildning som behövs i framtiden och i form av hurdant kunnande bildningen framträder – eller närmare sagt: i form av hurdana kunskaper, färdigheter, värderingar och attityder den borde framträda. Bildningsidén inbegriper alltid, såsom när det gäller kompetenser, **tanken om bildning förutom som en förmåga att agera i samhället också som en reflektiv och självreglerande process som utvecklas i dialog med andra.**³

I kompetenstänkandet ingår både individens och samhällets synvinkel. Med hjälp av en kompetens strävar man efter att beskriva **hurdant kunnande individen behöver** för att kunna leva ett bra och meningsfullt liv samt verka i arbetslivet och samhället som en initiativtagande medlem som är till nytta för samhället. Samtidigt innehåller kompetensbeskrivningarna **en syn på en samhällsutveckling som ses som** önskvärd.

I samband med arbetet med Den grundläggande utbildningen 2020⁴ år 2009 – 2010 funderade en arbetsgrupp utsedd av undervisnings- och kulturministeriet på vad som är centralt kunnande i framtiden. Arbetsgruppen kom fram till att detta kunnande kallas **medborgarkompetenser** och delade in kunnandet i fem kategorier:

1. Självkännedom och ansvarstagande
2. Uttrycksförmåga och handens färdigheter
3. Arbetsprocess och interaktion
4. Tankeprocess och problemlösningsförmåga
5. Delaktighet och initiativförmåga.

Dessa områden har också skrivits in i den del av läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen som förnyades år 2010, kapitel 3.4 ”Undervisningsmetoderna och arbetssätten”.⁵ De centrala kompetenskategorierna är synvinklar som lärarna ska beakta då de väljer sina undervisningsmetoder och arbetssätt.

3 Linturi, H. & A. Rubin. 2011. Toinen koulu, toinen maailma. Oppimisen tulevaisuus 2030. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. TUTU-julkaisuja 1/2011.

4 Undervisnings- och kulturministeriet (2010). Den grundläggande utbildningen 2020 – allmänna riksomfattande mål och timplösningsförmåga. Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2010:1.

5 Ändringar och kompletteringar av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Föreskrifter och anvisningar 2011:20. Utbildningsstyrelsen.

Kompetensernas inverkan på läroplanen

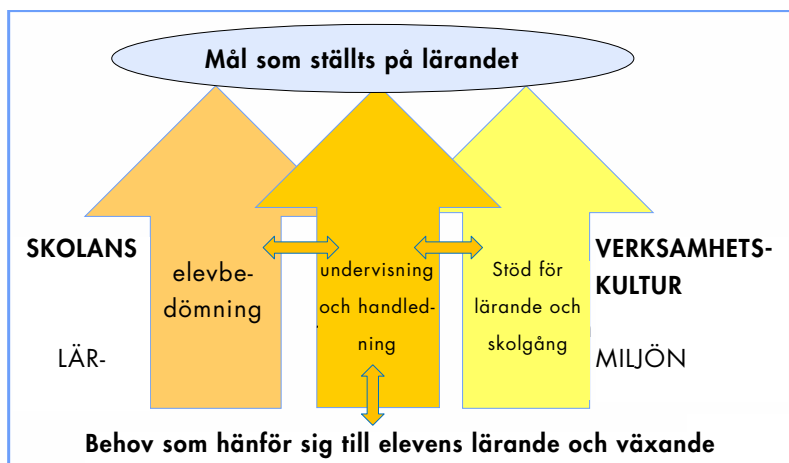
Läroplanens uppgift är att skapa en bro mellan två utgångspunkter i skolarbetet, mellan elevernas behov och de mål som ställts på utbildningen. Läroplanen erbjuder redskap som hjälper läraren att beakta elevernas individuella behov och bygga upp lärstigar mot mål som ur samhällets perspektiv är viktiga. **Centrala redskap i läroplanen** är

- att undervisa och handleda eleverna
- att stödja eleverna i lärandet och skolgången
- att bedöma eleverna och ge dem respons.

Den rådande **verksamhetskulturen** i skolan och **kvaliteten i lärmiljön** som erbjuds eleverna är också viktiga faktorer som har en inverkan på måluppfyllelsen. Framtidens fostran kan bäst byggas upp i en skola där sätten att möta, lyssna och bemöta är uppbyggande för integriteten och självkänslan hos varje medlem i skolgemenskapen. I en sådan gemenskap hjälper interaktion och respons eleverna att hitta de egna starka sidorna och sporrar dem att lära sig mera.

Redskap i läroplanen som främjar lärande

Mål som ställts på utbildningen

I läroplanen definieras mål för både elevernas lärande och alla de ovan nämnda faktorer som inverkar på lärandet. Målens syfte är att få alla element i skolarbetet att verka i samma riktning och stöda eleven att nå målen för lärandet. Då målen för lärandet definieras som kompetenser blir man tvungen att fundera också på de olika elementen i skolarbetet på ett nytt sätt. När man planerar undervisningen och skolans övriga verksamhet är det nödvändigt att ställa frågan hur man i alla situationer främjar kompetensernas olika dimensioner – kunskaper, färdigheter, värderingar, attityder och förmågan

att agera, motivation som inverkar på förmågan att agera och känslan att man förmår samt elevernas förmåga att reflektera över sitt eget agerande.

Ju mera konsekvent och integrerad läroplanen är desto bättre kan man anta att den stöder både undervisningen och lärandet. Kompetenstänkandet kan i bästa fall bidra till att koppla ihop utbildningens samhälleliga mål, de allmänna målen som ställs på utbildningen och målen för lärandets olika delområden och för de olika läroämnena samt målen för varje enskild årskurs, till en gemensam helhet.

Om vi fortsätter att förädla det ovan nämnda exemplet god interaktiv kompetens till en målformulering kunde det låta t.ex. på följande sätt: ”Eleven kan använda talat och skrivet språk, kommunikations- och informationsteknologi och andra medier ändamålsenligt, lyssna och uttrycka sina tankar klart och på ett intressant sätt, bygga upp en dialog samt agera i interaktion och samarbete där man respekterar andra och på ett sätt som varje enskild situation förutsätter.”

Utmaningen är att beskriva målet som en kompetens så att beskrivningen är tillräckligt omfattande men ändå inte för allmän så att det blir svårt för lärare, elever och vårdnadshavare att bilda sig en uppfattning om den. Måldefinitionen bör vara tillräckligt konkret och täcka på något sätt alla dimensioner som ingår i kompetensen.

I läroplanen bör det synas att det finns ett **samband mellan målen som beskrivs som kompetenser och de ämnesspecifika och årskursvisa målen**. Man måste tänka efter grundligt så att det kommer fram i den skrivna läroplanen att kompetensen småningom byggs upp under de olika årskurserna och i de olika läroämnena..

Varje läroämne bidrar på sitt sätt till utvecklingen av de kompetenser som ställts som mål. Beroende på läroämnets natur är sambandet med varje kompetens lite olika – t.ex. bildkonst och musik har sannolikt en annorlunda inverkan på utvecklingen av ett kompetensområde som har anknytning till uttrycksförmåga än vad matematik har. Matematik kan i sin tur inverka på andra delområden i tankeprocessen än bildkonst och musik.

Kompetenserna en utmaning för lärarna

Kompetenstänkandet inverkar oundvikligen på lärarens arbete. Då målen är definierade som kompetenser är det nödvändigt att läraren funderar på vilka kunskaper som är centrala för att nå målet, hurdana färdigheter som behövs och hur de övas i olika situationer i skolarbetet och studierna. Lika nödvändigt är att läraren klargör för sig själv hur man kan stärka elevernas motivation och etiska inriktning och hur man i praktiken kan granska

och öva därtill hörande värderingar och attityder.

Det är särskilt viktigt att skolarbetet erbjuder eleverna möjligheter att öva hur man reflekterar över sitt eget agerande. På det sättet kan läraren stödja utvecklingen av elevernas jagkänsla och känsla av att de förmår.

För att detta ska lyckas krävs att lärarna samarbetar och funderar på skolans läroplan. Det är nödvändigt att man tillsammans tänker på hurdan elevernas utvecklingskurva under skoltiden är – hur kontinuitet, dvs. **vertikal koherens**, byggs upp från en årskurs till en annan och hur **horisontell koherens** uppstår då olika läroämnens lärostoff integreras och kombineras med iakttagande av fenomen i det verkliga livet.

Kompetenstänkandet erbjuder inte nödvändigtvis lätta lösningar för lärarna. **Att planera och genomföra undervisning som grundar sig på kompetenser är intellektuellt utmanande och förutsätter av lärarna ett gott och professionellt samarbete och ömsesidigt stöd.** I bästa fall är det dock inspirerande och förtydligar det egna arbetets samhälleliga betydelse. Då lärarna planerar undervisningen och reflekterar över sin egen verksamhet utvecklar de sitt eget kunnande – t.ex. färdighet att tänka, utvärdera, analysera, tillämpa, uttrycka sina åsikter, förhandla, samarbeta, acceptera olikhet, tåla osäkerhet, förstå och skapa nytt. När de gör detta förbättrar de hela tiden sina förutsättningar att stödja utvecklingen av motsvarande kompetenser hos eleverna.

Till slut

Om vi verkligen vill att skolan är intellektuellt utmanande för eleverna och stöder social gemenskap bör den vara det också för lärarna. Läroplansarbetet och begründandet av kompetenser i samband med detta erbjuder en ypperlig möjlighet härtill.

Pekka Elo
Utbildningsråd
Utbildningsstyrelsen

Hoda Shabrokh
Projektchef
Vanda stad

Världsmedborgarens etik

De grundläggande och mänskliga rättigheterna som gemensam grundpelare

I Finland är människorna skyddade av tre slags grundläggande och mänskliga rättigheter. För det första, *det inhemska systemet för grundläggande friheter och rättigheter* där man har erkänt medborgerliga och politiska rättigheter tillsammans med ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Detta kompletteras av *de internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna* som förhandlats fram i Förenta nationerna (FN, t.ex. konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59-60/1991) eller Europarådet (ER) vars konvention om de mänskliga rättigheterna anses allmänt vara den viktigaste ur finländsk synvinkel (FördrS 85-86/1998). Det tredje skyddssystemet för grundläggande och mänskliga rättigheter grundar sig på *EU-rätten* (FördrS 18-19/90, FördrS 6/76, FördrS 7-8/76, FördrS 59-60/91).

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna är däremot inte ett fördrag mellan stater, men den kan förstås som en tolkning eller förklaring av det som avses med begreppet mänsklig rättighet.

De flesta stater i världen har anslutit sig till fördragen och godkänt att deras korrekta tillämpning kontrolleras. Således kan man tala om globala mänskliga rättigheter i vilka man kan spåra en universell för alla gemensam etik, dvs. en etik för världsmedborgare. Vanligtvis är det dock frågor om ett gott liv som fångar människans intresse, särskilt på individnivå. Vad skiljer gott från ont? Är allt det rättvist som följer lagen och fördragen? Varför välja det goda när det onda ser ut att medföra framgång? Etisk reflektion uppstår då man ställer sådana här frågor och försöker besvara dem så allmängiltigt som möjligt. Men kan man i dagens mosaikvärld uppnå enighet om vad som är gott, rätt eller rättvist?

Kunskap: Rättvisa och ärlighet

Genom tiderna har **människorna** jämfört sina rättigheter med en referensgrupp som man ansett vara tillräckligt likadan. Som referensgrupp fungerade i **början den egna stammen**, efter det var det samma språk och religion som förenade människorna, där- efter ras och kultur. Nu lever vi i en tid när man börjat tänka på världsmedborgarskap.

Ett nytt drag i detta är att det finns en allt större vilja att bemöta andra livsformer skäligen rättvist. Vi ser t.ex. delfinerna som mera likartade i relation till oss själva än t.ex. metmaskarna. Den centrala egenskapen i en allt mer globaliserad kultur och identitet är människornas ökande beroende av varandra och naturen.

Villkoret för ett rättvist agerande ska lyckas är inte endast att målen är goda och rättvisa. Man behöver också kunskap om hur sakerna ligger till och vad som inverkar på vad. Till världsmedborgarskap hör insikten att kunskap är det som är sant och motiverat. Rätta gissningar är alltså inte kunskap. Till ärlighet hör som dygd att man försöker hålla sin världsbild sanningsenlig och kunna motivera dess riktighet.

Ärlighet är en av grunderna i all diskussion och informationsförmedling. T.o.m. de som förringar betydelsen av tillförlitlighetssynvinkeln är tvungna att stöda sin egen uppfattning med antaganden om tillförlitlighet. Etisk ärlighet får man inte fly undan till ett allmänt plan i stil med: ”man bör alltid agera såsom alla borde agera i motsvarande situation” eller ”man bör söka en lösning som ger den största glädjen till största antalet människor”. Dessa principer kan fungera som generaliseringar och underlätta diskussion. Till världsmedborgarens etik hör insikten att man genom reflektion och diskussion kommer till att man ärligt förbinder sig till det som världsmedborgarskap betyder just för mig.

Färdighet: Klokhet och måttlighet

I världsmedborgarens etik strävar man efter att finna en gemensam grund för våra etiska reflektioner. Syftet är att utveckla färdigheter för etiskt tänkande för att kunna identifiera gott och ont i vardagen, skilja mellan olika alternativ och till slut våga välja det alternativ som vi upplever att är det rätta.

Etisk fostran har sina risker. Vanligtvis är riskerna förknippade med snäva åsikter. Olika människor ser moraliska fenomen på olika sätt. För en del människor har moral inget samband med tänkande eller självförståelse; de ser moral som ett oproblemiskt uttryck för samvetet eller plikten. Andra uppfattar däremot moral som en logisk struktur där man från några utgångspunkter kan härleda det rätta agerandet. Lärare som har valt den första utgångspunkten märker att de har bara lite att undervisa. De tror att de redan vet de färdiga svaren och handleder sina elever att tillägna sig dessa svar.

En lärare som löser etiska problem med logiska verktyg tänker däremot att synvinklarna på världens etiska problem är förknippade med inexaktheten och mångtydigheten i språket som vi använder. De logiska strukturerna i ett etiskt problem innefattar dock inte hela problemet. Enbart logik räcker inte för att lösa problem som de unga diskuterar. Å andra sidan, etisk reflektion och diskussion kräver disciplin. Var och en som vill presentera ett fall måste kunna framföra sina argument konsekvent och på ett träffande sätt. Hon eller han ska kunna begripligt framföra sitt antagande och det på vilket sätt hon eller han från sina antaganden drar sina slutsatser.

I skolan som blir allt mer mångkulturell går elever vars språkliga och kulturella bakgrund är mycket olika. För att mångfalden ska vara en rikedom och möjlighet är det nödvändigt att finna förenande faktorer bland olikheterna. I detta borde kulturen att lära kollektivt, ha omsorg om varandra och göra tillsammans bli en del av skolornas normala

vardag. Vi har en skyldighet, trots nationella olikheter, att tillägna oss och utveckla hos oss själva kunskaper, färdigheter och värderingar med vilka vi bygger upp en rättvis kultur i världen – enhet i olikheten.

Världsmedborgarens etik kan betona följderna av eller syftet med handlingar eller dygder och laster i dem, men den kan samtidigt vara allmän och odelbar. Innehållet i och färdigheterna för etiskt tänkande i världsmedborgarens etik är fönster och nycklar om de ger en övergripande förmåga att använda dessa kunskaper och färdigheter.

Färdighet: Mod

I de nationella grunderna för läroplanen styrs skolorna att bygga upp ett samband mellan värderingar och handlingar. I Finland **är värdegrunden i läroplanen** de mänskliga rättigheterna, alla människors lika värde, demokrati, en vilja att bevara naturens mångfald och omgivningens livskraft samt tolerans och vilja att slå vakt om den kulturella mångfalden. Det är skolornas uppgift att utgående från dessa främja social gemenskap, ansvarskänsla och respekt för individens friheter och rättigheter. Med andra ord, skolornas mål är att upprätthålla medvetenhet om frågor som berör samhället och individen samt skapa utrymme för globala etiska frågor och diskussioner.

Med global etik antyder man att alla globala frågor också har en etisk dimension. Den innehåller en strävan att bygga upp en värdegrund som förenar och sammanbinder hela mänskligheten. När man talar om världsmedborgarens etik kan man säga att dess mål är att utveckla goda etiska värderingar, färdigheter för etiskt tänkande samt mod att välja det goda. Mod utan kunskaper och mål är trots. Måttlighet är balans mellan värderingar som hjälper oss att orka.

Rättvisa, ärlighet, kloket, mod och måttlighet är klassiska dygder som kommer fram i människornas handlingar.

Mikko Hartikainen
Undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

Paula Mattila
Undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

INTERKULTURELL KOMPETENS

Bakgrund: Presentation av nyckelbegrepp

I projektet *Världsmedborgare i Finland* använder man begreppet **interkulturell kompetens** medveten om att det inte finns en etablerad term för interkulturellt kunnande. Interkulturell kompetens är i sig ett flertydigt och brett begrepp. Beroende på forskare kan i definitionen av begreppet betonas t.ex. växande till kulturell känslighet eller sakkunnighet. Interkulturalism uppfattas också fortfarande ofta som synonymt med mångkulturalism. Särskilt termernas mångfald i den internationella litteraturen är förbryllande. Betydelsen av närstående termer beror på synvinkel, tolkning och saksammanhang. (*intercultural dialogue vs. competence vs. education; education for intercultural understanding, intercultural education, intercultural communicative education, multicultural education, anti-racist education, cross-cultural education, transcultural education*).

Interkulturalism uppfattas i denna artikel framför allt som en dialog som bygger broar och som en växelverkan mellan olika kulturer där man lär sig av varandra. Med termen vill vi alltså inte hänvisa till eller betona etniska och andra kulturgruppers skillnader (jfr mångkulturalism).

Till interkulturell kompetens hör såväl individernas kultur, kultur på skolnivå som vidare gruppernas kulturer. Begreppet inbegriper också idén om kulturella identiteter som bestående av olika lager och identiteternas transformation. Dagens nätverksvärld kan också beskrivas som ett kulturernas och identiteternas varuhus. De tillbudsstående alternativen mångfald förutsätter av skolan verksamhet som integrerar elevens kunskaper, färdigheter och erfarenheter samt kultur som stärker social gemenskap. I korthet kan man säga att interkulturell kompetens möjliggör att individernas olikhet **är en del av vardagen** och en utgångspunkt för att man **möts** – man gläds över den och kan också fira den. I interkulturell växelverkan (dialogen) stärks eleverna i sin identitet också på det sättet att de upplever att de genuint kan delta i utvecklandet och förändringen av skolans atmosfär, kultur och verksamhet.

Interkulturell kompetens grundar sig på attityder, värderingar, lyhördhet samt beredskap att lära sig att **öppet möta andra** och lära kollektivt. Förståeligt nog är de största utmaningarna som står i vägen för interkulturell dialog och verksamhet förknippade med värderingar. Nycklarna till en djupgående förändring och fördjupat kunnande tor-

de finnas i interkulturell verksamhet som grundar sig på individens värdefostran och självreflektion. Brett kunnande uppnås genom kunskaper och **färdigheter** som förvärvas samt vilja att agera. Att uppleva att förtroende uppstår och att man har gemensamma målsättningar och gemensam verksamhet **är det viktigaste**. Däremot **är det inte väsentligt att lära sig lösryckta** kompetenskunskaper eller teorier i anslutning till dem. Interkulturellt lärande sker genom gemensam verksamhet där man tillämpar kulturell kunskap av olika slag.

I skolornas vardag blandas interkulturalism och internationalism **på många sätt**. Interkulturell kompetens kan nämnas t.ex. som ett av målen **för skolans internationella verksamhet**. Eftersom det ändå ofta saknas både strategi och begrepp för att strukturera verksamheten, grundar sig inte utvecklandet av det interkulturella kunnandet i skolan på en gemensam pedagogisk syn och därigenom **på ett grepp som förenar läroämnena**. **Fortfarande är det få skolor som t.ex. planerar** olika skeden i en internationell tema-vecka eller ett studiebesök genom att beskriva hur man övar och utvärderar elevernas interkulturella kompetens i samband med dem. Det är fortfarande sällsynt att också eleverna tas med i planeringen eller utvärderingen.

KOMPETENSENS OLIKA OMRÅDEN

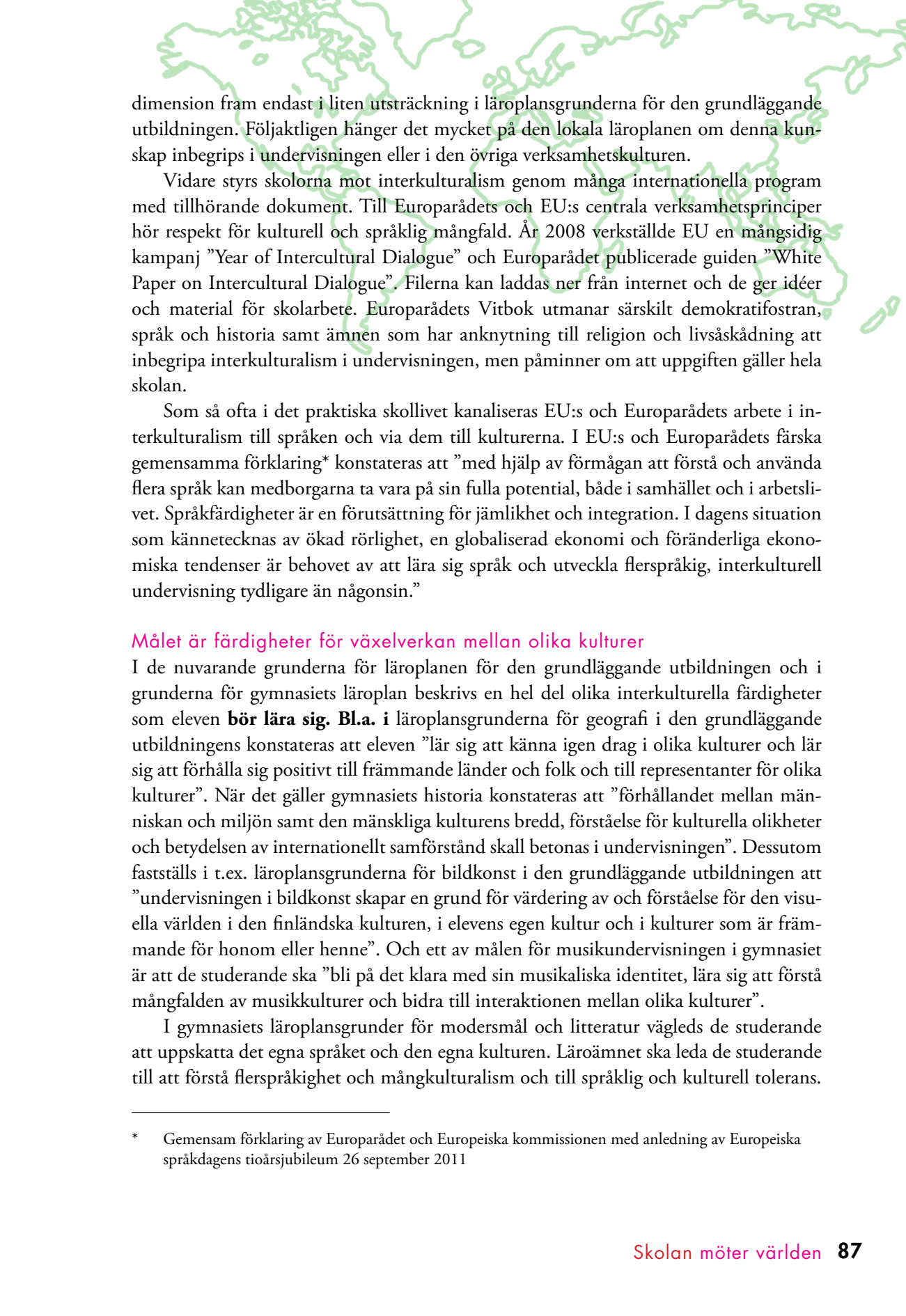
Kunskap om interkulturalism i viktiga dokument

Hur definieras interkulturalism i de viktiga dokumenten **för utbildning**? Vad förutsätter de ikraftvarande grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2004) och grunderna för gymnasiet läroplan (2003) av fostrings- och undervisningsarbetet? I grunderna hänvisas till många centrala fördrag och rekommendationer som skapar en gemensam värdegrund för undervisningen i olika länder.

Utgångspunkten för interkulturalism **är alltså synen** på människornas jämlikhet och universella värderingar. Denna syn präglar temaområdet Kulturell identitet och internationalism (i gymnasieundervisningen Kulturell identitet och kulturkännedom). I den grundläggande utbildningen **är** temaområdets syfte att hjälpa eleven att förstå den finländska och den europeiska kulturidentitetens karaktär, finna sin egen kulturidentitet och utveckla sin förmåga till växelverkan mellan olika kulturer och förmåga till internationalism. Det centrala är att erkänna jämlikheten hos människor som representerar olika kulturer, känna till och uppskatta det egna andliga och materiella kulturarvet och förstå rötterna och mångsidigheten i den egna kulturen.

I läroplansgrunderna **för den grundläggande utbildningen** ses **människans** relation till kulturen och den egna identiteten som ganska oföränderlig. Utgångspunkten är synen på kulturidentiteten som en del av en specifikt finsk, nordisk och europeisk kulturidentitet.

I definitionen av utgångspunkterna för gymnasiet temaområde betonas dessutom ett allmänmänniskt perspektiv. Skolan förutsätts erbjuda möjligheter för de studerande att bekanta sig med andra kulturer och också få färdigheter för växelverkan i ett mångkulturellt samhälle och i internationellt samarbete. Också i övrigt tas en global

dimension fram endast i liten utsträckning i läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen. Följaktligen hänger det mycket på den lokala läroplanen om denna kunskap inbegrips i undervisningen eller i den övriga verksamhetskulturen.

Vidare styrs skolorna mot interkulturalism genom många internationella program med tillhörande dokument. Till Europarådets och EU:s centrala verksamhetsprinciper hör respekt för kulturell och språklig mångfald. År 2008 verkställde EU en mångsidig kampanj ”Year of Intercultural Dialogue” och Europarådet publicerade guiden ”White Paper on Intercultural Dialogue”. Filerna kan laddas ner från internet och de ger idéer och material för skolarbete. Europarådets Vitbok utmanar särskilt demokratiföstran, språk och historia samt ämnen som har anknytning till religion och livsåskådning att inbegripa interkulturalism i undervisningen, men påminner om att uppgiften gäller hela skolan.

Som så ofta i det praktiska skollivet kanaliseras EU:s och Europarådets arbete i interkulturalism till språken och via dem till kulturerna. I EU:s och Europarådets färsk gemensamma förklaring* konstateras att ”med hjälp av förmågan att förstå och använda flera språk kan medborgarna ta vara på sin fulla potential, både i samhället och i arbetslivet. Språkfärdigheter är en förutsättning för jämlikhet och integration. I dagens situation som kännetecknas av ökad rörlighet, en globaliserad ekonomi och föränderliga ekonomiska tendenser är behovet av att lära sig språk och utveckla flerspråkig, interkulturell undervisning tydligare än någonsin.”

Målet är färdigheter för växelverkan mellan olika kulturer

I de nuvarande grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och i grunderna för gymnasiet beskrivs en hel del olika interkulturella färdigheter som eleven **bör lära sig. Bl.a. i** läroplansgrunderna för geografi i den grundläggande utbildningens konstateras att eleven ”lärt sig att känna igen drag i olika kulturer och lärt sig att förhålla sig positivt till främmande länder och folk och till representanter för olika kulturer”. När det gäller gymnasiet konstateras att ”förhållandet mellan människan och miljön samt den mänskliga kulturens bredd, förståelse för kulturella olikheter och betydelsen av internationellt samförstånd skall betonas i undervisningen”. Dessutom fastställs i t.ex. läroplansgrunderna för bildkonst i den grundläggande utbildningen att ”undervisningen i bildkonst skapar en grund för värdering av och förståelse för den visuella världen i den finländska kulturen, i elevens egen kultur och i kulturer som är främmande för honom eller henne”. Och ett av målen för musikundervisningen i gymnasiet är att de studerande ska ”bli på det klara med sin musikaliska identitet, lärt sig att förstå mångfalden av musikkulturer och bidra till interaktionen mellan olika kulturer”.

I gymnasiet läroplansgrunder för modersmål och litteratur vägleds de studerande att uppskatta det egna språket och den egna kulturen. Läroämnet ska leda de studerande till att förstå flerspråkighet och mångkulturalism och till språklig och kulturell tolerans.

* Gemensam förklaring av Europarådet och Europeiska kommissionen med anledning av Europeiska språkdagens tioårsjubileum 26 september 2011

Undervisningen i främmande språk och det andra inhemska språket ska ge eleverna färdighet att handla i kommunikationssituationer på olika språk. Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att använda sin språkfärdighet och att fostra honom eller henne till att sätta värde på livsformerna i andra kulturer. Att elevernas interkulturella förmåga utvecklas är språkundervisningens mål redan i den grundläggande utbildningen. I gymnasiet borde man i undervisningen av främmande språk särskilt beakta europeisk identitet samt europeisk flerspråkighet och mångkulturalism.

I språkundervisningen stöds interkulturella färdigheter förutom av läroplaner, förklaringar, utbildningsprogram och kampanjer också med olika europeiska verktyg. Inom Europarådet har man sedan 1990-talet planerat en Europeisk språkportfölj i vilken eleverna kan samla prov på sina prestationer i olika kommunikationssituationer. Också i beskrivningen av färdighetsnivåerna i interkulturell kompetens, (A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures, CARAP efter det franskspråkiga namnet) som blev färdig år 2011 finns en tydlig betoning på interkulturalism. CARAP-färdighetsnivåerna ger ledning i fråga om förståelse och behärskande av interkulturell kunskap, interkulturella färdigheter samt attityder. Utbildningsstyrelsen samarbetar med Europeiska Centret för Moderna språk (ECML) för att verktyget ska bli bekant också i Finland.

Den centrala utgångspunkten i de europeiska förklaringarna och verktygen som här hänvisas till är samfundens mångspråkighet (multilingualism) och individernas flerspråkighet (plurilingualism) som båda bygger på kulturernas mångfald och värdesättande av den. I termerna ingår tanken om att inkludera också språken som används i skolorna och de olika kunskapsynerna på de kunskapsområden som läroämnena bygger på samt kulturella element och constellationer som är sammanflätade med dessa. Särskilt viktigt är det att identifiera de makt- och kommunikationsstrukturer som är förknippade med skolans undervisningsspråk. För att interkulturalism ska kunna hanteras förnuftigt på skolnivå borde kännedom om språk och kulturer vara utgångspunkten i all undervisning och allt lärande. Samtidigt gör man elevernas språkliga mångfald hörbar och synlig.

För att lyckas i interkulturalismen behövs vilja

En genuint interkulturell skola kan åstadkommas endast med hjälp av hela skolans gemensamma satsningar och ansträngningar. I en interkulturell skolas vardag får varje elevs kultur utrymme och synlighet. Utgångspunkten borde vara individernas olika kulturi-identiteter, reflektion av interkulturella element som integrerar läroämnena och undervisningen samt pedagogiska lösningar som härleds från dessa. När man funderar på synliggörande av kulturer samt lärmiljöer och pedagogik bör man också beakta elevernas mångkulturella fritid. Eleverna lär sig både av varandra och t.ex. i gemenskaper i sociala medier. Skolan bör också på alla sätt stärka elevernas konstruktiva aktivitet i gemenskaper både i skolan och på fritiden.

Man borde också vara medveten om att läroämnenas olika sätt att skaffa kunskap (bild, ljud, rörelse, ord) är likvärdiga sätt att granska och presentera kulturell verklighet. I byggandet av kulturell kunskap borde man alltså se till att olika sinnesområden,

symbolsystem och kunskapssyner beaktas jämligt i skolan. Endast genom att fungera på det sättet kan undervisningens integrering som ingår i kompetenstänkandet bygga broar effektivt och den kulturella kunskapen fördjupas – och blir större än summan av delarna. För att detta ska lyckas förutsätts av varje lärare djup sakkunskap i läroämnet, konstruktivt samarbete och en kulturfostrares moral.

Hela skolsamfundet borde sporra både studerande och lärare att ifrågasätta och kritiskt bedöma kulturuppfattningar och värderingar samt attityder i anslutning till dem. När det gäller växande till interkulturalism är det inte nog med att man presenterar och förvånar sig över kulturer i ljuset av eventuella stereotypier och otillräckliga kunskaper. Man borde alltså våga fråga hur man talar om kulturer och hur man möter dem. Vad är syftet med talet och presentationerna? Med vems ögon och ur vilka synvinklar ser man på sakerna? Vem hör till oss och vem till de andra? Hurdana värderingar finns det bakom dem? Vad vet man på riktigt om den aktuella kulturen och har man på riktigt goda intentioner? Eller vet man över huvud taget vad man menar med ”god” och har man en gemensam åsikt? Det behövs alltså vilja och mod att kasta sig utanför bekvämlighetsområdet och behandla också obehaglig kritik konstruktivt med elever och kolleger.

”I vår skola finns det ett behov att stöda all slags olikhet på ett mångsidigt sätt. Annars finns det en risk att olikhet märks och tolereras, men framställs som avvikande från majoriteten. Vi vill att mångfald och olikhet inte är en utmaning, ett problem eller en börda för skolan eller i lärarens arbete utan avsikten är att alltid skapa en positiv attityd till mångfald. Transformation och omsorg har central roll i interkulturellt lärande och interkulturell undervisning. Nyfikenhet och positivt intresse för andra människor, deras vanor, agerande och kulturer är utgångspunkten för hela inlärningsprocessen.”

(Citatet är taget från rektor Antti Jokikokkos beskrivning av resultatet av utvärderingen av läroplanen och den transformativa pedagogiken som hörde till projektet vid Lapinlahden lukio.)

På layoutkursen i bildkonst funderade man över den fortsatta tillväxtens möjlighet/omöjlighet bl.a. i visuell form.
FOTO Juha Koponen

Hållbar livsstil

Bakgrund: Årtiondet för hållbar utveckling 2005 – 2014

Betydelsen av hållbar utveckling har ökat i Finlands utbildningspolitik under de senaste åren. Den betonas i Statsrådets *Utvecklingsplan för utbildning och forskning för 2007-2012* och i utkastet till *Utvecklingsplan för utbildning och forskning för 2011-2016* som är för utlåtande när detta skrivs.

Målet för **hållbar utveckling** är att säkerställa hälsosamma, trygga och rättvisa levnadsförutsättningar för nulevande och kommande generationer samt trygga bevarandet av miljöns bärkraft, naturens mångfald och kulturell mångfald. Den nuvarande användningen av naturresurserna samt våra konsumtionsvanor och produktions- och verksamhetsätt hotar jordens bärkraft. Människans välbefinnande, hälsa och säkerhet äventyras också på grund av många faktorer som beror på förändringar i samhället.

Sommaren 2012 arrangeras FN:s konferens om hållbar utveckling Rio 20+ i Rio de Janeiro. Konferensens centrala tema är **grön ekonomi** som ses som en viktig möjlighet att uppnå målen för hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Hållbar utveckling bör fås med förutom i miljö- och utvecklingspolitiken också som en del i finanspolitiken för att man ska åstadkomma verkliga förändringar.

I Finland fokuseras kravet på hållbar utveckling på klimatförändringen, Östersjöns läge, bevarandet av naturens mångfald, anpassning till världsekonomins snabba förändringar och befolkningsstrukturens förändring. På global nivå är de mest betydelsefulla utmaningarna förknippade förutom med klimatförändringen också med global fattigdom, ojämlikhet och befolkningstillväxt. De globala utmaningarna återspeglas också i Finland.

FN:s generalförsamling utropade i december 2002 åren 2005 - 2014 till årtiondet för utbildning som främjar hållbar utveckling (DESD, *Decade of Education for Sustainable Development*) som koordineras på internationell nivå av Unesco. Visionen för FN:s årtionde är att utveckla en värld där alla har möjlighet att få högklassig utbildning och tillägna sig de värderingar, det beteende och de levnadssätt som behövs för en hållbar framtid. I Finland utarbetades en strategi vid namn *Utbildning för hållbar utveckling*:

Genomförande av programmet *Baltic 21E* samt en nationell strategi för det av FN utlysta årtiondet för utbildning för hållbar utveckling (2005–2014). Målet är att fostra miljömedvetna medborgare som vill engagera sig i arbetet för en **hållbar livsstil** och som vill utöka kunskaper, färdigheter och attityder som behövs för att främja hållbar utveckling, som en central del av livslångt lärande.

Att man lär sig en hållbar livsstil har verkningar långt in i framtiden. Skolan skall lära eleven framtidstänkande och byggande av framtiden på ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbara lösningar.

Kompetensens olika områden

Kunskap: miljömedvetenhet, ekosystemtjänsternas betydelse samt förutsättningarna för hållbar livsstil

Positiva erfarenheter av miljön utvecklar barns och ungas **miljömedvetenhet**. Ju mindre barn det är fråga om desto viktigare är det att man på ett positivt sätt fäster uppmärksamhet vid miljöns skönhet, trivsamt och mångfald. Barn kan inte beskyllas för miljöskador. Däremot är det viktigt att utveckla deras **miljökänslighet**. Den bästa metoden för detta är att uppleva miljön genom att använda såväl syn-, hörsel-, lukt-, smak- som känselsinnet. Mångsidig användning av sinnen utvecklar också äldre elevers miljökänslighet, vilket är den grund man bygger på då man fostrar miljömedvetna medborgare.

Genom upplevelsebaserat lärande och iakttagande av naturen får eleverna positiva naturupplevelser.

FOTO Mervi Aineslahti

Det har konstaterats att **upplevelsebaserat lärande** bäst främjar tillägnet av en hållbar livsstil. Genom egna upplevelser fördjupas elevernas **förhållande till miljön** så att val som främjar hållbar livsstil blir för dem personligen betydelsefulla. De centrala faktorerna i miljöfostran kan komprimeras i följande figur.

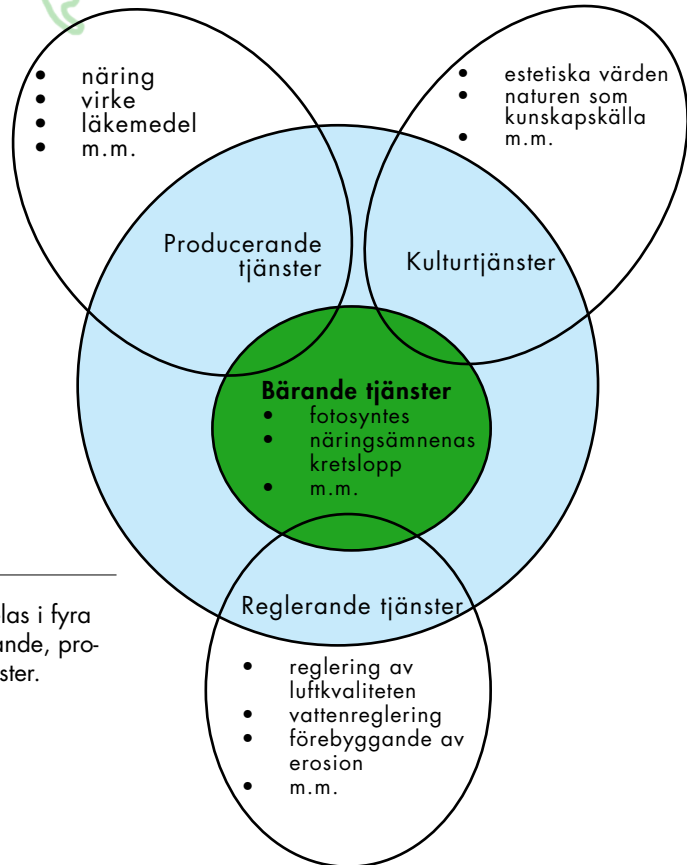
De centrala faktorerna i miljöfostran.
FIGUR Lea Houtsonen

Med metoder för utforskande lärande får eleverna en fördjupad förståelse om frågor som berör naturmiljön, kulturmiljön och den sociala miljön. De ska känna till hur naturen fungerar, hur människans agerande förändrar miljön och med vilka metoder man kan värna om miljön. Det är viktigt att eleverna är medvetna om sitt beroende av miljön samt följderna av sitt agerande och dess samband med miljöproblem.Handledning av barn och unga **till ekologiskt** tänkande förutsätter att man bekantar sig med naturen i den närmaste omgivningen och närmiljön. Från iakttagande av närmiljön går man på de högre klasserna över till att behandla globala problem och möjliga lösningar på dem.

Till kunskapsgrunden för hållbar livsstil hör nuförtiden på ett centralt sätt begreppet **ekosystemtjänster**. Med ekosystemtjänster avses alla de materiella och immateriella nyttigheter som människan får från naturen. Vårt liv, vårt välbefinnande och vår kultur grundar sig helt på naturen. Vi behöver mat, bränsle och andra baslivsmedel som har sitt ursprung i olika organismer. Produktionen av alla ovan nämnda tjänster grundar sig på bärande ekosystemtjänster som är betydligt svårare att uppfatta – såsom näringsämnenas kretslopp och fotosyntes.

De tjänster som ekosystemen erbjuder är gratis och i regel till allas förfogande. De är mycket ojämnt fördelade på jordklotet. Ekosystemen är också sårbara och begränsade. Många konflikter och krig har orsakats av att ekosystem har tagit skada eller av en kamp om rätten att använda en viss regions ekosystemtjänster. Typiska exempel är ökenspridning och fiskbeståndens minskning. Ekosystemens hållbarhet är beroende av människans

agerande. I skolfostran är det viktigt att eleverna förstår att människan är en del av naturens stora mångfald; människan har möjlighet att antingen förstöra eller bevara ekosystemen och deras mångfald. Människan kan också skydda, återställa och väcka till liv ekosystemen och naturens mångfald.

Ekosystemtjänsterna indelas i fyra klasser: bärande, reglerande, producerande och kulturtjänster.

FIGUR Miljöministeriet, Lumonet

Färdighet: Hållbara handlingsfärdigheter

För att bygga en hållbar framtid behövs färdigheter för att röra sig, bo och äta ekologiskt. Alla kan inverka på dessa funktioners miljöbelastning genom sitt eget agerande. Finländarnas utsläpp av växthusgaser är i medeltal 10 000 kg per år. Av utsläppen uppstår ca en tredjedel av boende, en tredjedel av att man rör på sig och resten av konsumtionsvaror. En begränsning av klimatuppvärmningen till två grader skulle förutsätta en minskning av utsläppen till ca 2000 kg per år. Metoder att minska utsläppen är att spara energi och särskilt minska användningen av fossila energikällor, övergå till förnybara energikällor såsom vind-, bio-, vatten- och solenergi samt ändra **sina konsumtionsvanor**.

Att lära sig hållbara levnadssätt kräver träning. I skolan innebär det att man utvecklar miljötänkande och -färdigheter, hör de unga och t.ex. utvidgar lärmiljöer. Ekologiskt hållbar utveckling kan i skolan förverkligas genom miljövänlig praxis i vardagen. Man kan tillsammans studera hur man sparar energi och vatten, förebygger uppkomsten av avfall, återvinner avfall, konsumerar hållbart och gör hållbara matval. Kunskapsgrund för studier i hållbar livsstil får man t.ex. genom att studera produkternas **livscykel**, räkna sitt eget **kolfotspår** eller jämföra olika produkters **ekologiska ryggsäck**. Vetskapen om att de egna handlingarna har en betydelse motiverar till hållbar livsstil.

Till färdigheterna i social och kulturell hållbarhet hör **delaktighetstänkande**, livskompetens och förmåga att själv ta ansvar. I fostran betonas då samarbete, kommunikationsfärdigheter, hänsyn till andra människor och gott uppförande. När barn och unga deltar får de en känsla att de påverkar saker. Till kulturellt hållbar utveckling hör tolerans gentemot andra människor. I skolans närmiljö kan man söka samarbetspartner och experter som man kan samarbeta med. Barn och unga stärks i sin identitet om de får kunskap om sina egna rötter och om möjligheterna till goda förändringar: varifrån kommer jag, vilken är min kulturella bakgrund, vilka frågor vill jag främja genom mitt engagemang och med vem.

För att hållbar livsstil ska förverkligas behövs **strukturer, teknologier och arbetssätt som upprätthåller och främjar hållbarhet**. Det är viktigt att identifiera den hållbara vardagens samband med de yttre förutsättningarna i närmiljön och produktions- och konsumtionsstrukturerna nära och fjärran. Exempel på infrastrukturer i ett hållbart samhälle är t.ex. cykelvägar, effektiv kollektivtrafik, elnät som använder förnybara energikällor och miljöeffektiva byggnader. Medborgare och konsumenter kan styras till hållbar livsstil också genom beskattning, lagstiftning, certifikat och miljömärken. Också med hjälp av konst kan man på många sätt väcka ansvar för miljön. Att känna till **olika slags styrmedel** och främja deras ibruktagande innebär också aktivt främjande av hållbar livsstil.

På området för ekonomisk hållbarhet kan skolan fostra eleverna till medvetna och kunniga konsumenter, vägleda dem i måttlighet och sparsamhet, lära dem att dela, låna och återanvända saker och göra dem förtrogna med produkters och tjänsters hållbarhet och **produkterna i rättvis handel**. Elevernas tänkande styrs från konsumtionskultur mot ekonomiskt hållbar kultur. Det är viktigt att eleverna lär sig förstå hur den globala marknadsekonomi fungerar och identifiera hur den globala ekonomin överlappar den lokala och hur de genom sina egna val kan agera för en rättvisare och hälsosammare ekonomisk utveckling som medborgare, konsumenter, kunder eller i framtida arbetsuppgifter.

Skolans fostran i hållbar utveckling ger barnen och de unga möjligheter att öva **kritiskt tänkande** och deltagande i beslutfattande samt ansvarstagande och **social gemenskap**.

Vilja: Lust att agera hållbart som ansvarsfull världsmedborgare

Det är attityder, värderingar och vilja som motiverar en att skaffa de kunskaper och färdigheter som en hållbar livsstil förutsätter. Hållbar livsstil är **val, ansvar** och **agerande**. Lärandet av hållbar livsstil börjar med att eleverna deltar i skötandet av saker som gäller skolgemenskapen och utvidgas till att gälla närmiljön. Växelverkan mellan människor med olika kulturell bakgrund öppnar möjligheter att förstå olikhet och utvidgar livsmiljön som upplevs som gemensam. Den som allierar sig med hållbar livsstil sträcker sig till samarbete också med partner som är långt borta t.o.m. i olika världsdelar. Väsentligt är att engagera sig i det gemensamma goda, som kan konkretiseras t.ex. i form av trädplantering eller ett cykeljippo.

Medborgarna bör ha färdighet att bedöma sin egen livsstil och lust att ändra sina handlingssätt som byggare av en hållbar framtid. Att kritiskt reflektera över det egna levnadssättet och fundera på vad som på riktigt är viktigt i världen hjälper en att identifiera förändringsmöjligheter. Man stärks i sitt växande till hållbar livsstil särskilt i sådana processer och situationer där man märker att allt inte står rätt till och man måste göra någonting för att få en ändring till stånd. Det kan handla om att avhålla sig från att upprätthålla produktionsdjurs lidande, spara naturresurser, skydda miljön, delta i en utvecklingssamarbetskampanj eller motarbeta rasismen. Upplevelsen av att finna sin inre styrka öppnar möjligheterna att påverka och är en del av den. Att ansluta sig till nätverk med likasinnade, sociala medier och andra grupperingar ger tilltro till en förändringsmöjlighet och kan leda till strukturerad samhällelig påverkan. Skolan har en central uppgift när det gäller att handleda eleverna till både konstruktiv kritik och innovativ samhällsverksamhet.

Världsmedborgarens ekonomiska kompetens

→ **Motto: Hushållning är färdighet att tillgodose gränslösa behov i en begränsad värld.**

Vad grundar sig ekonomisk kompetens på?

Medborgaren är i allt sitt agerande en "homo economicus" som sköter sin ekonomi för att klara av de begränsningar som knappa resurser sätter. Den allmänbildande skolans uppgift är att ge eleverna kunskaper och färdigheter som behövs i samhällslivet samt förbereda dem för medborgarskap i Finland och Europeiska unionen. Kunskap om samhälle och ekonomi är användbar också i hela det globala samfundet, även om man inte anser att "världsmedborgarskap" är det egentliga målet.

Den vetenskapliga grunden för den ekonomiska kunskap som ges i skolans samhällsläraundervisning, den nationalekonomiska teorin, bildar ett system. Därför är dess kunskapsinnehåll kärnan i det ekonomiska tänkande som den övriga ekonomiska kunskapen som inhämtats i skolan anknyter till. Ekonomisk kompetens förutsätter att man känner till de ekonomiska grundbegreppen.

Undervisning som siktar på ekonomisk kompetens granskar medborgaren som aktör i privata hushåll och företag och inom samhällsekonomin på nyttighets-, finansierings- och produktionsfaktormarknaden samt hans eller hennes relation till den offentliga ekonomin. Ur synvinkeln för den allmänbildande skolans samhällslära är medborgaren en konsument, arbetstagare, företagare, skattebetalare och samhällelig påverkare som väljer mellan värderingar och fattar beslut.

Ur synvinkeln för världsmedborgarskap är traditionell ekonomisk kunskap lika aktuell som tidigare. Den nationalekonomiska kunskapen är universal. Nationalekonomin kan beskrivas med samma begrepp överallt i världen, t.ex. med hjälp av marknadskrafter. I ekonomin kan man granska bruttonationalproduktens tillväxt, ekonomins inre och yttre balans samt styrning av nationalekonomin med hjälp av finanspolitik. Den pågående

globaliseringen har dock medfört omständigheter som gör det nödvändigt att förbereda medborgarna för globalt tänkande och använda sin kunskap om ekonomi när de möter nya situationer. Tilläggnandet av ett nytt tänkesätt förutsätter att man är uppriktigt intresserad av internationella förändringar i ekonomin.

Globaliseringen skapar utmaningar

I takt med globaliseringen har många ekonomiska fenomen vuxit flerfaldigt. Kriser sprids snabbt på jordklotet. En förändring på börsen i New York syns nästan genast i London, Tokyo och Helsingfors. Agerandet i realtid har sin grund i informations- och kommunikationsteknikens utveckling som möjliggjort snabb värdepappershandel och att pengar överförs snabbt från ett land till ett annat. Detta har inneburit en uppenbar fördel, men har i gengäld ökat den internationella osäkerheten. Kriserna har förändrats och blivit mer svårhanterliga än förut.

Under de senaste årtiondena har tillväxtcentra flyttat till Stillehavskusten i Asien där marknaden växer och produktionsfaktorer finns tillgängliga billigare än på annat håll. Produktion har flyttat från Europa i allt större utsträckning t.ex. till Kina. Det är fråga om ett globalt fenomen där det uppstår en omfördelning av samhällsekonomierna. De samhällsekonomier som är framgångsrika i denna omfördelning ökar sitt försprång till de regressiva eller stagnerande ekonomierna. På ett håll medför omfördelningen en efterfrågan på produktionsfaktorer och skapar välfärd. På annat håll tar den sig uttryck i fördröjd tillväxt och minskning av efterfrågan på produktionsfaktorer.

Under protektionismen strävade staterna efter att skydda sin egen produktion med hjälp av tullar och säkerställa en positiv utveckling av den egna samhällsekonomin. Efter andra världskriget ville man avskaffa tullgränserna och öppna dörrar för fri konkurrens. Ur finländskt perspektiv har nycklarna till samhällsekonomin tillväxt funnits i framgångsrik export. Efter att Finland anslöt sig till Europeiska unionen har tillväxtens nycklar funnits i unionens inre marknad som en stor del av Finlands utrikeshandel riktar sig till. I Europeiska unionen har kapitalets, varornas och arbetets fria rörlighet fört in europeiska produkter på butikshyllorna och flyttat arbetsplatser utomlands, men också upprätthållit en fortgående diskussion om hur förbättra konkurrenskraften. Ur ett globalt perspektiv handlar det om att säkerställa EU-ländernas konkurrenskraft i relation till deras värsta utmanare, Kina och USA.

Mellan i-länder och u-länder har det traditionellt rått ojämlikhet. Man har velat minska den med hjälp av olika utvecklingsprogram och genom en omfördelning av världshandeln. Att produktionen flyttat till länder i Asien och Afrika har dock inte alltid medfört välfärd på det lokala planet. I stället för att internationella storföretags ankomst till u-länderna skulle ha närt en omfattande ekonomisk tillväxt i mottagarlandet har den lett till att resurser har sugits från u-länderna för att gagna i-ländernas välfärd. Att man i offentligheten talar om fattigdomen i Asien, Afrika eller Latinamerika förbryllar människor som själva är tvungna att lida i sitt hemland på grund av stängda pappersfabriker, strukturell arbetslöshet och följderna av ekonomiska regressioner.

Att den internationella konkurrensen och ekonomiska tillväxten har fortsatt har blivit problematiskt med tanke på det globala samfundet. Hur länge är tillväxt möjlig på jorden? Vilka samhälleliga följder har konkurrensen om produktionsfaktorer och marknader på olika håll av världen? Även om de granskade fenomenen är globala är finanspolitikens medel i allmänhet de medel som en enskild stat och dess centralbank använder eller i Europa de medel som EU och dess centralbank använder. Det som gör globalt tänkande svårt är att fenomenen finns i hela världen, men människan ser dem ur ett lokalt perspektiv.

Vilka färdigheter behöver en ung medborgare?

Det är viktigt att lära ut ekonomisk kunskap och dess begrepp, men ofta förvarar de studerande kunskapsinnehåll i en låda och sina erfarenheter av världens gång i en annan utan att kunna använda begreppen för att strukturera sitt eget liv eller på motsvarande sätt förknippa sina egna erfarenheter med begreppen. Det pedagogiskt mest krävande är inte att sprida ekonomisk *kunskap*, utan att bygga *en bro* mellan den studerandes värld och den globala världen.

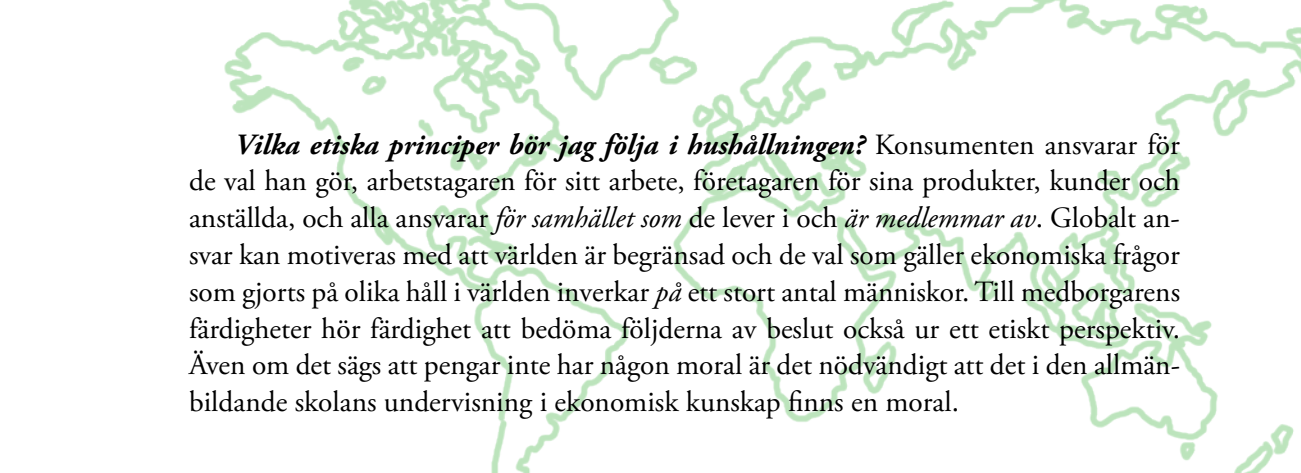
Den studerande möter de globala ekonomiska frågorna i sitt eget liv. Därför bör nyckeln till globalisering hittas i vardagen, såsom t.ex. i konsumtionsvanorna och den egna skoldagen. Skolan kan lära eleverna att se saker som förklarar förändringarna i vardagslivet och gör det lättare att hantera. Följande frågor underlättar förståelse av globaliseringen.

Vilka saker i ditt liv har anknytning till globalisering? Material för detta är t.ex. konsumentens val i närbutiken. Till de globala *färdigheterna* för medborgarna i Finland och EU hör färdighet att läsa budskapen i det egna vardagslivet och den egna miljön och tolka deras samband med internationella fenomen i ekonomin.

Hur inverkar de internationella förändringarna i ekonomin på mitt eget liv? Material kan vara nyheter om att euron förstärkts eller försvagats i förhållande till US dollarn eller att den Europeiska centralbankens styrränta höjs eller sänks. Man ska klara av att möta fenomenen i den internationella ekonomin och i viss utsträckning också kunna förutse deras inverkan på ens eget liv.

Hur borde jag agera mitt i globala förändringar? En ung medborgare har skäl att reflektera över hurdana värderingar han grundar sina ekonomiska vanor på. Globalisering innebär t.ex. att världens råvarutillgångar används effektivt, men också att skogarna försvinner och klimatförändringen framskrider. Man ska alltså kunna tillämpa kunskap och bedöma om man kan omvandla kunskapen till eget ansvarsfullt agerande.

Hur löser jag knapphetsproblemet? De materiella och immateriella resurserna är alltid knappare än behoven. Knapphet drabbar privata hushåll, företag, kommuner och stater, i själva verket hela mänskligheten. Det finns bara en medicin som rör på knapphet: rationell hushållning med vilken de disponibla resurserna och människornas behov kan koordineras. Den centrala insikten är att grundproblemet i den enskilda människans och hela mänsklighetens ekonomiska tänkande är detsamma: hur *lösa knapphets problemet då behoven är gränslösa och världen är begränsad.*

Vilka etiska principer bör jag följa i hushållningen? Konsumenten ansvarar för de val han gör, arbetstagaren för sitt arbete, företagaren för sina produkter, kunder och anställda, och alla ansvarar *för samhället som de lever i och är medlemmar av*. Globalt ansvar kan motiveras med att världen är begränsad och de val som gäller ekonomiska frågor som gjorts på olika håll i världen inverkar *på* ett stort antal människor. Till medborgarens färdigheter hör färdighet att bedöma följderna av beslut också ur ett etiskt perspektiv. Även om det sägs att pengar inte har någon moral är det nödvändigt att det i den allmänbildande skolans undervisning i ekonomisk kunskap finns en moral.

Sammanfattning: delfaktorer i världsmedborgarens ekonomiska kompetens

Kunskaper

- känner till grundbegreppen i nationalekonomi och kan använda dem för att beskriva fenomen i ekonomin
- kan skaffa aktuell information om näringslivet
- förstår betydelsen av ekonomiskt tänkande när man löser internationella problem

Färdigheter

- sköter sin egen ekonomi ansvarsfullt och etiskt
- identifierar hur globaliseringen inverkar på sitt eget liv
- kan bedöma följderna av internationella ekonomiska händelser
- tillämpar ekonomiskt tänkande flexibelt för att lösa vardagslivets problem
- Värderingar och attityder
- förhåller sig ansvarsfullt och etiskt till hushållning
- begrundar alternativ som gäller hushållning som val av värderingar

Förmåga att agera

- kan fatta övervägda ekonomiska beslut
- kan sköta ett eget hushåll och agera bl.a. som konsument, arbetstagare och skattebetalare.

Arja Virta
Professor i didaktik
i historia och samhällslära
Turun yliopisto

Kristina Kaihari
Undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

Världsmedborgarens samhälleliga kompetens

Medborgarskap innebär att det finns en bindning mellan individen och samhället. Traditionellt har begreppet tolkats som tillhörighet till ett eget samhälle och en egen stat, men i den internationaliserade och globaliserade nätverksvärlden sträcker sig lojaliteten längre, till mänskligheten i allmänhet.

Medborgarfostran, och samhällsläraundervisningen som en del av den, har traditionellt handlat om socialisationen inom ramen för ett samhälle och samtidigt vanligtvis för en nationalstat. Även om detta kan utgöra en god grund är det inte längre tillräckligt i en värld där nästan varje samhälle är mångkulturellt och internationella och interkulturella kontakter blir allt viktigare.

I skolundervisningen är utgångspunkten dock den att den **kulturella identiteten** byggs upp genom kännedom om och uppskattning av det egna andliga och materiella kulturarvet, eftersom det i sin tur skapar förutsättningar för utveckling av en bred social medvetenhet, **en förståelse för andra kulturer och en global ansvarskänsla**. Skolans inlärningskultur och arbetssätt ska stödja elevernas utveckling till självständiga, företagsamma, målmedvetna, samarbetskunniga och aktiva medborgare som klarar av att agera flexibelt i en snabbt föränderlig värld.

Om samhällelig kompetens kan användas begreppen **demokratisk kompetens** eller **civic literacy**. Denna kompetens inbegriper kunskap om samhälleliga och politiska processer, mångsidiga **medborgarfärdigheter**, färdighet att begrunda värderingar samt intresse för gemensamma frågor och möjligheter **att påverka**. Som kompetens kan också räknas **samhälleligt självförtroende**, dvs. tro på den egna förmågan att agera i samhället.

Medborgarens och världsmedborgarens samhälleliga kompetens är en komplex helhet i vilken **färdigheter att delta och påverka** överlappar sociala färdigheter, informations- och mediekunskap, färdigheter i ekonomi och konsumentbeteende, juridiska kunskaper, kulturkännedom och global etik samt förmåga att bära ansvar. Den innehåller också förmåga till flexibel, respekterande och jämlik växelverkan mellan olika kulturer.

Samhällelig kompetens kan på traditionellt sätt indelas i kunskaper, färdigheter, värderingar och attityder, men i individens tankar och handlingar överlappar dessa delområden varandra oskiljaktigt. Kompetenser kan indelas på olika sätt men ingen förteckning är uttömmande. I grund och botten är det fråga om vanlig **livskompetens** och **existens i världen** som innehåller **mänskliga och kulturella dimensioner** på många nivåer som inte kan stympas till förteckningar.

Utgångspunkten är kunskaper om samhället

Man kan anse att kännedom om samhällsfrågor utgör grunden för aktivt medborgarskap och världsmedborgarskap. Till kärninnehållet hör de samhälleliga grundbegreppen, de centrala institutionerna och de politiska processerna samt de centrala värderingarna, normerna och principerna i samhället – framför allt **demokrati och de mänskliga rättigheterna**. Centralt är t.ex. kännedom om hur ett rättssystem och en representativ demokrati fungerar, hur man i samhället kan få sin röst hörd och sköta sina saker samt vilka rättigheter och skyldigheter medborgarna har.

När man lär sig förstå de grundläggande frågorna och verksamhetsprinciperna i sin egen närmiljö är det lättare att granska samma fenomen i andra samhällen och i annorlunda kulturella förhållanden. **Kulturell känslighet**, kännedom om och värdesättande av det egna kulturarvet samt förståelse och respekt för olika kulturella utgångspunkter hör till alla medborgares bildning – och till världsmedborgarens samhälleliga kompetens.

Till medborgarens nyckelfärdigheter hör **ett aktivt grepp om information** – beredskap att följa med händelserna i världen och det egna samhället samt intresse att skaffa, analysera och tillämpa information. För att klara av det föränderliga och kontinuerliga informationsflödet måste individen kunna identifiera central, tillförlitlig och värdefull information. Information som gäller samhället kan man få från många olika källor och den kan vara förvriden. I det praktiska samhällslivet och i växelverkan mellan olika kulturer kan s.k. **tyst kunskap** vara särskilt betydelsefull; den är inte tydligt skriven någonstans utan den förmedlas t.ex. i sociala nätverk, familjekretsen och närmiljön.

Färdigheter i samhällsinriktat tänkande och samhällsverksamhet

Medborgarens samhällsfärdigheter kan granskas på många nivåer. Färdigheterna är inte fristående från kunskaper, inte heller från värderingar. En del färdigheter är tankefärdigheter – andra igen mera verksamhetsinriktade. Utgångspunkten för skolans samhällsläraundervisning är att man via innehållet lär sig färdigheter som ger beredskap att reagera på förändringar i samhället och arbetslivet samt att agera på eget initiativ och innovativt också i överraskande situationer.

Kritiskt tänkande och färdigheter i informationshantering blir allt viktigare. Man måste kunna skilja mellan fakta och åsikter och märka när det är fråga om propaganda. Kritiskt tänkande betyder inte att man i första hand förhåller sig kritiskt eller negativt till saker, utan en förmåga att noggrant granska informationskällornas och meddelandenas tillförlitlighet. Viktigt är färdighet att ifrågasätta och se olika tolkningar och lösningsmöjligheter i fenomen och problem. De unga bör lära sig att diskutera också svåra och motstridiga frågor, bilda motiverade uppfattningar och argumentera.

Den globala medborgaren behöver **kommunikationsfärdigheter** och **samarbetsförmåga**. Färdigheten att förhandla och **lösa konflikter på fredlig väg** samt **agera** kreativt och konstruktivt **i olika nätverk** genom att fatta gemensamma beslut har blivit allt viktigare. Internationellt inriktade **kommunikationsfärdigheter** betonas allt mera i framtiden.

Samhällsfärdigheterna är också förknippade med **språkliga kompetenser**. Goda läs- och skrivfärdigheter och andra **kommunikativa färdigheter** är allt viktigare. De har samband med kunskapssökning samt färdighet att effektivt och kritiskt ta emot, producera och förmedla olika meddelanden, också visuell information i ökande grad. **Medieläsfärdighet** är en nödvändig färdighet för dagens medborgare och världsmedborgare. Medierna förenar och engagerar. Man kan varken förstå världen eller undervisa samhällslära framgångsrikt om undervisningen inte kopplas till daglig uppföljning av medierna och därigenom till aktiv reflektion kring politiska, ekonomiska, kulturella och andra frågor och händelser som sker i det omgivande samhället och i världen. På ett enastående sätt möjliggör medierna att medborgarna kan delta och påverka på ett flerdimensionellt sätt.

Man lär sig att bli en aktiv medborgare genom att göra och delta. Genom att göra tillsammans och få ansvar i en trygg vuxenledd miljö sporrar barn att ända från unga år delta och påverka i egna och gemensamma frågor hemma, i skolan och i samhället. I skolan borde finnas en **aktiv** och öppen verksamhetskultur som **sporrar till delaktighet**, där alla medlemmar i skolgemenskapen kan delta i beslutsfattande som gäller skolans gemensamma frågor, ansvarstagandet och främjandet av en **social verksamhetskultur**. Detta förutsätter att **barnen och de unga blir hörda på riktigt** och att det finns **verkliga möjligheter för dem att delta och påverka** i den praktiska vardagen.

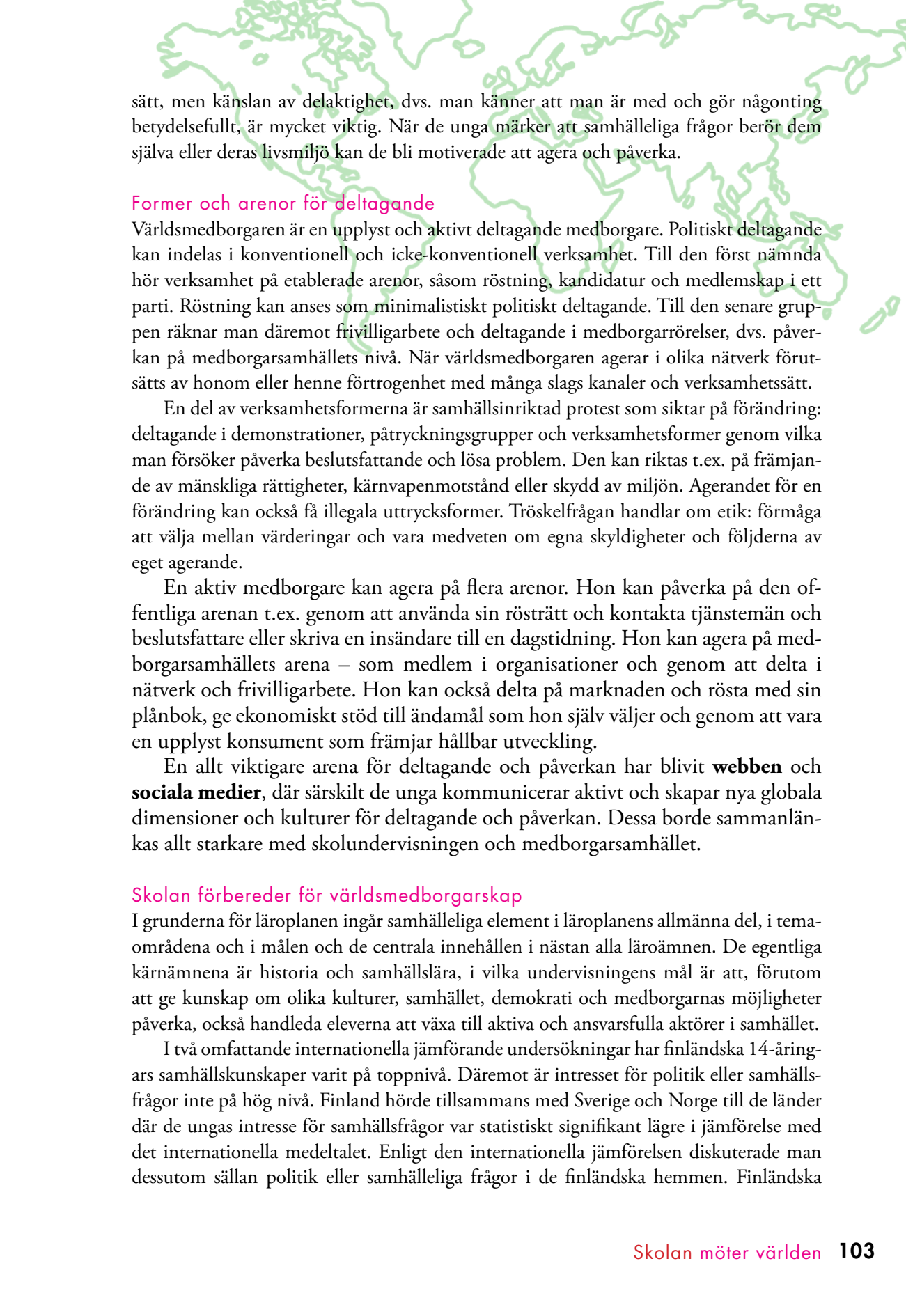
Värderingar, vilja och förtroende

Utgångspunkter för medborgarens och världsmedborgarens värderingar är bl.a. **ansvarskänsla** och **respekt för mänskliga rättigheter**, demokrati samt **lagliga och moraliska värderingar**. Detta är förknippat med tro på **rättvisa** samt **motarbetande av rasism och diskriminering**. Individens både rättigheter och skyldigheter och hennes beslut och agerande har följd. Medborgaren bör ha förmåga till etisk reflektion och vilja att främja det gemensamma goda.

Det är skäl att granska medborgaraktivitet som en etisk fråga som är förknippad med samhällliga värderingar. Verksamheten i sig är inte ett egenvärde, utan det som man håller på med och strävar efter. För att goda värderingar och principer ska förverkligas förutsätts att individen litar på sina egna möjligheter att agera; intresse och vilja å sin sida väcker till verksamhet.

En öppen diskussion skapar förtroende, möjliggör politiska lösningar och motiverar medborgarna att delta i verksamhet för mål som upplevts som samhällligt betydelsefulla. En svag diskussionskultur kan återspegla sig i medborgarnas vilja att vara med i samhällsverksamhet. Lagarna förutsätter att barnen och de unga är med i beredningen av många av de frågor som gäller dem. För att barnen ska bli hörda på riktigt och delta i samhällsverksamhet i större utsträckning förutsätts en attitydatmosfär som stöder detta.

Skolan och dess verksamhetskultur bör granskas i en samhälllig kontext, eftersom skolan återspeglar samhällets värderingar, kultur och verksamhetsätt. Skolans uppgift är att skapa en verksamhetskultur som främjar deltagande samt erbjuda varje elev förutsättningar att bli en aktiv medborgare, men det är vars och ens eget val hur mycket och på vilket sätt man vill agera i samhället. Alla vill inte nödvändigtvis vara aktiva på ett synligt

sätt, men känslan av delaktighet, dvs. man känner att man är med och gör någonting betydelsefullt, är mycket viktig. När de unga märker att samhällsfrågor berör dem själva eller deras livsmiljö kan de bli motiverade att agera och påverka.

Former och arenor för deltagande

Världsmedborgaren är en upplyst och aktivt deltagande medborgare. Politiskt deltagande kan indelas i konventionell och icke-konventionell verksamhet. Till den först nämnda hör verksamhet på etablerade arenor, såsom röstning, kandidatur och medlemskap i ett parti. Röstning kan anses som minimalistiskt politiskt deltagande. Till den senare gruppen räknar man däremot frivilligarbete och deltagande i medborgarrörelser, dvs. påverkan på medborgarsamhällets nivå. När världsmedborgaren agerar i olika nätverk förutsetts av honom eller henne förtrogenhet med många slags kanaler och verksamhetsätt.

En del av verksamhetsformerna är samhällsinriktad protest som siktar på förändring: deltagande i demonstrationer, påtryckningsgrupper och verksamhetsformer genom vilka man försöker påverka beslutsfattande och lösa problem. Den kan riktas t.ex. på främjande av mänskliga rättigheter, kärnvapenmotstånd eller skydd av miljön. Agerandet för en förändring kan också få illegala uttrycksformer. Tröskelfrågan handlar om etik: förmåga att välja mellan värderingar och vara medveten om egna skyldigheter och följderna av eget agerande.

En aktiv medborgare kan agera på flera arenor. Hon kan påverka på den offentliga arenan t.ex. genom att använda sin rösträtt och kontakta tjänstemän och beslutsfattare eller skriva en insändare till en dagstidning. Hon kan agera på medborgarsamhällets arena – som medlem i organisationer och genom att delta i nätverk och frivilligarbete. Hon kan också delta på marknaden och rösta med sin plånbok, ge ekonomiskt stöd till ändamål som hon själv väljer och genom att vara en upplyst konsument som främjar hållbar utveckling.

En allt viktigare arena för deltagande och påverkan har blivit **webben** och **sociala medier**, där särskilt de unga kommunicerar aktivt och skapar nya globala dimensioner och kulturer för deltagande och påverkan. Dessa borde sammanlänkas allt starkare med skolundervisningen och medborgarsamhället.

Skolan förbereder för världsmedborgarskap

I grunderna för läroplanen ingår samhällsfrågor element i läroplanens allmänna del, i temaområdena och i målen och de centrala innehållen i nästan alla läroämnen. De egentliga kärnämnen är historia och samhällslära, i vilka undervisningens mål är att, förutom att ge kunskap om olika kulturer, samhället, demokrati och medborgarnas möjligheter påverka, också handleda eleverna att växa till aktiva och ansvarsfulla aktörer i samhället.

I två omfattande internationella jämförande undersökningar har finländska 14-åringars samhällskunskaper varit på toppnivå. Däremot är intresset för politik eller samhällsfrågor inte på hög nivå. Finland hörde tillsammans med Sverige och Norge till de länder där de ungas intresse för samhällsfrågor var statistiskt signifikant lägre i jämförelse med det internationella medeltalet. Enligt den internationella jämförelsen diskuterade man dessutom sällan politik eller samhällsfrågor i de finländska hemmen. Finländska

ungdomars tillit till samhällsinstitutioner är däremot ganska stark och de är också patrioter. De finländska ungdomarna värdesätter mera andra former för deltagande och påverkan i samhället än traditionellt politiskt deltagande.

Skolans roll kan vara betydande när det gäller de ungas politiska socialisation, särskilt när det gäller ungdomar vars hem är samhälleligt passiva. Mångsidiga kollektiva arbetssätt som stöder deltagande, klasskommittéer, elevkårsverksamhet, olika slags arbetsgrupper och klubbverksamhet stärker de ungas kommunikationsfärdigheter och samarbetsförmåga samt inspirerar dem att bli aktiva. Skolans olika samhällsinriktade och internationella projekt samt samarbete med hemmen, kommunens olika sektorer, organisationer, företag och andra aktörer öppnar via erfarenhet de ungas medvetenhet om de olika dimensionerna i samhället och världen och väcker dem till aktivitet.

Medborgarfostran och lärandet att delta och påverka borde börja redan i unga år, eftersom det krävs tid och starkt engagemang för att attityder som gäller samhällsdeltagande ska formas. När det gäller främjande av skolornas medborgarfostran och fostran i demokrati är det viktigt att utgå från befintliga starka sidor och saker som fungerar bra. Stärkandet av skolans positiva verksamhetskultur som främjar delaktighet och gemenskap är en utgångspunkt som hela skolgemenskapen borde förbinda sig till.

Det är möjligt att utveckla en ny demokratisk kultur. Barn och unga är ivriga att delta, men arbetssätten och påverkningskanalerna är delvis annorlunda än hos vuxna. Mediefostran som stöder deltagande blir allt viktigare. De ungas och skolans mediekulturer borde möta och mediefärdigheter och annat kunnande som de unga lärt sig på fritiden borde kunna anknytas till skolundervisningen och utnyttjas för att stärka också samhällskompetens och -påverkan.

Kulturen att påverka förändras då varje generation för demokrati framåt på ett nytt sätt. De unga är i nyckelställning när de skapar nya metoder för medborgar- och global påverkan och ny politisk kultur när de ges möjlighet till det.

Litteratur

- Amná, E. 2008. Jourhavande medborgare. Lund: Studentlitteratur.
- Ekman, T. 2007. Demokratisk kompetens. Om gymnasiet som demokratiskola. Studier i politik 103. Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Hicks, D. & Holden, C. (toim.) 2007. Teaching the Global Dimension. Key principles and effective practice. London: Routledge.
- Ochoa-Becher, A. S. 2007. Democratic Education for Social Studies. An Issues-Centered Decision Making Curriculum. A Volume in International Social Studies Forum: The Series. Greenwich, Conn.: Information Age Publishing.
- Ross, A. 2008. *A European Education. Citizenship, identities and young people. European Issues in Children's Identity and Citizenship* 8. London: Trentham Books.
- Suoninen, A., Kupari, P. & Törmäkangas, K. (2010). Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Suutarinen, S. (toim.) 2007. Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste. Jyväskylä: PS-kustannus.

Erja-Outi Heino
Informatör
Utrikesministeriets
utvecklingskommunikation

Lea Houtsonen
Undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

Globalt ansvar och partnerskap för utveckling

Bakgrund: Milleniemål för utveckling

Globalt ansvar etablerades i terminologin i samband med undervisnings- och kulturministeriets projekt *Fostran till globalt ansvar* åren 2007–2009. I projektet fastslogs att målet för den globala fostran är att alla medborgare bär globalt ansvar för ett gott liv och en hållbar framtid.

Partnerskap för utveckling är också ett begrepp som utkristalliserats på 2000-talet. Från millenniedeklarationen som världens länder antog vid FN:s generalförsamling år 2000 härleddes åtta millenniemål. De sju första ställer som mål att lösa världens stora utvecklingsutmaningar till år 2015. Det åttonde målet är att utveckla det globala partnerskap för utveckling som lösandet av de övriga utvecklingsutmaningarna förutsätter.

När det gäller de sju stora utvecklingsutmaningarna är utvecklingsländerna i nyckelställning. Beträffande **det åttonde millenniemålet**, dvs. uppfyllelsen och uppföljningen av globalt utvecklingspartnerskap, är fokus på den rika världen. Måloppfyllelsen mäts bl.a. med nivån på anslag för utvecklingssamarbete. FN:s mål är att minst 0,7 procent av BNP ska avsättas för bistånd. Det är också målet som Finland strävar efter att uppfylla.

Förbindelse vid globalt partnerskap betonas förutom genom statens officiella utvecklingssamarbete också med det ansvar som varje land och dess medborgare både i internationellt samarbete och sin egen vardag känner och visar.

Den globala och den lokala nivån löper parallellt – begreppet **glokal**, *lokalt global* antyder överlappningen. Världen för 2000-talets barn, unga och vuxna karaktäriseras av ömsesidigt beroende. Trots avstånd eller kulturella skillnader känns beslut, handlingar och händelser både i närmiljön och på andra sidan jordklotet.

Global fostran är en **viktig inhemsk dimension** i det internationella **utvecklingssamarbete** som Finland bedriver.

Som grund behövs insikt i världens enorma ekonomiska och samhällsliga skiljemu-

På Utbildningsstyrelsens webbsidor finns pedagogiskt läromaterial för undervisning av FN:s millenniemål: <http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/mdg/opettajille/index.html>

rar. Idag talar man om **fattigdomsfickor**. Majoriteten av världens fattiga bor i s.k. medelinkomstländer där en del av befolkningen samtidigt har en hög levnadsstandard.

Hurdan utveckling siktar vi på och hurdan utveckling åstadkommer vi med våra handlingar? Att hantera riklig, komplex och också motstridig information kräver kunskaper. Globalt partnerskap kräver också färdighet att komma överens med olika slags människor, dvs. interkulturell kompetens. Kompetensområdena överlappar varandra också på det här sättet.

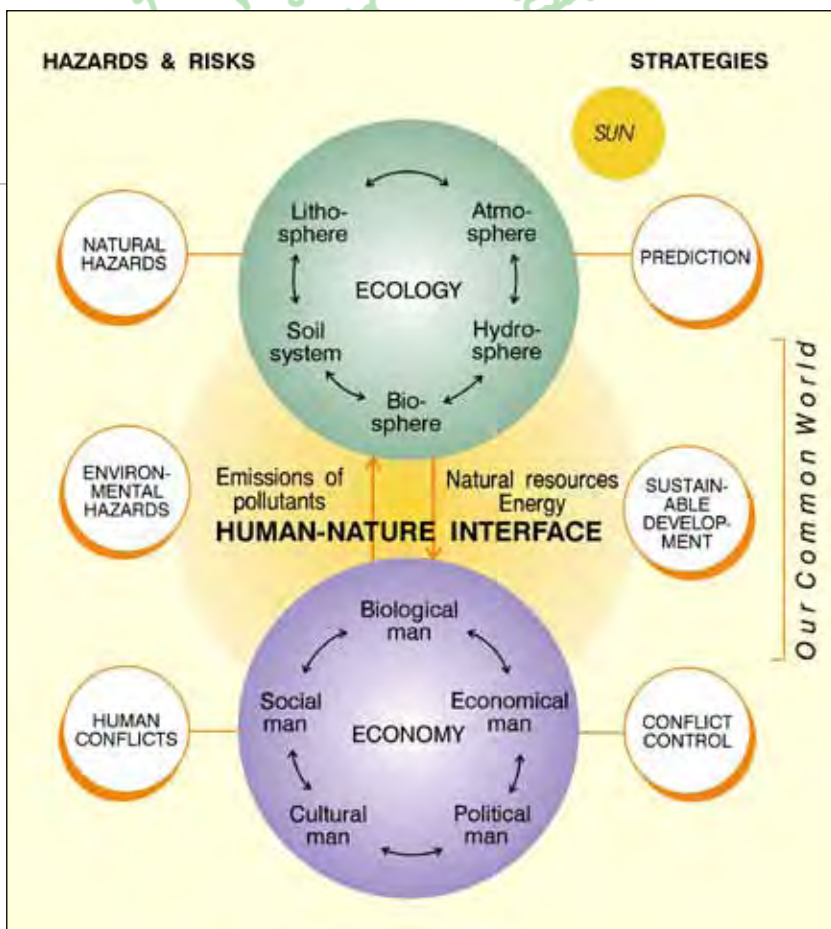
Globalt ansvar och utvecklingspartnerskap bygger på kunskaper, färdigheter och vilja. På kunskaperna och färdigheterna uppbyggs viljan att aktivt delta i byggandet av en bättre värld. Vi finländare sitter inte i utkanten av världen och följer med vad som händer på annat håll och väntar på hur det möjligen inverkar på oss. Också vi själva är den övriga världen och vi påverkar.

Kompetensens olika områden

Kunskap: utgår från eleven, uppstår i den egna gemenskapen

Det ovan nämnda sambandet mellan lokal och global dimension (the global in local) bildar ett centralt utgångsläge för global fostran: de unga bör vara medvetna om **sin egen gemenskaps identitet, betydelse och möjligheter för den** övriga världen.

De unga får dagligen information om globala frågor, både när det gäller naturkata-

Modellen för globala risker i världen innehåller tre fenomenhelheter: naturens hushållning, människans hushållning samt en resurskoppling som uttrycker människans relation till naturen. Varje fenomenhelhet inbegriper egna hot och lösningsmöjligheter. FIGUR Houtsonen & Peltonen

strofer, klimatförändringens verkningar, kränkningar av mänskliga rättigheter, krig och konflikter. Att följa med globala nyheter och läget i världen via dagstidningar eller andra medier hör i hög grad till skolans fostran. Medierna formar elevernas världsbild och mediernas inverkan syns både på den kognitiva, den funktionella och den emotionella nivån.

Det är ändå skäl att akta sig för att skuldbelägga eleverna för de globala problemen i världen. Genom att särskilt **på de lägre klasserna förmedla en positiv uppfattning om utvecklingsländerna** och eventuellt samarbeta med elever från utvecklingsländerna skapar man en god grund för senare global fostran. Med hjälp av musik, videoklipp och andra motsvarande medel blir undervisningen upplevelsebaserad. Ett **personligt förhållande** till det som ska studeras skapar en fruktbar utgångspunkt för en djupare förståelse av globala frågor.

En central uppgift i global fostran är att hjälpa eleverna att gestalta världen. När eleverna blir äldre fördjupar man behandlingen av globala problem och deras orsaker och verkan. Också då ska man akta sig för att skapa ensidiga negativa stereotyper om utvecklingsländerna.

Färdighet: dialog och kritisk utvärdering av kunskap

Målet för globala fostran är att öka de ungas **kritiska** och **kreativa tänkande**, öppenhet att förstå olikhet samt optimism att agera för en bättre värld. Eleverna behöver färdigheter för att **delta** och **påverka** i globala frågor i sin egen vardag på lokalnivå.

Centrala begrepp i global fostran är **beroende** och **samband**. Världen bör ses som ett övergripande system som kännetecknas av ett allt starkare ömsesidigt beroende. Tiderna och avstånden har krympt och växelverkan mellan människor har ökat. Globaliseringen öppnar både möjligheter och hot och hanteringen av globaliseringen förutsätter samarbete och partnerskap.

För att förstå världen omkring sig behöver de unga **stödpunkter, värdesystem** och en **förmåga att dra egna slutsatser**.

I skolundervisningen kan läraren granska globala frågor med hjälp av exempel från elevernas egen omgivning och dagliga upplevelsevärld. Ett bekant lokalt exempel aktiverar eleverna att se sakernas globala samband.

Som centrala färdigheter i global fostran ses **förmåga att anpassa sig till förändring**, **förmåga att förstå komplexa fenomen** och **förmåga att tåla osäkerhet** i olika sammanhang.

Utbildningsstyrelsens webbmaterial "Globaali-ikkuna" ("Globalt fönster") öppnar vyer i världen via fem olika infallsvinklar. Globaliseringen granskas via både kultur, rörlighet, miljö, ekonomi och politik. Varje del innehåller tre synvinklar med anknytande uppgifter. Utöver de grundläggande uppgifterna sporrar man att fundera på frågorna särskilt ur synvinkeln för mänskliga rättigheter och mediefostran. I delen "Minä ja globalisaatio" ("Jag och globalisering") berättar bekanta personer om sin relation till globalisering och dess inverkan på deras liv: <http://www2.edu.fi/globaali-ikkuna/>

Vilja: det egna agerandet har en inverkan

Vid Maastrichtkonferensen år 2002 definierades global fostran som fostran som öppnar människors ögon och sinnen för realiteterna i världen och **väcker dem till handling** för en rättvisare och **mer jämlik värld som respekterar de mänskliga rättigheterna**.

Den globala fostrans centrala uppgift är att fostra eleverna till globalt ansvar. Det kan förstås så att man hos eleverna utvecklar och stärker sådana handlingssätt, kunskaper, färdigheter och attityder med hjälp av vilka de **stärks att identifiera attityder och etiska värden som förknippas med globala frågor samt blir lyhörda** för kravet på rättvisa och **respekt för** mångfald. Eleverna bör vägledas att förstå hur det egna agerandet inverkar globalt och också vilken inverkan globaliseringen har på deras eget liv.

Fostran till globalt ansvar sker i växelverkan med andra i den egna närmiljön, i en bredare gemenskap, i det egna landet och ända upp till den globala nivån.

Skolprojekt som engagerar elever och gemensamma skolpartnerskap ökar elevernas motivation och vilja att agera som ansvarstagande världsmedborgare.

Global fostran kan genomföras också i olika nätverk och i olika lärmiljöer, såväl fysiska som virtuella. Särskilt gynnsamma med tanke på växande till globalt ansvar är sådana lärmiljöer där eleverna har möjlighet att uppleva att de stärks i sin identitet.

Sammanfattning: Det är centralt att eleverna förstår hur globala fenomen inverkar på lokal nivå och också hur det egna agerandet på lokal nivå inverkar globalt. Medborgarfärdighet som är förknippad med globalt ansvar är förmåga att kritiskt granska etiken i de egna verksamhetsprinciperna.

FOTO Carina Storthors/Vasa övningskola

III Framåt på lärstigar

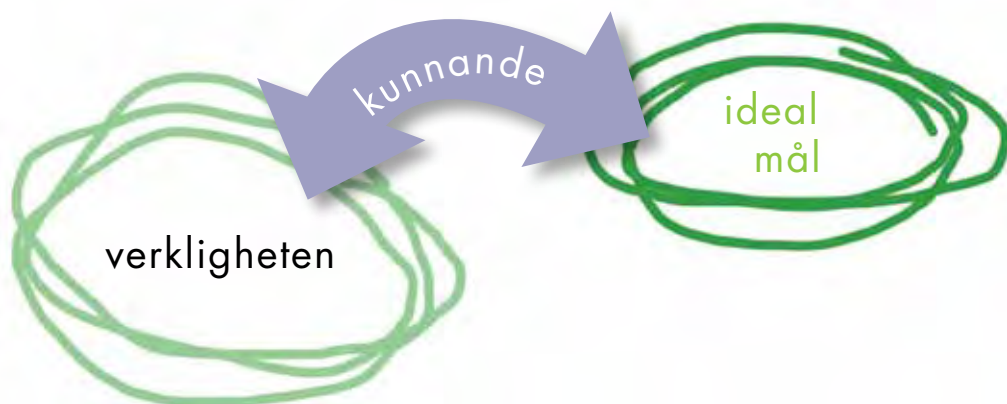
Gun Jakobsson
Leading principal
Vasa övningskola

Världsmedborgare – en utmaning i tiden och för skolan

Projektets startpunkt: att formulera kompetenser för skolans strategi

Den lokala tidningen refererar under samma veckoslut firandet av Världens dag på stadens mångkulturella center och ett utspel om minoriteter av en känd rikspolitiker. För en tidningsläsande grundskolelev eller gymnasiestuderande skapar texterna förvirring: mediernas ytliga presentation av händelser och uttalanden, utan bakgrund eller fördjupning, ger en kaotisk bild av världen. Årets flyktingkvinna uppmanar den mångkulturella lokalbefolkningen till aktiv samhällspåverkan för byggandet av ett gott samhälle för följande generation och nästa, medan en riksdagsman föreslår att homosexuella och somalier flyttar till Åland, för att där bygga ett modellsamhälle. Vem skall man ta på allvar? Vad kan man lita på?

Skolan är en självklar plats, som i samverkan med olika intressegrupper kan hjälpa barn och unga att söka egna vägar till världsmedborgarskap. För att samla alla goda krafter och all den undervisningserfarenhet som redan finns kan en världsmedborgarstrategi utformas inom den egna skolan. En startpunkt för skolans planering och en struktur för hur strategiarbetet kan läggas upp kan vara att reflektera över vilka kompetenser vi söker för framtidens världsmedborgare. Utgångspunkten kan vara att granska diskrepansen mellan våra ideal eller mål och den verklighet vi möter i vardagen, så som i det inledande exemplet. De kompetenser vi söker skall överbrygga glappet, så som en lärandets bro, som binder samman två öar.

Bilden "Den blå marmorkulan" är fotograferad av NASAs Apollo 17 och används som symbol för Världens dag.

Vi i Finland är duktiga på att formulera välgenomtänkta och balanserade mål för skola och utbildning. Då målen möter verkligheten uppstår ändå ofta problem. Verkligheten exploderar framför oss med fattigdom, svält, katastrofer, ojämlikhet, diktaturer, förändringstryck och utvecklingsbehov... Vilka är då de kompetenser som våra unga behöver för att möta verkligheten och nå målen? Vilka utmaningar möter skolan i brobyggandet och vilka strategier kan hjälpa oss på vägen?

Problematiken kan illustreras med några självklara sektorer ur världmedborgarhelheten. De diskuteras här i form av kontrasterande faktorer eller spänningsfält där skolans arbete kan stå för en avgörande insats.

1. Aktivt medborgarskap aktualiserades bland annat i 2010 års EU-tema för förhindrande av fattigdom och social utslagning där delaktighet lyftes fram som en stark motkraft till utanförskap. Välfärdssamhällets passiverande virus botas sannolikt bäst genom systematisk träning som börjar i mycket unga år och i sociala gemenskaper, såsom skolan. Det är en gammal sanning att demokrati inte skall läras, utan levas!

2. Hållbar livsstil engagerar barn och unga på många plan. I ett globalt perspektiv ligger det mest avgörande spänningsfältet mellan en kontinuerligt ökad ekonomisk tillväxt och resursernas otillräcklighet. En allt massivare marknadsföring av specialdesignade produkter för barn och unga rimmar illa med skolornas engagemang i lokala, nationella och internationella miljöprojekt, vilket kräver en medveten bearbetning, också i skolan.

3. Interkulturellt kunnande börjar i det lilla, i det nära. Det finländska skolan har med "Kiva skola" lyckats förena och utveckla det bästa ur många tidigare anti-mobbingsprogram. Materialet är en idealisk startpunkt, där arbetet kan vidgas som ringar på vattnet för ökad förståelse för andra, bejakande av olikhet och fördjupad samarbetsförmåga. Att aktivt ges möjlighet att träna konflikthantering och fredsarbete redan

i den egna vardagsmiljön ger beredskap också för större sammanhang.

4. Etik för världsmedborgaren kanske inte skiljer sig från etik för alla, men skolan har anledning att ställa in fokus på vissa frågeställningar, såsom människans grundläggande behov och rättigheter, respekt för individer och kulturer samt skydd av naturlig och kulturell mångfald. Också här kan man kontrastera vardagliga förhållnings-sätt: öppenhet i stället för slutenhet, mångfald som motsats till enfald, autenticitet hellre än falskt rollspel och framför allt konkretism i arbetet, inte ytligt pysslande. Mindre prat och mera verkstad, som man säger i vårt västra grannland.

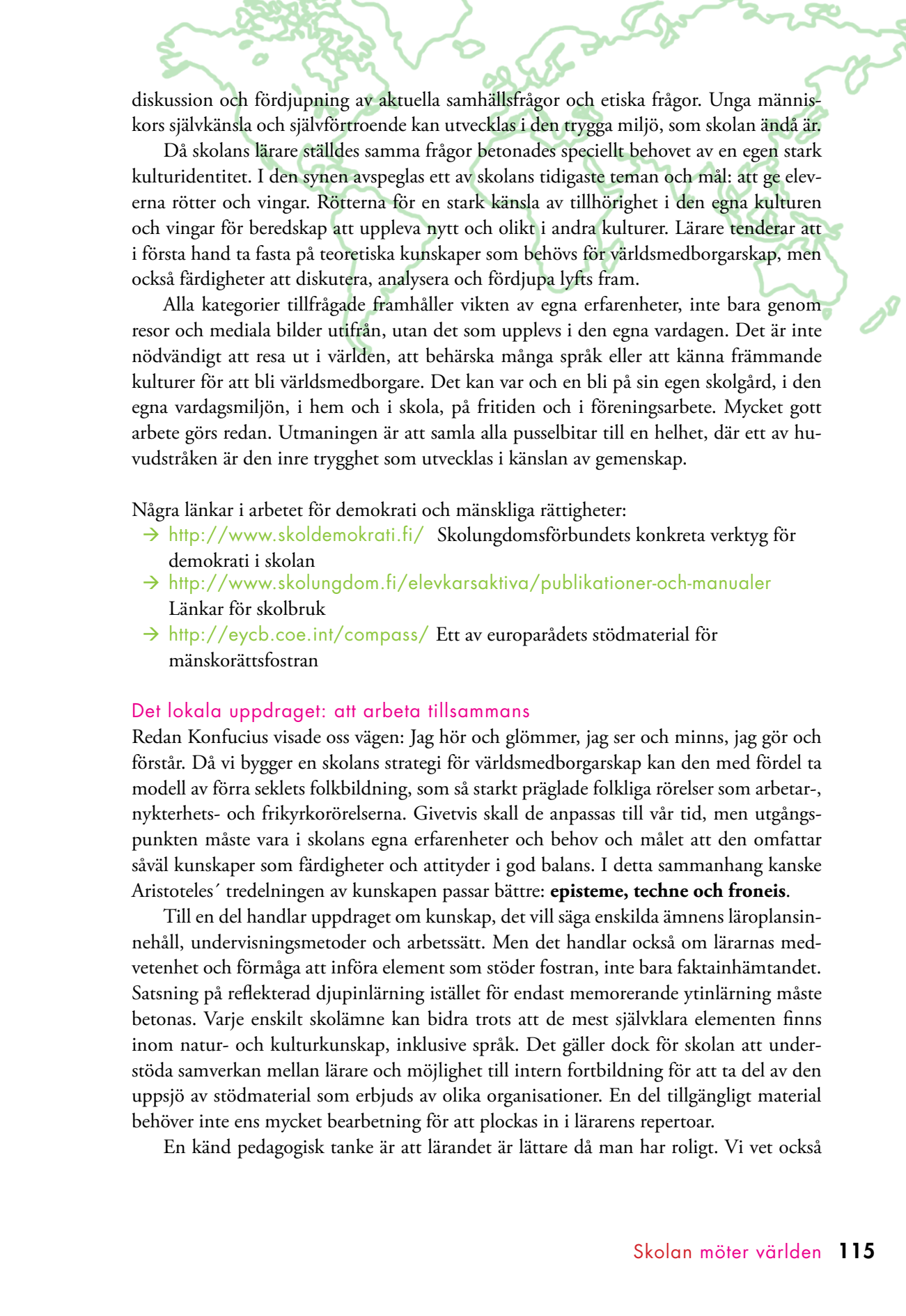
En nödvändighet: att fördjupa demokratibegreppet

Vår tid präglas av tyckarnas marknad och en ”jag-kultur” som fått drag av farsot. I en sådan värld urholkas demokratibegreppet i värsta fall till yttrandefrihet och självbestämmande: jag säger vad jag har lust till och jag bestämmer själv vad jag gör! Här behöver skolan ta stark ställning för en breddad kunskap och ökad medvetenhet med demokratiens betoning på allas lika rätt till information och möjlighet att delta i beslutsfattande. Skolan är en idealisk plats att inte bara läsa om demokratiens spelregler utan att också praktisera dem: från huvud till hjärta och hand.

Finlands svenska skolungdomsförbund initierade och genomförde ett utvecklingsprojekt som redovisades i en metodbok 2010. Projektet Demokrati i skolan omfattade fyra delområden: skolans värdegrund, beslutsfattande och samverkan, undervisning och utvärdering samt fysisk och psykisk arbetsmiljö. Vasa övningsskola hade möjlighet att delta i projektet under 3 år med alla skolstadier: lågstadiet, högstadiet och gymnasiet. Då skolan deltar i olika utvecklingsprojekt är en ambition att det nya skall integreras i verksamheten och därmed föra skolan ännu en bit framåt mot de uppställda målen. Fungerande elevkårsverksamhet också på lågstadiet, elev- och studerandemedverkan i arbetsgrupper och vid möten, systematiskt klassföreståndar- och grupphandledararbete för ökad delaktighet i skolsamfundet är några av de bestående resultaten av projektet.

Som en naturlig fortsättning på demokratiprojektet startades skolans Grön Flaggprojekt. Det har under 2011 gett skolan permanent status och arbetet fortsätter i den demokratiska anda som präglar upplägget. För bredare engagemang bland eleverna krävs dock mera ändamålsenlig tidsläggning för arbetet framöver. I de grupper som närmare granskade begreppet världsmedborgare var speciellt eleverna i årskurs tre och fem tydliga på en punkt: en världsmedborgare bryr sig om miljön. Många nämnde speciella jippon och kampanjer, såsom Earth Hour och Spara el.

I anknytning till skolans medverkan i Världsmedborgare i Finland-projektet gavs möjligheten i några grupper att diskutera och fördjupa begreppet världsmedborgare. Med glädje kan konstateras att speciellt grundskolelever i årskurs fem och åtta erinrat sig projektet demokrati i skolan och upplevt det mycket positivt: hur viktigt det är att få vara med och bestämma, att lyssna på andra, att bry sig om sina kamrater, att våga fråga och våga agera. De äldre gymnasie-studerande konstaterade att samhället i allt större utsträckning kräver sociala färdigheter och att skolan är den rätta platsen att träna, allt från empati till kritiskt tänkande. Framför allt lyfter gymnasie-studerande fram betydelsen av

diskussion och fördjupning av aktuella samhällsfrågor och etiska frågor. Unga människors självkänsla och självförtroende kan utvecklas i den trygga miljö, som skolan ändå är.

Då skolans lärare ställdes samma frågor betonades speciellt behovet av en egen stark kulturidentitet. I den synen avspeglas ett av skolans tidigaste teman och mål: att ge eleverna rötter och vingar. Rötterna för en stark känsla av tillhörighet i den egna kulturen och vingar för beredskap att uppleva nytt och olikt i andra kulturer. Lärare tenderar att i första hand ta fasta på teoretiska kunskaper som behövs för världsmedborgarskap, men också färdigheter att diskutera, analysera och fördjupa lyfts fram.

Alla kategorier tillfrågade framhåller vikten av egna erfarenheter, inte bara genom resor och mediala bilder utifrån, utan det som upplevs i den egna vardagen. Det är inte nödvändigt att resa ut i världen, att behärska många språk eller att känna främmande kulturer för att bli världsmedborgare. Det kan var och en bli på sin egen skolgård, i den egna vardagsmiljön, i hem och i skola, på fritiden och i föreningsarbete. Mycket gott arbete görs redan. Utmaningen är att samla alla pusselbitar till en helhet, där ett av huvudstråken är den inre trygghet som utvecklas i känslan av gemenskap.

Några länkar i arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter:

- <http://www.skoldemokrati.fi/> Skolungdomsförbundets konkreta verktyg för demokrati i skolan
- <http://www.skolungdom.fi/elevkarsaktiva/publikationer-och-manualer>
Länkar för skolbruk
- <http://eycb.coe.int/compass/> Ett av europarådets stödmaterial för mänskorsfostran

Det lokala uppdraget: att arbeta tillsammans

Redan Konfucius visade oss vägen: Jag hör och glömmar, jag ser och minns, jag gör och förstår. Då vi bygger en skolans strategi för världsmedborgarskap kan den med fördel ta modell av förra seklets folkbildning, som så starkt präglade folkliga rörelser som arbetar-, nykterhets- och frikyrkorörelserna. Givetvis skall de anpassas till vår tid, men utgångspunkten måste vara i skolans egna erfarenheter och behov och målet att den omfattar såväl kunskaper som färdigheter och attityder i god balans. I detta sammanhang kanske Aristoteles' tredelningen av kunskapen passar bäst: **episteme, techne och froneis**.

Till en del handlar uppdraget om kunskap, det vill säga enskilda ämnens läroplansinnehåll, undervisningsmetoder och arbetssätt. Men det handlar också om lärarnas medvetenhet och förmåga att införa element som stöder fostran, inte bara faktainhämtandet. Satsning på reflekterad djupinläring istället för endast memorerande ytinläring måste betonas. Varje enskilt skolämne kan bidra trots att de mest självklara elementen finns inom natur- och kulturkunskap, inklusive språk. Det gäller dock för skolan att understöda samverkan mellan lärare och möjlighet till intern fortbildning för att ta del av den uppsjö av stödmaterial som erbjuds av olika organisationer. En del tillgängligt material behöver inte ens mycket bearbetning för att plockas in i lärarens repertoar.

En känd pedagogisk tanke är att lärandet är lättare då man har roligt. Vi vet också

att det informella lärandet, det som sker i vardagen utanför institutionerna upplevs som lustfyllt under hela livet, medan skolans formella lärande med sina yttre belöningsystem kväver den inre motivationen och i värsta fall gör skolan bara tråkig. I strategin skall därför skolans formella lärande närma sig vardagens informella lärande, baserat på möten och samtal, praktiskt handlande och målmedvetet agerande. Speciellt på gymnasienivå kan också Antonovskys **KASAM-begrepp** fungera som ledstjärna. Det betonar begripplighet, hanterbarhet och meningsfullhet som viktiga element för känslan av sammanhang och främjande av välmående.

Inom Vasa övningsskola är internationellt samarbete en viktig del av verksamheten på alla stadier. Under många år har Europa utgjort det främsta målområdet, men också kontakter i Afrika, Asien och Amerika finns på listan. En bärande idé i arbetet har varit att utbytena skall nå alla i skolan, inte bara den lilla grupp som reser ut eller som gästar vår skola. Så har en rad Comeniusprojekt inom gymnasiet planerats så, att kurser i ett flertal ämnen kunnat tangera projekttemat och därmed synliggjorts i miljön. Aktuellt tema är "Food for thought", vilket samlar drygt 60 ungdomar från 6 deltagarländer till workshop i Vasa i februari 2012. Från det internationella arbetet kommer idén med ett paraply som tak för många pågående processer. Modellen får här en ny funktion: paraplyet för världsmöteborgarskap.

VÄRLDSMEDBORGARSKAP

Som övningsskola inom lärarutbildningen har skolan möjlighet att årligen handleda enskilda och grupper av utländska lärarstudenter i praktik från ett tiotal europeiska universitet med vilka Åbo Akademi slutit avtal. Ett återkommande och mycket uppskattat evenemang inom lägstadiet är kulturdagar, då studenter leder eleverna i sång och lek och varierade praktiska övningar med rötter i deras hemländer. Ett mera formaliserat samarbete har också etablerats med en lärarutbildning i Osaka i Japan. Här har dock språkliga barriärer gjort praktiken svår att förverkliga på ett djupare plan. Fokus har legat på kulturkännedom och kreativt tänkande i lektionsplaneringen, bortom språkproblemet. För längre praktikperioder har skolan regelbundet engagerat europeiska språksisterter som ofta varit lärarstudenter i slutskedet av sina studier.

För varje år väljs ett läsårstema för skolan. Kutyman är att utgå från läroplanernas integrerade teman och förena dem med aktuella teman som gäller för EU, FN, UNICEF eller annan organisation på nationell, europeisk eller internationell nivå. Hälsa och trygghet har under några år varit självklara teman för varje finländsk skola. Vi har kombinerat dessa med kreativitet (EU-året för kreativitet 2009) och delaktighet (EU-året för bekämpning av fattigdom och social utslagning 2010). Tema för detta läsår anknyter till EU-temaåret för frivilligarbete 2011: Engagemang och ansvar i skola och samhälle. Varje lärarenhet eller ämnesgrupp anger i skolans läsårsplan hur årets tema kommer att behandlas under året. Temat lyfts också fram vid temadagar och fester.

Inom ramen för skolans anti-mobbningsarbete har *Kiva skola* breddat och fördjupat arbetet speciellt inom grundskolan. På gymnasienivå har också teman som jämställdhet, krishantering och förhindrande av trakasserier behandlats. Inom samma tematiska område finns också det kontinuerliga arbetet med skolans regler för trivsel och trygghet. Inom ett av skolans nya samarbetsprojekt diskuterar gymnasister från några skolor i Finland med motsvarande studenter i Alberta i Kanada bland annat det övergripande temat *Studerandes välfärd* om vad som kan göras för att alla skall må bra i skolan. Alla nämnda exempel erbjuder ypperliga möjligheter att träna demokratiskt arbete med hög motivationsfaktor.

Ett element i skolans strategiplan som ännu inte utvecklats tillräckligt är kontakten till lokalsamfundets rika utbud av aktiviteter som stöd för skolans fostran. Inledningsvis

nämndes firandet av Världens dag. Vasa är en av landets mest mångkulturella städer med en representation av 114 nationaliteter och 5,4% av befolkningen. De största språkgrupperna är ryska, arabiska och somali, men det talas också språk som yoruba, amhara och tagalog. I stadens mångkulturella centrum samlas man till gemensamma aktiviteter, bland annat uppskattade teateruppsättningar, med och för såväl nya som gamla vasabor.

Ett sammanhållet arbete inom skolan för fostran av världsmedborgare kan beskrivas med ett citat av Henry Fords: "Comming together is beginning, keeping together is progress, working together is success". Vi skall mötas för att enas om vad vi vill. För att komma igång krävs engagemang för uppgiften. Då vi konkret delar kunskaper och erfarenheter, tips och idéer, då når vi framgång i arbetet för världsmedborgare i Finland.

Liisa Jääskeläinen
Undervisningsråd
Utbildningsstyrelsen

Global fostran – teoretisk bakgrund och nya perspektiv

Som en del av projektet *Världsmedborgare i Finland* arrangerade Utbildningsstyrelsen 5.-7.10.2011 ett symposium vid namn *Becoming a Global Citizen*¹. På Hanaholmen i Esbo samlades 72 deltagare från 13 länder för att fundera över vad global fostran är och hurdan kunskapsförvärdningen för världsborgaren behöver. Vid symposiet hördes också exempel på hur man genomför global fostran i olika länder. Symposiet arrangerades i samarbete med utrikesministeriet, nätverket Global Education Network Europe, dvs. GENE-nätverket och Hanaholmens kulturcentrum.

I denna artikel har samlats centrala synpunkter från symposiematerialet. Målet är att inspirera läsaren att fundera på den globala fostrans teoretiska utgångspunkter och tolkningar samt nya möjligheter när det gäller global fostran. Symposiets engelskspråkiga slutpublikation blir färdig i slutet av år 2011 och läggs ut på GENE-nätverkets webbsidor.²

1 http://www.oph.fi/english/sources_of_information/conferences/becoming_a_global_citizen/documentation

2 <http://www.gene.eu/>

Helmuth Hartmeyers teser om globalt lärande

GENE-nätverkets ordförande Helmuth Hartmeyer, chef för utvecklingsenheten vid Österrikes utrikesministerium, framlade teser utgående från sin avhandling³ – och som förberedelse för symposiets paneldiskussion – om vad världen utmanar oss att lära oss idag. Teserna var sju:

1. Utbildning är mera än ett program för att förbättra världen
 2. Rädslan för försummelser hindrar god undervisning
 3. Lärande är att reflektera
 4. Agerande är bara en dimension i global fostran
 5. I undervisningen bör olikhet ses som en rikedom
 6. Vi behöver nya perspektiv på hur man i undervisningen kan stärka kontakten mellan kroppen, själen och sinnet och stöda elevens harmoniska växande
 7. Global fostran handlar primärt om att stödja utvecklingen av kompetenser
- De tre första teserna behandlas här närmare.

1. Utbildning är mera än ett program för att förbättra världen

De frågor som behandlas i global fostran är omfattande och ofta dessutom mycket svåra, såsom krympande naturtillgångar, ojämlik fördelning av välfärd, hungersnöd och fattigdom osv. Förändringarna är snabba och svåra att gestalta.

Hartmeyer framhåller att utbildningens uppgift inte är att överföra ansvar och problemlösande på den kommande generationen, utan att ge verktyg för att granska frågor och skapa förståelse av läget i världen. Centralt är att främja förmågan att skapa kontakter till andra människor och att lära tillsammans. Vi behöver utrymme och tid för att föra dialog, se saker ur olika synvinklar och fundera på olika värderingar samt bilda oss en uppfattning om vad vi kan göra.

2. Rädslan för försummelser hindrar god undervisning

Det finns rikligt av information om läget i världen. Hotbilderna får mycket publicitet. Hur kan individen se sitt eget liv i relation till dessa ångestskapande utmaningar? Är det realistiskt att anta att vi har medel att åstadkomma någon väsentlig förändring under en generation?

Hartmeyer betonar att läraren bör reflektera över frågorna professionellt, behålla sitt lugn och skydda eleverna från allt för stor ångest. ”Gräset växer inte snabbare även om

³ Hartmeyer, H. (2008). *Experiencing the World. Global Learning in Austria: Developing, Reaching Out, Crossing Borders*. Waxmann, Münster.

man sliter och drar i det”, säger ett afrikanskt ordspråk. Det är viktigt att behålla sin optimism och främja elevernas förmåga att agera också inför stora utmaningar.

3. Lärande är att reflektera

Det saknas insikt i komplexa ömsesidiga beroendeförhållanden i dagens värld. Det är svårt att se det komplexa nätverket av orsaker och följder. Människan hjärna är tvungen att anpassa sig till en snabbt ökad mångfald, i vilken lineära orsaksakssammanhang inte längre fungerar och den sociala, kulturella och ekologiska miljön inte längre är stabil.

Hartmeyer tänker att i en värld där det virtuella betonas allt mer blir konkreta platser allt viktigare, t.ex skolor, bibliotek, studiecener och caféer där man samlas för att ta reda på vad som händer i världen och umgås med andra människor. Det är viktigt för människan att finna sin egen plats – inte endast i ekonomiskt och socialt – utan också begreppsmässigt, emotionellt och kulturellt.

Kärnan i global fostran handlar om att kontinuerligt ställa frågor – också att ifrågasätta de egna kunskaperna, åsikterna och handlingsätten. Lärandet bör till sin natur vara en övergripande process som präglas av öppenhet och som utgår ifrån lärarnas och elevernas behov och upplevelser. Lärandet handlar om att finna, förstå och tillägna sig nytt. Centralt är att man deltar, är nyfiken, granskar och reflekterar.

Global fostran är fostran där man stöder och uppmuntrar mänskligt växande till kreativitet, empati, mod, öppenhet och beredskap att möta nytt. Det handlar om att skapa sådana lärtigar vars gränser ingen har märkt ut på förhand.

Teserna 4.-7. preciserade budskapet i de tre första teserna. I dessa betonades hur viktigt det är att öppet reflektera och söka olika lösningar samt att man ser mångfalden i gemenskaperna som en rikedom. När man granskar globala frågor behövs det mera samarbete mellan de olika läroämnena och man bör se till att fostran stärker elevernas integritet och förmåga att agera. Alla frågor är inte globala utan nog så lokala och konkreta. Ofta har de lokala förändringarna en global bakgrund. De kompetenser som behövs för att bygga framtiden utvecklas bäst när lärandet på ett naturligt sätt an knyter till de verkliga frågorna i livet.

Annette Scheunpflugs tankar om identitet och etik

Annette Scheunpflug verkar som professor i pedagogisk filosofi vid universitet i Erlangen-Nürnberg i Tyskland. Hon dryftade globaliseringens inverkan på människans identitet och etik och hur man med global fostran kan stöda identitetens utveckling.

Den mest betydelsefulla förändringen är att mångfalden och komplexiteten har ökat. I sitt anförande klargjorde Annette Scheunpflug⁴ hur människans identitet har formats i historiens olika skeden:

1) **Före industrisamhällsskedet** funderade man inte på identiteten, man socialiserades omedvetet i den genom att leva som alla andra i samma samfund. Traditionen gav människan en uppfattning om vem hon är.

2) När **nationalstats-** och ”monokultur-”dominansen blev starkare skapade man identiteter och styrde dem med politiska motiv i riktning mot kollektiva och nationella identiteter. Den centrala referensgruppen var den egna nationalstaten eller den kulturgrupp i vilken majoritetsspråkets betydelse betonades. Handlingsmönstret var medveten socialisation med syfte att exkludera andra. Målet var imperialistisk integration eller uteslutande av ”andra” samt förnekande av de människors värde som inte hörde till den egna gruppen.

3) I **multikulturella samhällen** definieras identiteten som en regional, etnisk, kulturell eller språklig

identitet. Identiteten kan samtidigt bestå av många olika dimensioner. Samhället innehåller flera kulturella helheter och separata kulturer. I dessa samhällen finns redan utrymme för att invandrarnas egna kulturella traditioner ska synas samt för etniska identiteter, könsvariation och språklig mångfald.

4) I **globaliserade samhällen** formas individens identitet i relationen till en mångkulturell omgivning. I identiteten kan integreras element från många kulturella bakgrunder, det uppstår s.k. hybrididentiteter. Många människor lär sig tala flera ”kulturella språk”. Handlingsmönstret är att identiteten byggs upp utgående från individen och förändras i olika situationer. Scheunpflug talar hellre om identiteter som transformeras. Det handlar om människor som är tvungna att ”välja sin biografi” (Beck⁵) och förhålla

4 Scheunpflug, Annette. Identity and Ethics in Global Education in Becoming a Global Citizen. Proceedings of the International Symposium on Competencies of Global Citizens (to be published in Ireland in 2011).

5 Beck, U (1995). Was meint eigenes Leben? in Beck, U., Ziegler, U. Rautert, T. (Eds): Eigenes Leben. Ausflüge in die unbekannte Gesellschaft, in der wir leben. München, Beck.

sig till sig själv som en ”utvecklingsuppgift” (Havinghurst⁶) i vilken de blir tvungna att göra otaliga val beträffande de egna värderingarna och det egna levnadssättet.

Scheunpflug betonar att i globaliserade samhällen ökar de potentiella kulturella referensgrupperna och diversifieras. Det blir svårare att orientera sig etiskt och moraliskt. Följaktligen måste man utvidga perspektivet med tre dimensioner:

1. **Rum.** En människa som tidigare varit långt borta har blivit en nära granne på grund av medier, emigration, turism eller globalt ekonomiskt och politiskt samarbete. Utmaningen beträffande rättvisa gäller inte längre bara det egna landet utan hela världen.
2. **Tid.** Det är nödvändigt att tänka på de kommande generationerna. De bör ha samma rättigheter att leva på denna planet som vi och de generationer som varit före oss. Hållbar utveckling ska synas i alla strategier som de kommande generationernas rättighet.
3. **Fakta.** Enbart goda intentioner kan ha obehagliga följder, t.o.m. katastrofer. Att utvärdera alla handlingssätt och strategiers verkningar och risker är en central del av etiskt agerande. I globaliseringens tidsålder hör utvärdering av effekten av global rättvisa, hållbarhet och handlingssätt till de mest brådskande utmaningarna. I detta behövs nya identitetsbegrepp när vi söker ny balans och ny plats i relation till andra.

Scheunpflug anser att skolorna kunde göra mycket för att stöda utvecklingen av elevernas identitet. Världsmedborgarskap står inte i konflikt med hemstadens, -traktens eller det egna landets medborgarskap, men det kräver att vyerna vidgas på ett sätt som är unikt i mänsklighetens historia. Det skulle vara viktigt att bl.a.

- lyfta fram och synliggöra olika kulturella traditioner
- öppna möjligheter att producera konst, också populärkultur, och få estetiska upplevelser
- ordna så att eleverna kan bekanta sig med olika slags grupper och exempelvis rollspel där man kan ”stiga i en annans stövlar”
- stärka flerspråkighet och använda flera språk
- behandla olika religioner och fundera på skillnaden mellan rationellt och religiöst tänkande
- sporra de unga att fundera på den globala rättvisans och hållbarhetens läge och möjligheter; att utvärdera verksamhetens effekter bör rotas till en vana.

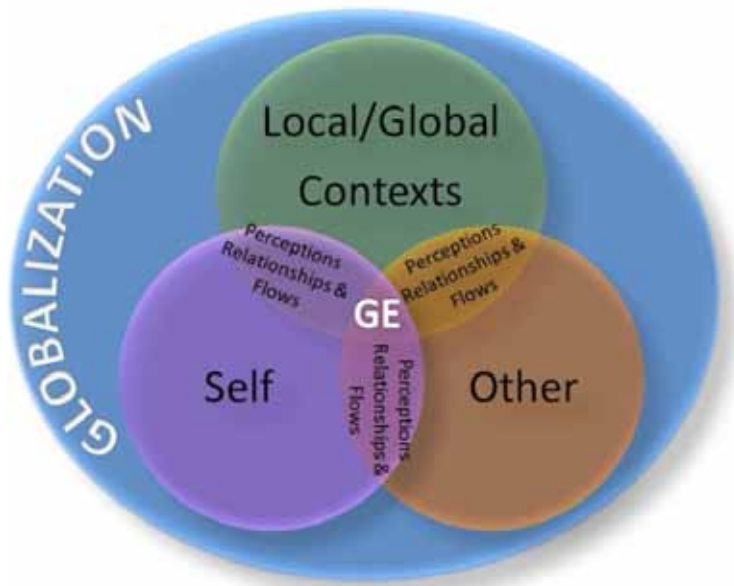
6 Havinghurst, R.J. (1972) Development task and Education. McKay.

Globaliseringens och den globala fostrans referensramar enligt Vanessa Andreotti

Vi finländare kan vara stolta över att det finns en professur i global fostran vid Uleåborgs universitet. Den torde vara den enda i hela världen. Lärostolens första innehavare var Rauni Räsänen och den nuvarande är Vanessa de Oliveira Andreotti. Vid symposiet talade Vanessa Andreotti om teorins betydelse när man funderar på samband⁷ mellan global fostran, social förändring och lärarutbildning.

Global fostran är en etisk och pedagogisk nödvändighet i en värld som kännetecknas av komplexitet, osäkerhet, ojämlikhet och mångfald. Global fostran lär eleverna förstå processer, sätt att iakttä, förhållande och trender i den inbördes dynamiken mellan tre fenomenhelheter. Dessa helheter är människan själv, andra människor samt växelverkan mellan lokalt och globalt. Följande figur visar denna helhet.

7 Andreotti, Vanessa. Global Education, Social Change, and Teacher Education: The Importance of Theory in Becoming a Global Citizen. Proceedings of the International Symposium on Competencies of Global Citizens (to be published In Ireland in 2011).

Andreotti beskriver globalisering som utvecklad kapitalism och som en sådan nyordning av politisk makt där ökad migration, ekologisk sårbarhet, ömsesidigt teknologiskt beroende och en mångfald av kulturella blandningar förenas. Den globala fostrans centrala uppgift är att stöda eleverna att förstå dynamiken i denna fenomenvärld samt utrusta dem så att de kan göra kunskapsbaserade och ansvarsfulla val.

Utvecklandet av undervisningen bör enligt Andreotti grunda sig på en inlärningsyn där lärandet förstås som skapande av kunskap. Nyfikenhet, mod, utforskning, försök, användning av fantasi, resonerande, disciplin, socialitet och kritisk reflektion är viktiga i allt lärande och också i global fostran.

Andreotti utmanar sina läsare att fundera på hur man ser och förstår globalisering och global fostran - eller ur vems synvinkel de ses och förstås. Hon bygger upp tre parallella tolkningsramar, som är **liberal humanism**, **teknokratisk nyliberalism** och en eventuellt kommande **postkolonialistisk tolkning**. Dessa ramar granskade Andreotti ur följande 12 synvinklar: nyckelidéer, rötter, primära teman, sätt att definiera problem, de grundläggande problemens karaktär, sätt att komma framåt, pedagogik, centrala funktioner, snillrika idéer, synvinklar som undviks, synen på världsmedborgarskap och synen på kulturell mångfald. Här granskas noggrannare endast två av dessa synvinklar.

Nyckelidén i liberal humanism är allmänmännisklighetens imperativ, nationalstater som grundidentitetens källa och nationella representanter som beslutsfattare i internationella beslut. I teknokratisk nyliberalism är den däremot ekonomiskt imperativ, mångkulturell och global rättvisa, företagets ansvar samt framsteg i form av ekonomisk tillväxt. I postkolonialistiskt tänkesätt är nyckelidén ansvar för orsakade skador, rättvisa i stället för välgörenhet, dialog, reciprocitet, solidaritet och ömsesidighet.

Synen på världsmedborgarskap grundar sig i liberal humanism på det att medlemmarna i jämlika nationer fattar rationella konsensusbeslut om hurdan en bättre, välbestämd och fredlig framtid för alla är. I teknokratisk nyliberalism betonas däremot att medlemmarna i den globala, gränslösa marknadsekonomin gör etiska och rationella val (för att öka kapitalets tillväxt, ägarskap och gränslös tillväxt) som gagnar dem själva och andra. Centralt i postkolonialistiskt tänkesätt när det gäller världsmedborgarskap är att medlemmarna i det mångformiga globala samfundet – som är otillräckliga ensamma och därför är i ömsesidigt beroendeförhållande till varandra – arbetar tillsammans solidariskt och ansvarsfullt.

Redan i ljuset av dessa två synvinklar är det inte svårt att konstatera att tänkesättet i de finländska läroplanerna i stor utsträckning har efterliknat liberal humanism. Nu har vi tillfälle att granska också det som de andra alternativen kan lära oss.

Rauni Räsänenens syn på global fostran som främjare av meningsfull, etisk och hållbar framtid för alla

Som avslutning på symposiet redogjorde professor emerita Rauni Räsänen för resultaten av utvärderingen av det omfattande programmet Fostran till internationalism 2010 som hon genomfört och funderade på möjligheterna att lyfta fostran till världsmedborgarskap till det som strukturerar och styr utvecklandet av undervisningen. Idag förverkligas global fostran i undervisningen och läroplanerna varierande och ofta fragmentariskt. En god plan för utvärdering av genomförandet av global fostran och särskilt undervisning av interkulturell undervisning ges av Banks (1995)⁸ och Bennett (1993)⁹. Enligt dem kan man skilja mellan följande synsätt:

1. Ett assimilerande, monokulturellt synsätt
2. Verksamhet med temaveckor och några innehåll från andra kulturer
3. Nya läroämnen och temaområden
4. Ett transformativt, övergripande och mångkulturellt synsätt.

Enligt Räsänen går gränslinjen mellan etnocentriskt och etnorelativistiskt tänkesätt. Det är centralt att konstatera att mitt synsätt och min kultur är en möjlighet, men andra kulturer finns också och de är värda att bekanta sig med. Det finns dock några gemensamma värderingar och principer som är väsentliga med tanke på ett gott liv och det är viktigt att diskutera dessa.

Vad handlar global etik alltså om och hur enas man om den, frågar Rauni Räsänen.

8 Banks, James (1999). An introduction to multicultural education. Allyn & Bacon: Boston.

9 Bennett, Milton (1993) Towards ethnorelativism: A development model of intercultural sensitivity. In Paige, R. (Ed) Educating for intercultural experience. Intercultural Press: Yarmouth.

Centralt är enligt henne motivation och vilja att samarbeta och bemöta andra som subjekt samt förbinda sig till

- jämlikhet (inom och mellan generationerna)
- dialog och ömsesidigt lärande (också avlärande och lärande på nytt)
- fred och förebyggande av konflikter
- hållbar utveckling.

Att lära sig av det förgångna, att möta nya utmaningar och att hålla visionen om framtiden klar är en styrande princip i utbildning och global fostran. De gemensamma värderingarna är verksamhetens lim. Effektivt verkställande förutsätter koherens, dvs. likriktning på alla verksamhetsnivåer.

Rauni Räsänen anser att det inte har någon betydelse huruvida man talar om global fostran, fostran till världsmedborgarskap eller fostran i hållbar utveckling om bara begreppets mångdimensionella innebörd kvarhålls. Enligt henne kunde man också tala om **fostran till en meningsfull, etisk och hållbar framtid**. Det är viktigt att förstå att alla behöver denna fostran i denna globaliserade värld, där de ömsesidiga beroendeförhållandena är mångahanda.

Tryckt
ISBN 978-952-13-4932-4
ISSN 1798-906X

Online
ISBN 978-952-13-4933-1
ISSN 1798-9078

Syftet med denna publikation är att till den del som gäller global fosteran tjäna läroplansreformen som genomförs inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen under de närmaste åren. Utbildningsstyrelsen har tillsammans med Utrikesministeriets utvecklingskommunikation, ett läroanstaltsnät samt flera experter genomfört projektet *Världsmedborgare i Finland*. Projektet inleddes hösten 2010 och avslutades i slutet av år 2011. I projektet funderade man på världsmedborgarskap och vilket kunnande, dvs. vilka kompetenser, världsmedborgaren behöver. De centrala resultaten av detta projekt har sammanställts i denna publikation.

I samarbete med:

Utbildningsstyrelsen
www.oph.fi/publications